

JAUNIMO PROBLEMATIKOS TYRIMO TELŠIŲ RAJONO SAVIVALDYBĖJE

A T A S K A I T A

Ataskaitą parengė: Aušra Kazlauskienė
Angelė Tamulevičiūtė

Ataskaitos atlikimo data: 2010 m. vasario mėn.

Turinys

1.	Į vadas.....	3
2.	Tyrimo metodika.....	3
	2.1. Tyrimo atlikimo metodai.....	3
	2.2. Tyrimo populiacijos aprėptis.....	3
	2.3. Tyrimo atranka	4
	2.4. Tyrimo imtis ir tiriamieji.....	4
3.	Jaunimo problematikos tyrimo Telšių rajono savivaldybėje duomenų analizė.....	5
	3.1. Demografinės tiriamųjų charakteristikos.....	5
	3.2. Mokymasis ir studijos.....	7
	3.3. Darbas.....	17
	3.4. Laisvalaikis.....	30
	3.5. Gyvenimo sąlygos.....	36
	3.6. Dalyvavimas.....	39
	3.7. Fizinė ir psichinė sveikata.....	48
	3.8. Į pročiai ir gyvenimo būdas.....	56
	3.9. Š eima, draugai, kaimynystė.....	66
4.	Išvados ir rekomendacijos Telšių rajono savivaldybei.....	74

1. Į VADAS

Jaunimo problematikos tyrimas Telšių rajono savivaldybėje atliktas mokslininkų grupės, kurią sudaro: Jolita Buzaitytė-Kašalynienė - grupės vadovė, (Vilniaus universitetas); Aušra Kazlauskienė (Šiaulių universitetas); Džiugas Dvarionas (Vytauto Didžiojo universitetas); Ilona Jonutytė (Klaipėdos universitetas); Odeta Merfeldaitė (Mykolo Romerio universitetas); Angelė Tamulevičiūtė (Vilniaus pedagoginis universitetas) - Jaunimo reikalų departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos užsakyму, vadovaujantis tos pačios grupės parengta Jaunimo problematikos tyrimų metodika ir Ilgalaike jaunimo problematikos tyrimų koncepcija.

Tyrimo tikslas – iširti Telšių rajono jaunimo problemas atspindinčių rodiklių būklę jaunimo politikos įgyvendinimo srityse:

- Mokymasis ir studijos (švietimo, mokymo, mokslo, studijų ir ugdymo);
- Darbas (darbo ir užimtumo);
- Laisvalaikis (laisvalaikio, poilsio, kūrybos ir kultūros);
- Gyvenimo sąlygos (apsirūpinimo būstu);
- Dalyvavimas (pilietiškumo ugdymo) neformalaus ugdymo;
- Fizinė ir psichinė sveikata (sveikatos apsaugos);
- Įpročiai ir gyvenimo būdas (sveikatingumo, kūno kultūros ir sporto);
- Šeima, draugai, kaimynystė (socialinės apsaugos);

bei nustatyti jaunimo probleminio/rizikingo elgesio apraiškas.

2. TYRIMO METODIKA

2.1. Tyrimo atlikimo metodai

Tyrimui buvo naudojami anketinės apklausos (kiekybinis) ir kokybinis apklausos raštu metodai.

Jaunimo apklausos anketa (Priedas Nr. 1) buvo sudaryta iš 14 klausimų blokų: mokyklos (1-8 klausimai) ir studijų (9-15 klausimai), darbo (16-32 klausimai), laisvalaikio (33-37 klausimai), draugų (38-41 klausimai), kaimynystės (42-43 klausimai), gyvenimo sąlygų (44-49 klausimai), verslumo (50-52 klausimai), dalyvavimo (53-64 klausimai), įpročių (65-74 klausimai), mitybos ir poilsio (75-80 klausimai), psichologinės ir fizinės savijautos (81-84 klausimai), lytinės elgsenos ir šeimos planavimo (85-89 klausimai), demografinių rodiklių (90-100 klausimai).

Atliekant kokybinį tyrimą - apklausą raštu - buvo gilinamasi į tas pačias klausimų temas, kaip ir kiekybiniame tyrime, siekiant sužinoti ir giliau paanalizuoti kokias problemas jaunimas šiose srityse mato ir kokias problemų sprendimo būdus numato. Kokybiniame tyrime buvo skiriamos sritys į:

1) 14-18 metų jaunimo grupei - mokykla, laisvalaikis, draugai, gyvenama aplinka, aktyvumas/dalyvavimas, žalingi įpročiai, fizinis aktyvumas, maitinimasis, psichologinė savijauta, lytiniai santykiai, požiūris į save;

2) 19-29 metų jaunimo grupei - studijos, darbas, laisvalaikis, draugai, gyvenama aplinka, aktyvumas/dalyvavimas, žalingi įpročiai, fizinis aktyvumas, maitinimasis,

psichologinė savijauta, lytiniai santykiai, šeimos planavimas, darna šeimoje, požiūris į save, gyvenimo sąlygos.

Siekiant suprasti, kaip asmenys aiškina tikrovę, ieško priežasčių, siūlo problemų sprendimo būdus, kokybinio tyrimo metu jaunimas turėjo galimybę išsakyti nuomonę savo terminais (žodžiais). Apklauso raštu metodas padėjo tiriamiesiems pilnai atsiskleisti, kas leido tyrėjams atskleisti pateiktą reikšmių esmę.

2.2. Tyrimo populiacijos aprėptis

Tyrimo populiaciją sudaro jaunimas nuo 14 iki 29 metų tyrimo metu gyvenantis Telšių rajono savivaldybės teritorijoje. Profesinėse mokyklose, aukštojo mokslo ir studijų įstaigose studijuojantis jaunimas priskiriamas tai savivaldybei, kurioje yra studijų įstaiga.

Tyrimo dalyvavo 58 proc. moterų ir 41 proc. vyrų (1 proc. lyties nenurodė). Lyties pasiskirstymo nukrypimus į moterų pusę galima būtų paaiškinti tuo, kad moterys labiau buvo linkusios bendradarbiauti su tyrėjais nei vyrai.

Pagal amžių tiriamieji pasiskirstė sekančiai: 72 proc. 14-18 metų, 18 proc. 19-23 metų ir 7 proc. 24-29 metų (3 proc. neatsakė). Amžiaus pasiskirstymo nukrypimai, galėjo būti nulemti tyrėjų pasirinkto dienos laiko apklausai vykdyti, darbo dienomis į butus einama per anksti, dirbantiesiems dar negrįžus iš darbų.

2.3. Tyrimo atranka

Anketinei apklausai atlikti buvo vykdoma netikimybinė tikslinė atranka. Maršrutinės atrankos buvo atsisakyta dėl tyrimo atlikimui skirto laiko apribojimų.

Atrankai Telšių mieste ir Telšių rajono kaimo vietovėse buvo pasinaudota Telšių raj. savivaldybės darbuotojų bei seniūnijų atstovais, jiems perduotos, o vėliau iš jų surinktos anketos. Tiriamieji buvo atrasti tikslinės atrankos vykdymo principu, t.y., apklausti tie, kurie atitiko tyrimo populiacijos požymius.

Kokybinio tyrimo dalyvių imtis buvo sudaryta taikant tikslinę arba kriterijumi grindžiamą atranką. Sudarant tyrimo imtį dalyviams buvo keliami šie kriterijai: 14-18 metų jaunuoliai turėjo būti ne tik pagrindinės, vidurinės ar gimnazijos moksleiviai, bet ir besimokantys profesinio rengimo centruose, jaunimo mokykloje; gyvenantys tiek mieste, tiek rajone; 19-29 metų jaunuoliai turėjo būti dirbantys ir nedirbantys; sukūrę šeimas ir neturintys jų; dalyvaujantys jaunimo organizacijose bei priklausantys neorganizuotai jaunimo grupei, gyvenantys tiek mieste, tiek ir rajone.

2.4. Tyrimo imtis ir tiriamieji

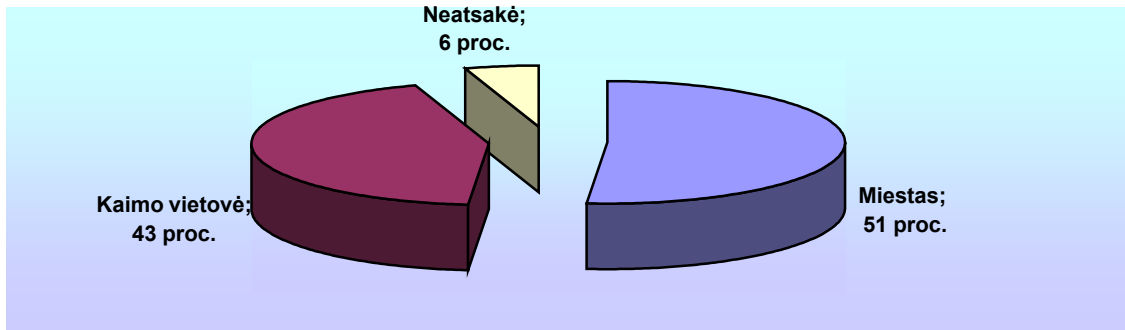
Jaunimo apklausai numatytas imties dydis buvo 400 tiriamųjų. Kadangi jaunimo skaičius savivaldybėse yra didelis (daugiau nei 1000), tai esant tikimybinei atrankai tyrimo imties didinimas mažai įtakotų duomenų patikimumą. Ši imtis užtikrina 5 proc. paklaidą ir 95 proc. patikimumą.

Apklauso vykdymo metu buvo išdalintos 400 anketų Telšių mieste ir trijose seniūnijose: Tryškių, Varnių ir Luokės. Tyrėjams sugrįžo 382 užpildytos anketos, duomenų analizei naudotos visos sugrįžusios anketos.

Atliekant kokybinį tyrimą, buvo apklausta 20 tiriamųjų po 10 iš 14-18 metų bei 19-29 metų amžiaus grupių.

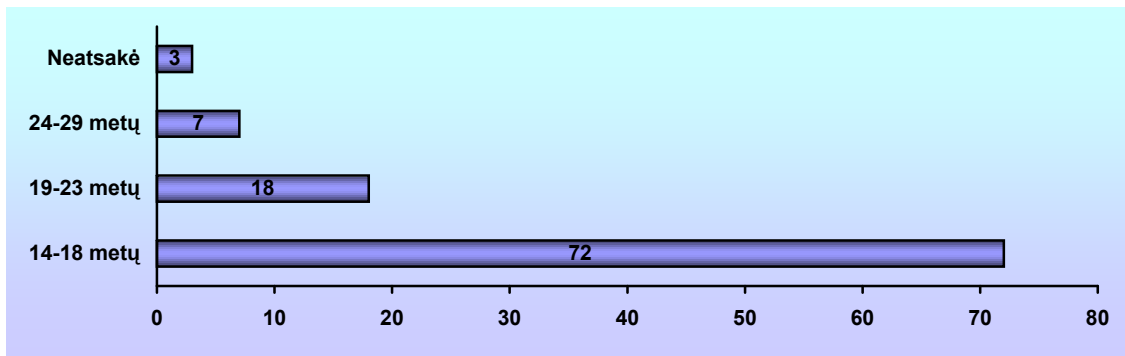
3. JAUNIMO PROBLEMATIKOS TYRIMO TELŠIŲ RAJONO SAVIVALDYBĖJE DUOMENŲ ANALIZĖ

3.1. Demografinės tiriamųjų charakteristikos

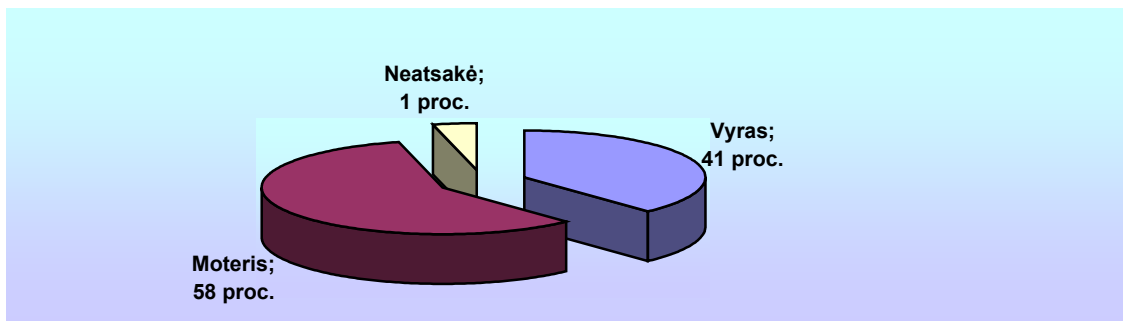
3.1.1. pav. Gyvenama vieta

Tyrimo dalyvavę respondentai pagal gyvenamą vietą pasiskirstė sekančiai: 51 proc. tyrimo dalyvavęs jaunimas gyvena mieste ir 43 proc. - kaimo vietovėse.

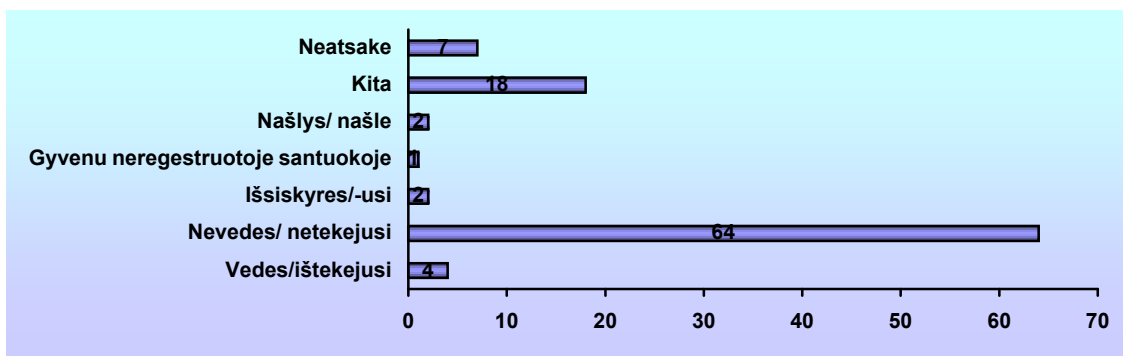
3.1.2. pav. Amžius

Daugiausiai (72 proc.) tyrimo dalyvavo mokyklinio amžiaus (14 – 18 metų) Telšių mieste ir rajone gyvenančio jaunimo. 19 – 23 metų amžiaus jaunimo tyrimo dalyvavo 18 proc., 24 – 29 metų – 7 proc.

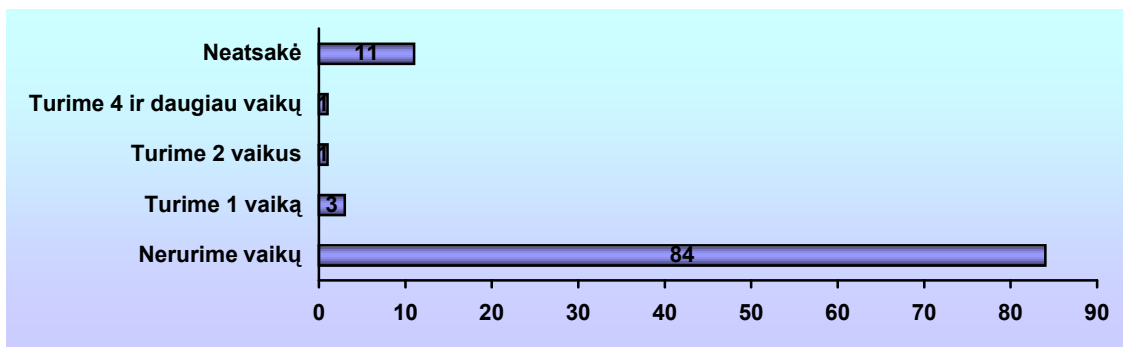
3.1.3. pav. Lytis

Tyrimo dalyvavo 58 proc. moterų ir 41 proc. vyrų. 1 proc. respondentų lyties nenurodė.

3.1.4. pav. Šeimyninė padėtis

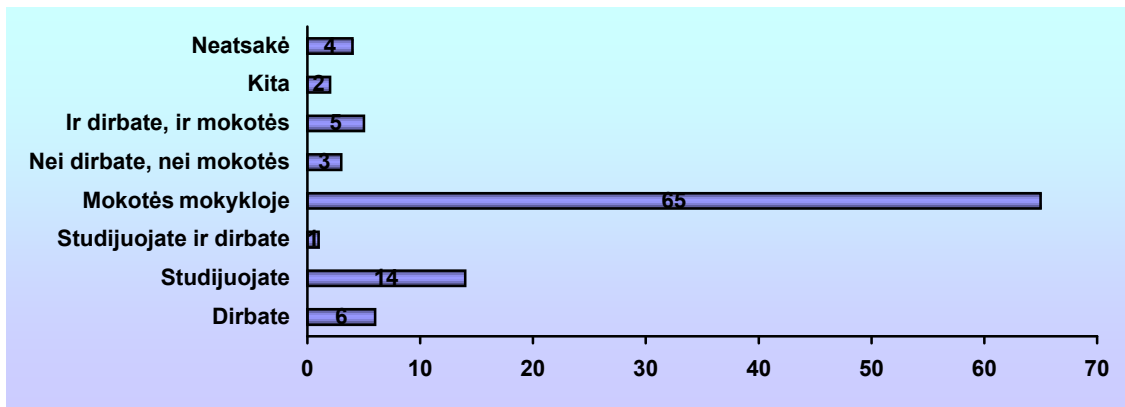
Didžioji dauguma tiriamųjų (64 proc.) yra nevedę / netekėjusios, 4 proc. gyvena susituokę, 2 proc. – išsiskyrę, 1 proc. apklausto jaunimo gyvena neregistruotoje santuokoje.

3.1.5. pav. Turimas vaikų skaičius

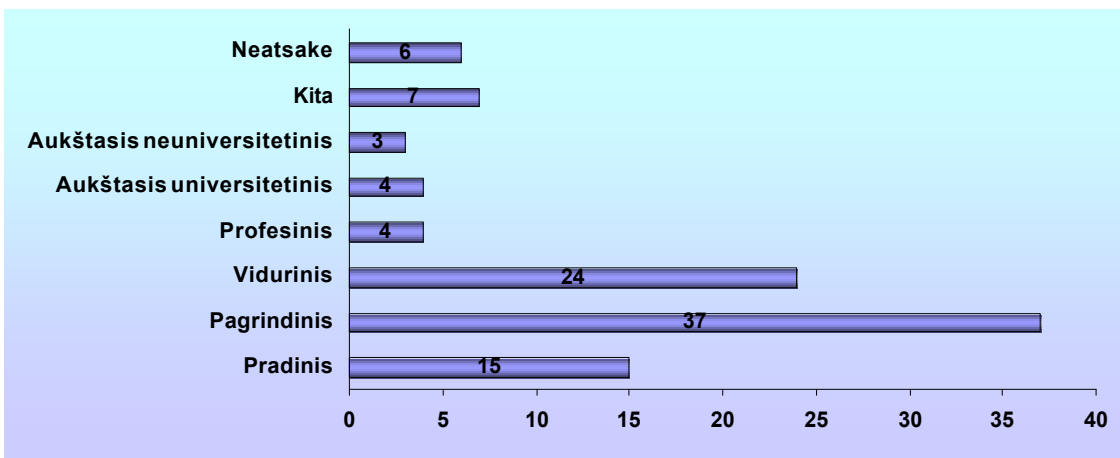
Tiktai 5 proc. tyrimo dalyvavusių jaunų žmonių turi vaikų. 84 procentai respondentų nurodė vaikų neturį. Toks respondentų atsakymų pasiskirstymas grindžiamas

tyrime dalyvavusių dideliu mokyklinio amžiaus jaunimo (72 proc.). Ne mokyklinio amžiaus jaunimas (19 – 29 metų) sudarė 25 proc.

3.1.5. pav. Padėtis visuomenėje

Daugiausia (65 proc.) tyrime dalyvavusio jaunimo mokosi mokykloje, 14 proc. jaunimo – studijuoja aukštojoje mokykloje, 1 proc. – ir studijuoja ir dirba, 6 proc. apklaustųjų dirba, 5 proc. – ir dirba ir mokosi, 3 proc. apklausto jaunimo nei dirba nei mokosi.

3.1.6. pav. Išsilavinimas

Didžiausia dalis respondentų (37 proc.) nurodė turį pagrindinį išsilavinimą, 24 proc. jaunimo nurodė turintis - vidurinį, 15 proc. – pradinį, 4 proc. – aukštąjį universitetinį ir 3 proc. aukštąjį neuniversitetinį išsilavinimą.

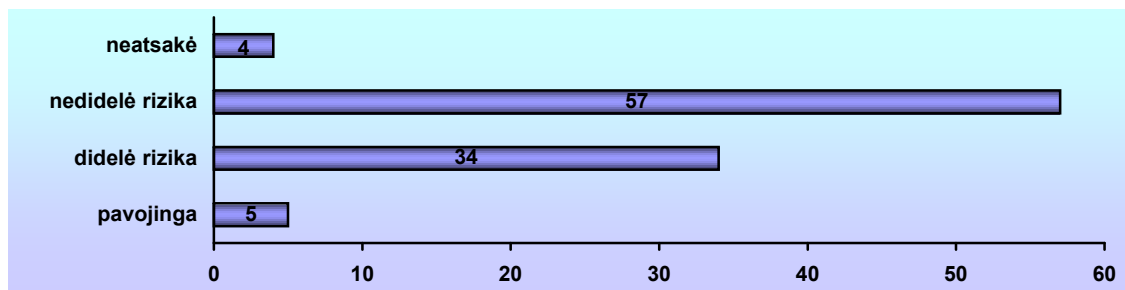
3.2. Mokymasis ir studijos

Mokymasis šiame amžiaus tarpsnyje užima svarbią vietą ir yra daugumos pagrindinė veikla, be to skiriasi mokymosi mokykloje ir studijų aukštojoje mokykloje ypatybės, todėl šiai sričiai buvo parinkta daug rodiklių, kuriuos galima suskirstyti į dvi

grupės. Pirmoji grupė skirta bendrojo lavinimo ir profesinėse mokyklose besimokantiems mokiniam, tai tėvų domėjimasis vaikų mokymusi, mokinių santykiai su mokytojais, patyčios mokykloje, pamokų lankomumas, pažangumas, mokyklos pasiekiamumas, galimybė naudotis mokyklos patalpomis ne pamokų metu, profesijos pasirinkimas ir studijų planai. Antroji rodiklių grupė skirta studijuojantiems aukštosiose (kolegijose ir universitetuose) mokyklose, tai aukštosios mokyklos studijų programos pasirinkimas, darbo ir studijų derinimas, studijų planai ateityje.

Tyrimė dalyvavo 238 moksleiviai, jie sudarė 65 proc. visos tyrimo imties. Mokyklos rodikliai skaičiuojami tik šiai tiriamųjų grupei.

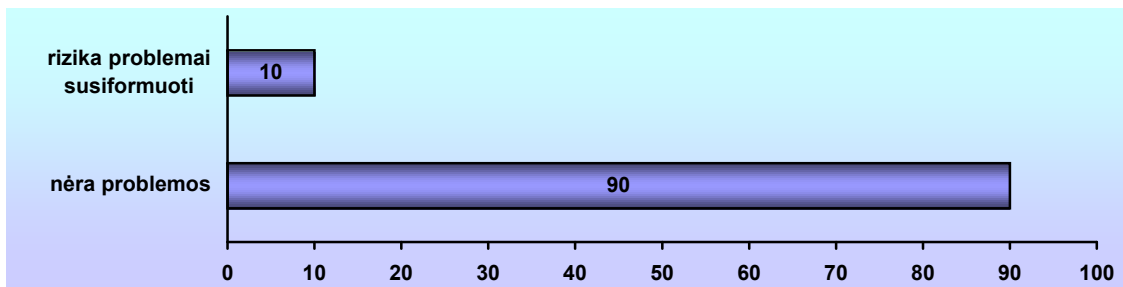
Mokyklos saugumo rodiklis – tai suminis rodiklis matuojamas 9 indikatoriais apie tam tikrus įvykius mokykloje, kurie rodo, kad tiriamasis mokosi nesaugioje aplinkoje, kad joje nepatiria patyčių, pvz., kiti mokiniai užgauliojo, mušė, reketavo, seksualiai priekabiavo, mokytojai užgauliojo ar mušė (per paskutines 30 dienų). Mokyklos saugumo rodiklio reikšmės kinta nuo 9 iki 28, kur 9 reiškia saugumo mokykloje trūkumą, o 28 reiškia stipriai išreikštą mokyklos saugumą. Vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė tuo saugesnė mokykla.

3.2.1. pav. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal mokyklos saugumo rodiklį (proc. N=238)

Mokyklos saugumo rodiklio vidutinė reikšmė 20. Sąsajos tarp mokyklos saugumo rodiklio ir lankomumo bei įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas rodiklių nerasta.

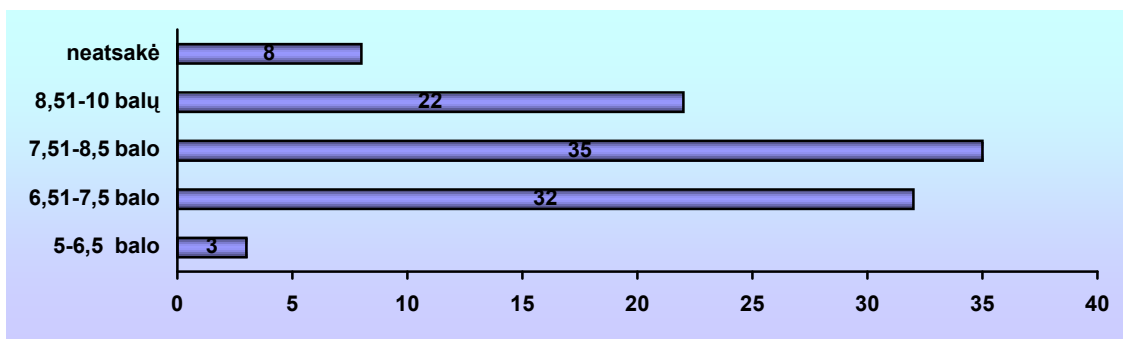
Lankomumo problemų rodiklis – tai suminis rodiklis matuojamas 6 indikatoriais apie dėl įvairių priežasčių per paskutines 30 dienų praleistas pamokas, kuris leidžia pamatuoti ar tiriamasis turi lankomumo problemų. Mokyklos lankomumo problemų rodiklio reikšmės kinta nuo 6 iki 28, kur 6 reiškia lankomumo problemos nebuvimą, o 28 reiškia stipriai išreikštą mokyklos lankymo problemą. Vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė tuo didesnė mokyklos lankymo problema.

3.2.2. pav. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal mokyklos lankomumo rodiklį (proc., N=238)

Lankomumo rodiklio vidutinė reikšmė buvo 10. Tyrime dalyvavę moksleiviai neturėjo rimtų mokyklos lankomumo problemų, 10 proc. moksleivių buvo rizikoje problemai atsirasti. Sąsąj tarp lankomumo ir pažangumo rodiklių tyrimo metu nustatyta nebuvo.

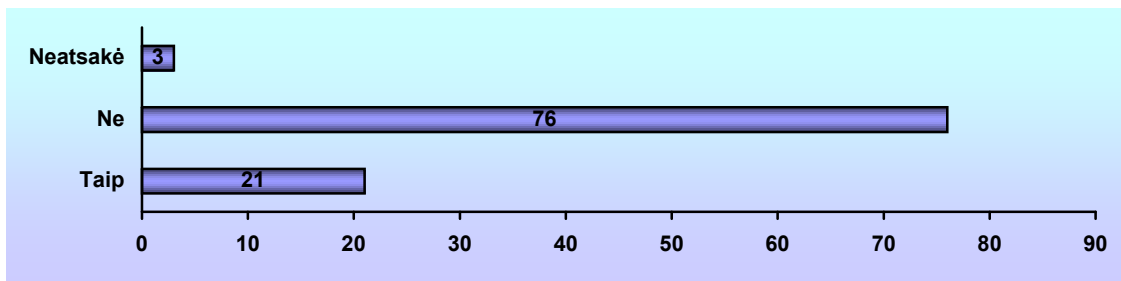
Pažangumo rodiklis – tyrimo metu buvo vertinamas mokinių paskutinio semestro / trimestro pažymių vidurkis.

3.2.3. pav. Moksleivių pasiskirstymas pagal pažangumą (proc., N=238)

Tyrime dalyvavusių moksleivių paskutinio semestro pažymių vidurkis - 8 balai. Pagal pažangumą tyrime dalyvavusius moksleivius galima skirstyti į 4 panašaus dydžio grupes: 35 proc. moksleivių paskutinio trimestro / semestro pažymių vidurkis buvo 7,51 – 8,5 balo, 32 proc. – nuo 6,51 iki 7,5 balo, 22 proc. moksleivių mokėsi gerai ir labai gerai - jų paskutinio semestro/ trimestro pažymių vidurkis nuo 8,51 iki 10 balų.

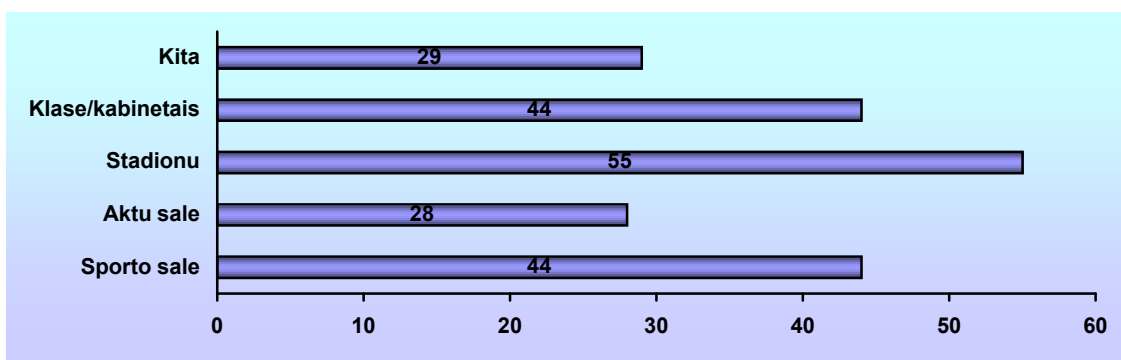
Sunkumų nuvykti į mokyklą rodiklis. Tyrimo metu mokiniai buvo klausiami apie sunkumus, su kuriais jie susiduria, ir ar susiduria, pasiekiant mokyklą. Tiriamieji buvo prašomi nurodyti ar turi problemų vykstant į mokyklą, ir jei turi tai kokių.

3.2.4. pav. Nuvykimo į mokyklą sunkumų buvimas (proc., N=238)

Dauguma (76 proc.) moksleivių teigė neturintys sunkumų nuvykti į mokyklą. 21 proc. mokinių nurodė susidurią su sunkumais vykdami į mokyklą.

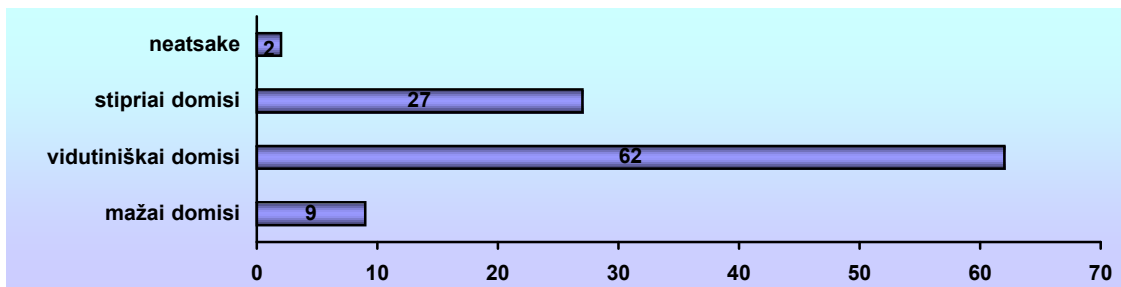
Galimybės naudotis mokyklos patalpomis po pamokų rodiklis. Tyrimo metu mokinių buvo prašoma nurodyti, kokiomis patalpomis ir stadionu jie gali naudotis ne pamokų metu, išvardinant variantus: sporto sale, aktų sale, stadionu, klase, t.p. buvo palikta galimybė įrašyti savo variantą.

3.2.5. pav. Mokyklos patalpos/plotai, kuriais moksleiviai gali naudotis ne pamokų metu (proc., N=238)

Tyrimo rezultatai rodo, kad Telšių rajono mokyklos sudaro moksleiviams galimybių naudotis savo patalpomis ir stadionu ne pamokų metu. Dažniausiai buvo minimas stadionas (55 proc.), tuomet sporto salė bei kabinetai (po 44 proc.) ir aktų salė (28 proc.). Tarp kitų mokyklos patalpų, kuriomis gali moksleiviai naudotis po pamokų buvo įvardintos mokyklos biblioteka ir valgykla.

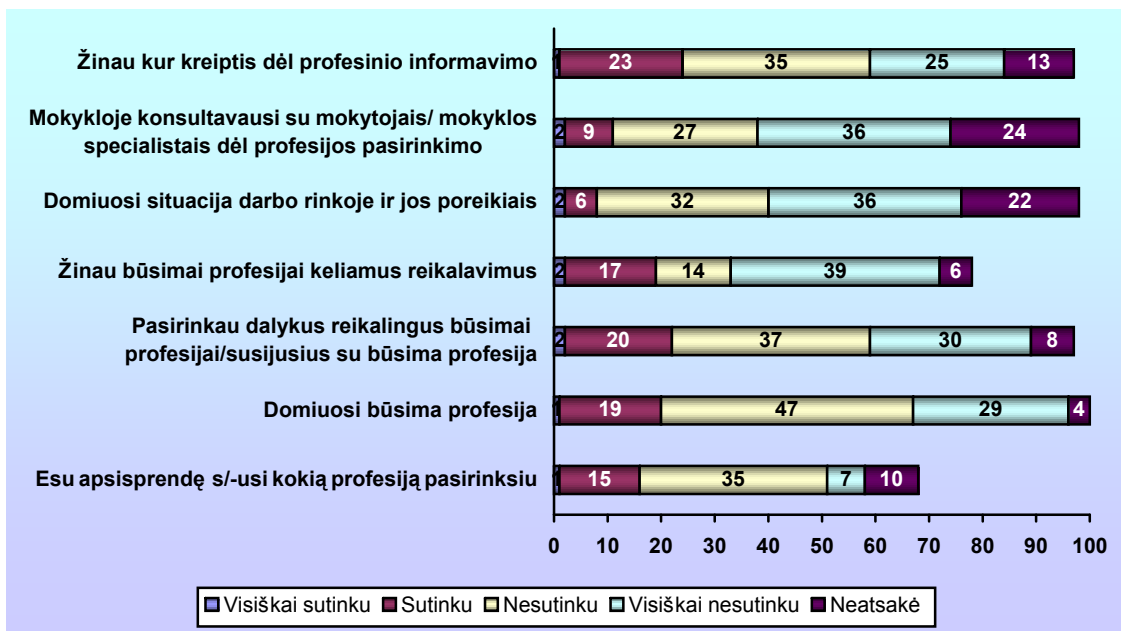
Domėjimosi būsima profesija rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 7 indikatoriais apie domėjimąsi būsima profesija ir veiksmus leidžiančius ją pasirinkti bei geriau jai pasirngti, jis atspindi sąmoningumą, nuoseklumą, pastangas renkantis būsima profesija. Domėjimosi būsima profesija rodiklio reikšmės kinta nuo 7 iki 28, kur 28 reiškia nesidomėjimą būsima profesija, o 7 reiškia aktyvų domėjimąsi būsima profesija ir sąmoningą rengimąsi jai. Vadinasi, kuo mažesnė rodiklio reikšmė tuo didesnis domėjimasis ir sąmoningesnis būsimos profesijos pasirinkimas.

3.2.6. pav. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal domėjimosi būsima profesija rodiklį (proc., N=238)

Vidutinė domėjimosi būsima profesija šio rodiklio reikšmė buvo 17.

62 proc. tyrime dalyvavusių moksleivių vidutiniškai domisi būsima profesija, 27 proc. – domėjosi stipriai ir 9 proc. apklaustųjų nurodė, kad būsima profesija nesidomi arba mažai ja domisi. Nustatytos sąsajos tarp domėjimosi būsima profesija rodiklio ir gebėjimo įveikti problemas rodiklio. Kuo aukštesnis gebėjimo įveikti problemas rodiklis, tuo aukštesnis moksleivių domėjimosi būsima profesija rodiklis (Pirsono koreliacijos koeficientas = 0.331, p = 0.01). Taip pat nustatytos sąsajos tarp domėjimosi būsima profesija rodiklio ir saugumo rodiklio. Kuo aukštesnis mokyklos saugumo rodiklis, tuo aukštesnis moksleivių domėjimosi būsima profesija rodiklis (Pirsono koreliacijos koeficientas = 0.166, p = 0.05). Sąsajų tarp amžiaus, pažangumo, lankomumo ir domėjimosi būsima profesija nenustatyta. Vadinasi, domėjimosi būsima profesija stiprumui ir rengimosi būsima profesijai sąmoningumui turi įtakos moksleivių gebėjimas spręsti problemas ir moksleivių saugumo jausmas mokykloje.

3.2.7. pav. Būsimos profesijos pasirinkimo įvairūs aspektai (proc., N=238)

Tyrimu taip pat siekta sužinoti, kaip moksleiviai pasirengia būsimai profesijai (3.2.10. pav.). Paaiškėjo, kad didelė dalis moksleivių visgi nėra apsisprendę kokią profesiją ateityje pasirinkti: tik 1 proc. tiriamųjų teigė *esu apsisprendęs/-usi kokią profesiją pasirinksiu* [vertino –visiškai sutinku, 15 proc. – sutinku, o 35 proc. – nesutinku ir 7 proc. – visiškai nesutinku. Taip pat neapsisprendimą dėl būsimos profesijos rodo ir nesidomėjimas ja. Su teiginiu *domiuosi būsima profesija* visiškai sutiko 1 proc. tiriamųjų, sutiko - 19 proc., o 47 proc. – nesutiko, 29 proc. – visiškai nesutiko su tyrimo metu pateiktu teiginiu dėl domėjimosi būsima profesija. Panaši situacija ir su kitais, būsimos profesijos pasirinkimo aspektus apibūdinančiais teiginiais. Tyrimas parodė, kad tik nedidelė dalis tiriamųjų domisi (8 proc.) situacija darbo rinkoje ir jos poreikiais. Taip pat nedidelė tyrime dalyvavusių moksleivių dalis (11 proc.) konsultavosi su mokytojais ar kitais specialistais mokykloje dėl būsimos profesijos. Tik kas ketvirtas tiriamasis žino kur galėtų kreiptis dėl profesinio informavimo.

Apibendrinus kokybinio tyrimo duomenis galima teigti, kad 14-18 metų jaunuoliai įvardina šias **problemas, susijusias su mokykla**:

- *patyčios* („Diskomfortas, nestabilumas, patyčios, netolerancija“, „Mokinių tarpusavio santykiai, užgauliojimai, įžeidinėjimai. Kai kuriose mokyklose ypač aktuali tema smurtas prieš jaunesnius arba žemesnės klasės atstovus“, „Kai kurių mokytojų ir mokinių tarpusavio nemokėjimas bendrauti, patyčios, švietimo sistema“);
- *prastas bendravimas* („Kai kurių mokytojų ir mokinių tarpusavio nemokėjimas bendrauti...“);
- *mokymosi organizavimas* („Per daug teorijos, per mažai praktikos. Išmokstami dalykai galvoje išlieka trumpai ir ilgainiui užsimiršta, todėl reiktų mokytis dinamiškiau“, „Labai daug reikalaujama iš mokinių, mokytoja iš kiekvieno dalyko daug reikalauja“);
- *nepagarba* („Nepagarba mokiniams ir mokytojams“);
- *pedagogų kompetencijos* („Mokykloje dirba mokytojų, kurios pagal savo amžių neturi pakankamai galimybių vesti kvalifikuotų bei aukštos kokybės pamokų. Daugelis vaikų dėl šios priežasties yra nepatenkinti savo darbu pamokoje. O ką jau kalbėti, kai neužilgo egzaminai“);
- *žalingi įpročiai* („Rūkymas“).

Jaunuolių buvo prašoma pasakyti, kokius kelius jie mato jų pačių įvardintoms problemoms spręsti.

Apibendrinus kokybinio tyrimo duomenis galima teigti, kad 14-18 metų jaunuoliai siūlo šias priemones **esamai situacijai, susijusiai su mokykla gerinti**:

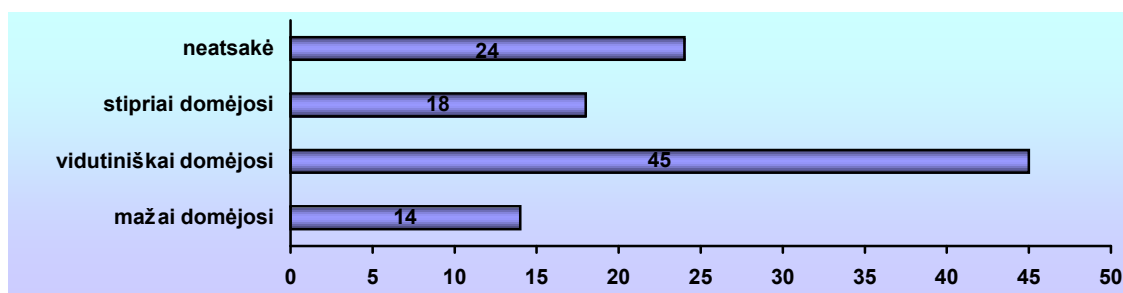
- *Peržiūrėjimas mokymo sistemos* („Mokyklos būseną gali geriau pakeisti pati bendruomenė. Ministerija galėtų peržiūrėti pačią mokymo sistemą kad mokiniams būtų mažiau streso dėl mokymo tvarkos“);
- *Didesnis dėmesys jaunesnėms klasėms* („Daugiau dėmesio skirčiau jaunesnėms klasėms, tiems vaikams, kurių mąstymą dar galima pakoreguoti“);
- *Mokymo organizavimo keitimas* („Duočiau didesnį krūvį mokykloje, uždrausčiau daryti darbus namuose“, „Stengčiau daug nereikalingų dalykų, kuriuos mes

- mokomės mokykloje, kurie mums nepravers gyvenime, duoti mokiniams pasirinkti ką nors kitą“);
- *Mokamo mokslo panaikinimas* („Panaikinčiau aukštosiose mokyklose mokamą mokslą“);
 - *Sustiprintų profesinį informavimą* („Nukreipčiau mokinius mokytis Lietuvos universitetuose, kad vėliau jį baigę studentai liktų Lietuvoje, nes Lietuvos prioritetas yra turėti daug aukštos kvalifikacijos specialistų, jog galėtų vystyti aukštųjų technologijų pramonę. Taip pat manau, kad mokinius reikia nukreipti į tam tikrą sritį ne 11, o 9 klasėje“)
 - *Švietėjiški renginiai* („Rengčiau paskaitą mokiniams ir mokytojams apie toleranciją“);

Mokytojų kompetencijų kontrolė („Atsižvelgčiau į mokytojų darbą bei sugebėjimus, įvertinčiau kiekvieno mokytojo darbą, po to galėtume pažiūrėti ir įvertinti ar mokytojai toliau tinka tęsti savo darbą“, „Skirčiau asmenis stebėti pamokas ir vertinti mokytojų darbą“).

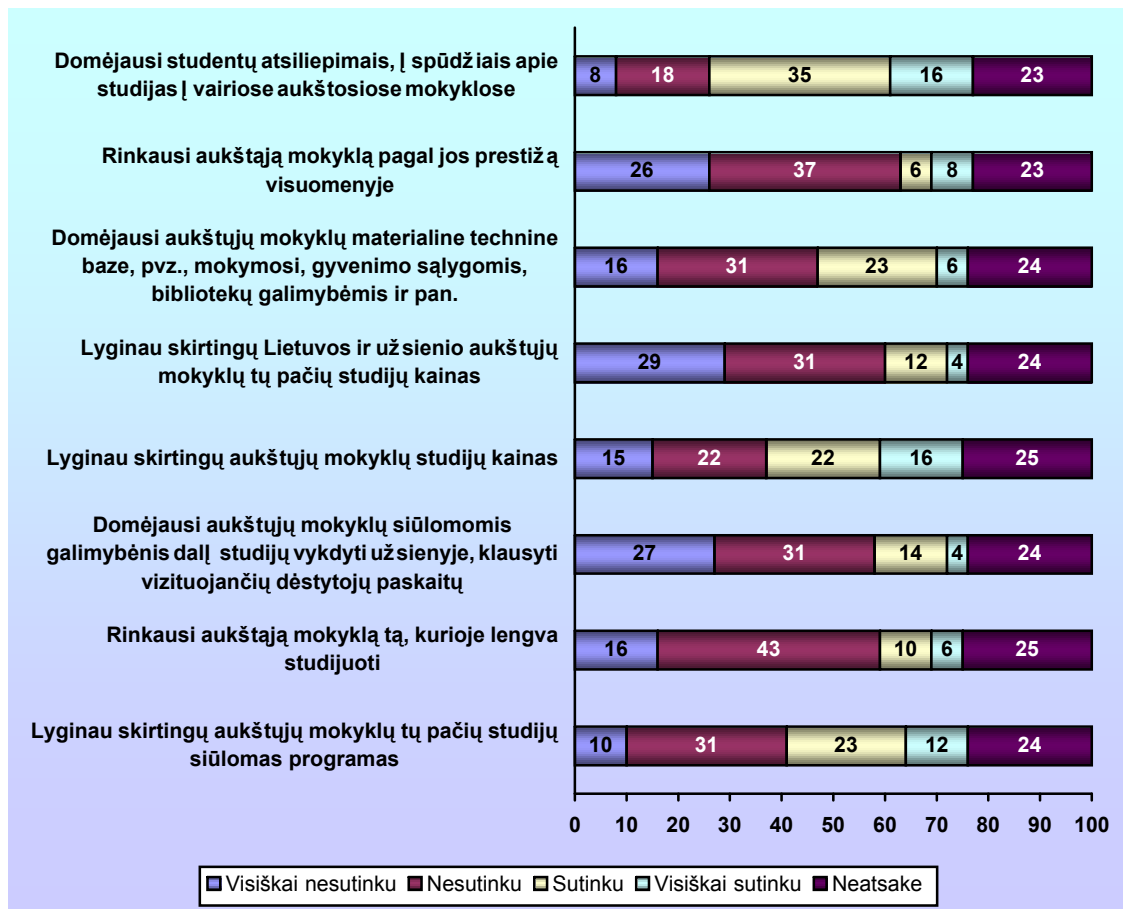
Tyrime dalyvavo 51 aukštosios mokyklos studentas, rodikliai apie studijas ir studijų pasirinkimą skaičiuojami tiksliai jiems. Aukštųjų mokyklų studentų buvo prašoma nurodyti veiksmus turėjusius įtakos jų studijų pasirinkimui, tiriamieji galėjo pasirinkti tris geriausiai tinkančius veiksmus iš vienuolikos galimų.

Studijų pasirinkimo sąmoningumo rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 6 indikatoriais apie domėjimąsi būsimomis studijomis/studijų programomis ir veiksmus leidžiančius jas sąmoningai pasirinkti, jis atspindi sąmoningumą nuoseklumą pastangas renkančias būsimas studijas ir universitetą. Studijų pasirinkimo sąmoningumo rodiklio reikšmės kinta nuo 6 iki 24, kur 6 reiškia nesidomėjimą būsimomis studijomis, o 24 – aktyvų domėjimąsi studijų programomis ir universitetų galimybėmis, sąmoningą argumentuotą rinkimąsi. Vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė tuo didesnis domėjimasis ir sąmoningesnis būsimų studijų pasirinkimas.

3.2.8. pav. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal domėjimosi būsimomis studijomis rodiklį (proc., N=51)

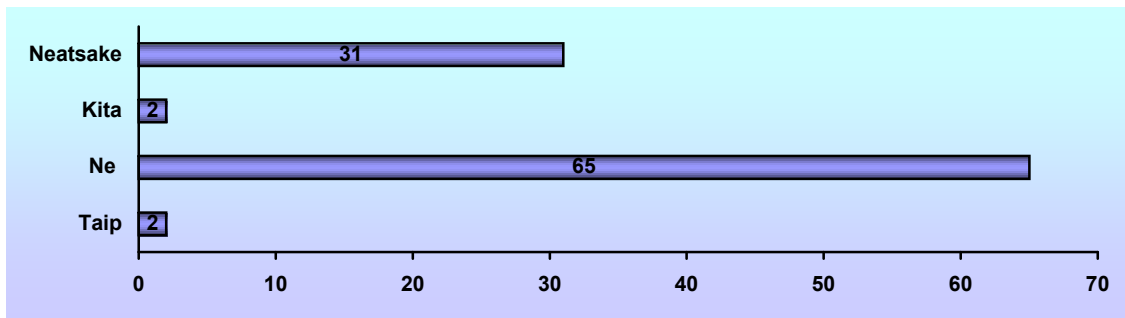
14 proc. apklaustų studentų rinkdamiesi studijas nesidomėjo, arba mažai domėjosi studijų programomis ir universitetų teikiama galimybėmis, pvz. technine baze, studijų mainais su užsienio universitetais ir pan. 45 proc. tyrime dalyvavusio jaunimo teigė domėjosi vidutiniškai, 18 proc. tyrime dalyvavusių studentų stipriai domėjosi studijų programomis ir universitetų teikiama galimybėmis.

3.2.9. pav. Aukštosios mokyklos pasirinkimo kriterijai (proc., N=51)

Siekiant iširti motyvus ir aukštosios mokyklos tolimesnėms studijoms pasirinkimo kriterijus, tyrimo metu jau studijuojančio jaunimo buvo paprašyta įvertinti su aukštosios mokyklos pasirinkimu susijusius teiginius (3.2.14. pav.). Vis tik kaina už studijas yra svarbus aukštosios mokyklos pasirinkimo kriterijus, didžiausias procentas (38 proc.) aukštosiose mokyklose jau studijuojančių tiriamųjų buvo linkę sutikti ar visiškai sutikti su teiginiu - Lyginau skirtingų aukštųjų mokyklų kainas. Tyrimas parodė, kad studentų atsiliepimai ir įspūdžiai apie studijas įvairiose aukštosiose mokyklose taip pat svarbus pasirinkimo kriterijus: 16 proc. tiriamųjų vertindami teiginį pažymėjo *visiškai sutinku*, 35 proc. *sutinku*, 18 proc. - *nesutinku* ir 8 proc. - *visiškai nesutinku*. Tyrimo duomenimis, aukštosios mokyklos prestižas visuomenėje nebuvo svarbus aukštosios mokyklos pasirinkimo kriterijus studijuojantiems tiriamiesiems (26 proc. su teiginiu visiškai nesutiko ir 37 proc. - nesutiko). Nelabai tiriamieji, pasirinkdami aukštąją mokyklą domėjosi ir aukštųjų mokyklų siūlomomis galimybėmis dalį studijų vykdyti užsienyje ar klausyti vizituojančių dėstytojų paskaitų.

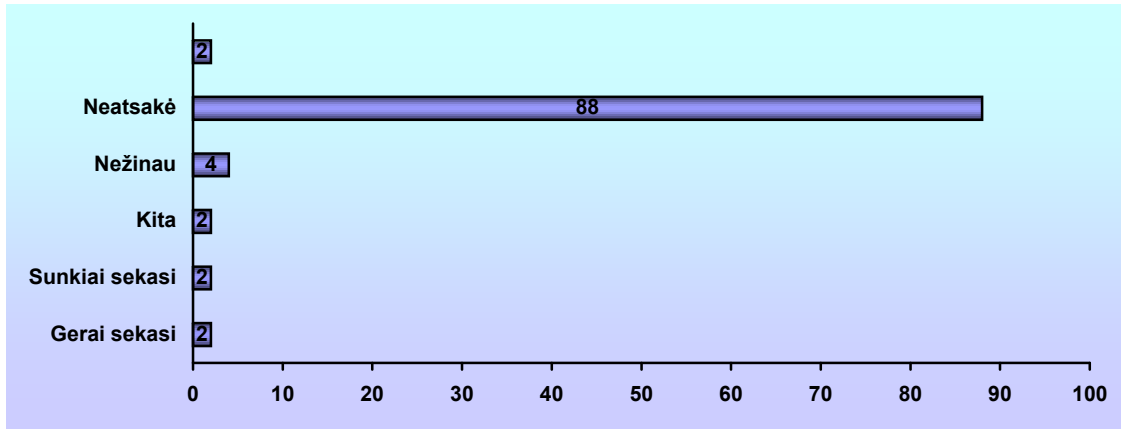
Dirbančių studentų rodiklis. Tyrimo metu dėmesio skirta ir studijų metu dirbančiam jaunimui. Apklaustos metu studijuojančio jaunimo buvo klausama ar jie dirba.

3.2.10. pav. Dirba ir studijuoja (proc., N=51)

65 proc. tiriamųjų nurodė, jog studijų metu nedirba, galima formuluoti nuomonę, jog laiką skiria studijoms ir mokslams. Ir tik 2 proc. respondentų nurodė dirbą studijų metu.

Darbo ir studijų derinimo rodiklis. Tyrimo metu svarbu buvo išsiaiškinti ir dirbančio ir studijuojančio jaunimo situaciją, todėl buvo prašoma nurodyti, kaip dirbantiems studentams sekasi derinti darbą ir studijas.

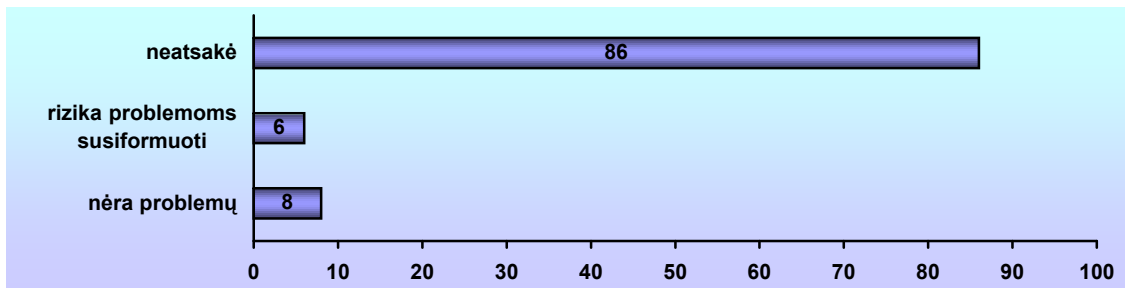

3.2.11. pav. Darbo ir studijų derinimo sėkmė (proc., N=51)

Didžioji dauguma tiriamųjų (88 proc.) visiškai neatsakė kaip sekasi derinti darbą ir studijas. Po 2 proc. respondentų nurodė, kad sekasi gerai, ir sunkiai sekasi derinti darbą ir studijas.

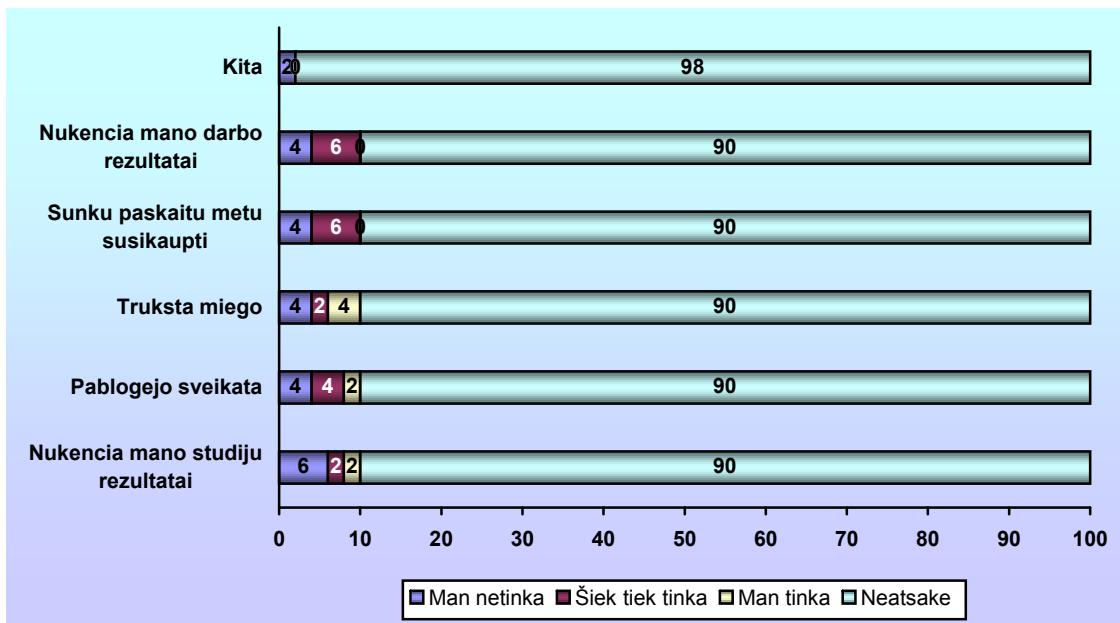
Darbo ir studijų derinimo problemų lygio rodiklis – tai suminis rodiklis matuojamas 6 indikatoriais apie įvairias problemas kylančias derinant darbą ir studijas, kuris leidžia įvertinti problemų kylančių dėl darbo ir studijų derinimo lygį. Darbo ir studijų derinimo problemų rodiklio reikšmės kinta nuo 6 iki 18, kur 6 reiškia darbo ir

studijų derinimo problemų nebuvimą, o 18 reiškia stipriai išreikštas darbo ir studijų derinimo problemas. Vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė tuo didesnės darbo ir studijų derinimo sukeltos problemos.

3.2.12. pav. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal darbo ir studijų derinimo problemų lygį rodiklį (proc., N=51)

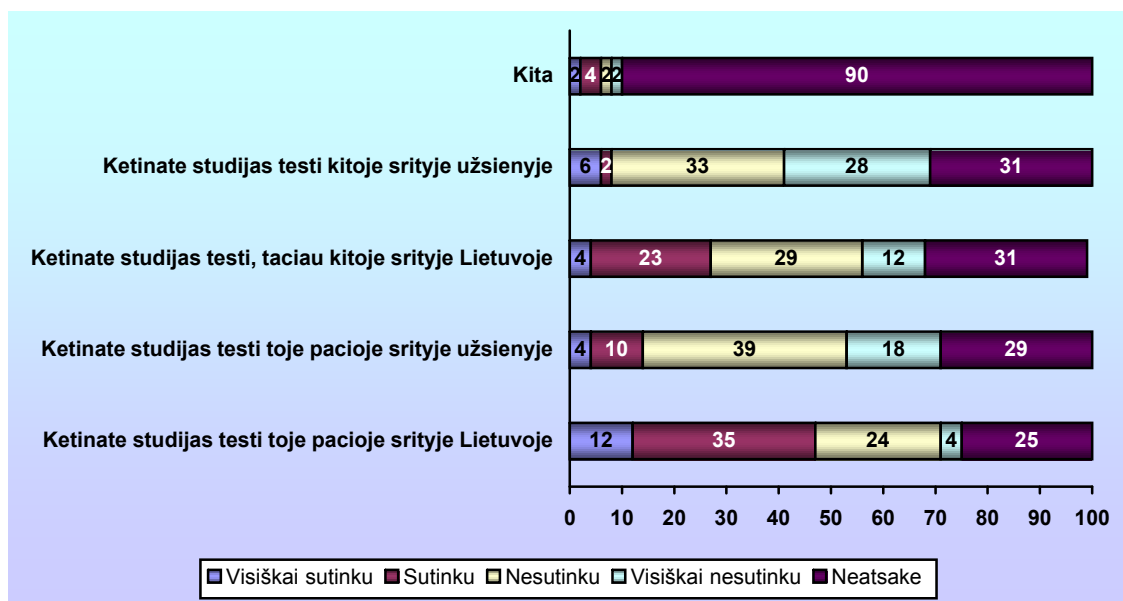
86 proc. tiriamųjų neįvertino darbo ir studijų derinimo problematikos. 8 proc. Remiantis tyrimo rezultatais galime teigti, kad problemos dėl darbo ir studijų derinimo nėra stipriai išreikštos.

3.2.13. pav. Darbo ir studijų derinimo sunkumai (proc., N=51)

Neatsakiusių procentas yra labai didelis (90 proc.) Tiriamieji nenurodė, kad derindami darbą ir studijas nesusiduria su išvardintomis problemomis: miego stygiaus, studijų rezultatų pablogėjimų, sveikatos problemų ar prastesniais darbo rezultatais.

Ketinumų tęsti studijas rodiklis. Tiriamesiems pateikiami teiginiai, kuriuose derinami du aspektai: ketinimai tęsti studijas toje pačioje ar kitoje srityje ir ketinimai tęsti studijas Lietuvos ar užsienio mokyklose.

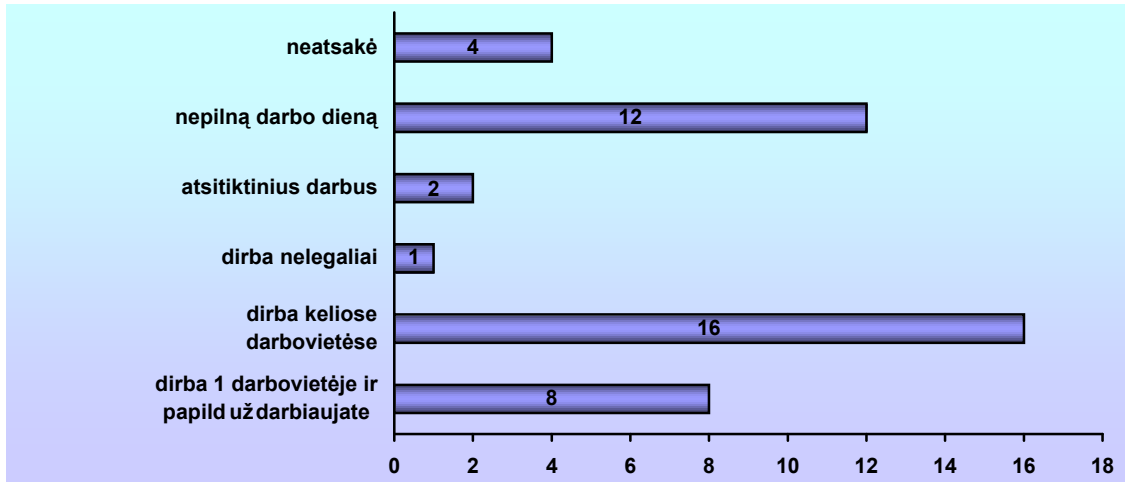
3.2.14. pav. Planai baigus studijas (proc., N=51)

Vis tik dauguma studijuojančių tiriamųjų ketina toliau tęsti studijas Lietuvoje ir toje pačioje srityje (12 proc. respondentų su teiginiu visiškai sutinka, 35 proc. - sutinka). Mažesnę dalis tiriamųjų nurodė savo ketinimus tęsti studijas toje pačioje srityje, bet užsienyje (4 proc. – *visiškai sutinku*, 10 proc. - *sutinku*). Mažiausiai tiriamųjų nurodė savo ketinimus tęsti kitos srities studijas užsienyje (6 proc. – *visiškai sutinku* ir 2 proc. - *sutinku*).

3.3. Darbas

Jaunimas gali pradėti dirbti nuo 16 metų, todėl darbo ir užimtumo sritis šiame tarpsnyje taip pat yra svarbi, nes ji užtikrina sėkmingą perėjimą į savarankišką gyvenimą. Šios srities rodiklius galima skirti į keletą grupių. Pirmoji grupė skirta visiems dirbantiems, išsiaiškinti darbo stažą, darbo pobūdį, ar dirba pagal specialybę, jei nedirba, tai kodėl, kaip pasirinko profesiją bei pasirinkimą įtakojusius veiksnius, darbdavio sudaromas sąlygas kelti kvalifikaciją ketinimus keisti darbą verslumą ir nuomonę apie verslumo skatinimo politiką. Antroji grupė skirta dirbantiems tačiau ketinantiems keisti darbą, išsiaiškinti kodėl ketina keisti darbą, migracijos į kitus miestus ir šalis ketinimai, užsienio migracijos priežastis. Trečioji skirta nestudijuojantiems ir neturintiems darbo, išsiaiškinti kiek laiko nedirba, kodėl nedirba, kiek laiko dirbo paskutinėje darbovietėje, kaip ieškojo darbo ir kokį darbą sutiktų dirbti.

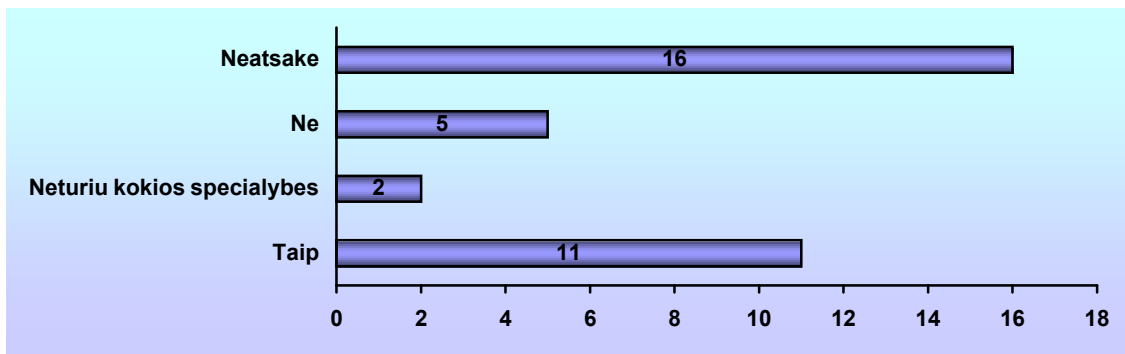
Tyrime dalyvavo 34 (9 proc.) dirbantis tiriamasis.

3.3.1. pav. Darbo apimtys ir pobūdis (N=34)

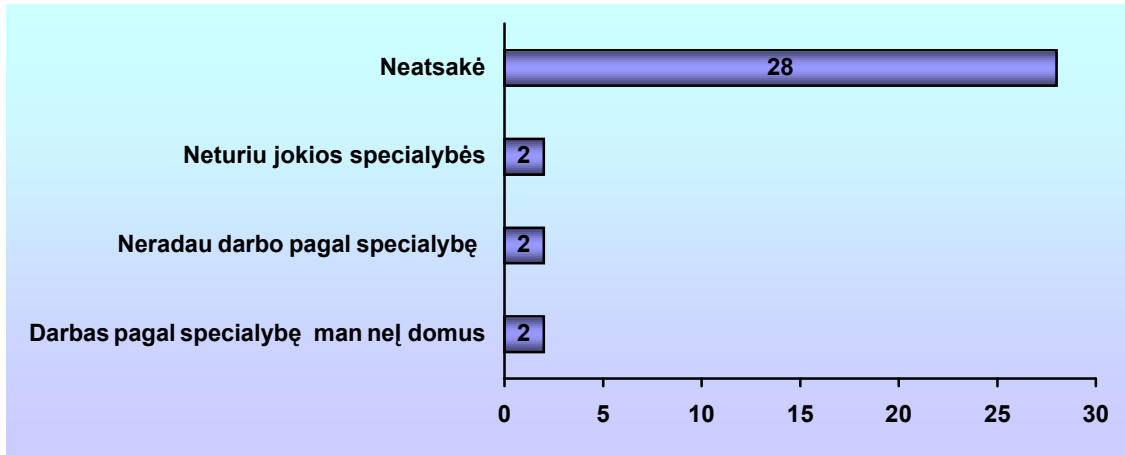
Daugiausiai dirbusių tiriamųjų dirba keliose darbovietėse (16) ir nepilną darbo dieną (12). 8 respondantai dirba vienoje darbovietėje ir papildomai uždarbiauja kitur. 2 – dirba atsitiktinius darbus, ir 1 – dirba nelegaliai.

Darbo pagal specialybę rodiklis. Tyrimo metu siekiam išsiaiškinti kokia dirbančio jaunimo dalis dirba pagal studijuojama ar baigtą studijų kryptį ar įgytą specialybę.

3.3.2. pav. Dirba pagal specialybę (N=34)

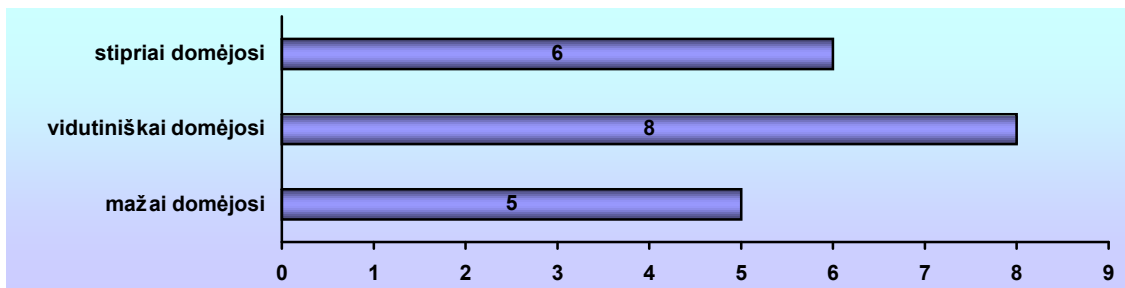
11 atsakiusiųjų dirba pagal įgytą arba įgyjamą specialybę, 5 – ne pagal specialybę ir 2 tiriamieji nurodė neturį jokios specialybės.

3.3.3. pav. Darbo ne pagal specialybę priežastys (N=34)

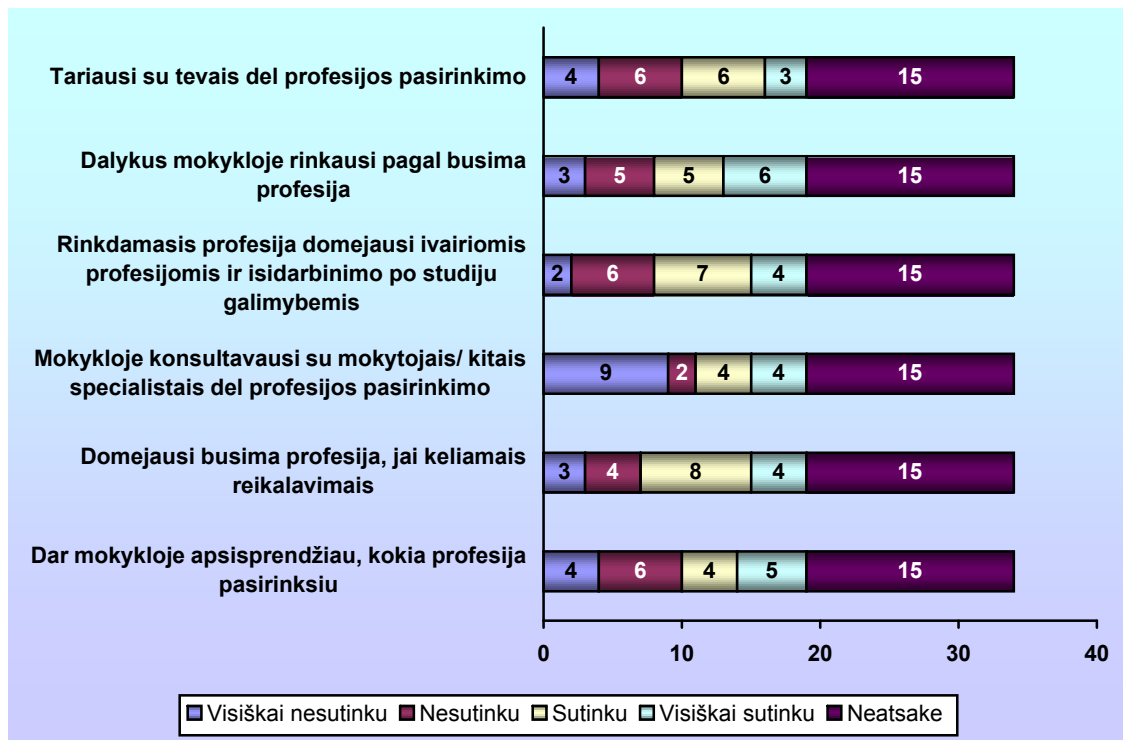
Didžiausia tiriamųjų dalis (28) neatskleidė darbo ne pagal specialybę priežasčių ir pateiktą klausimą neatsakė. Po du tiriamuosius įvardijo sekančias priežastis: jokios specialybės neturėjimas, darbo neradimas pagal specialybę, ir darbas pagal specialybę neįdomus.

Sąmoningumo renkantis profesiją rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 6 indikatoriais apie domėjimąsi būsima profesija ir veiksmus leidusius ją pasirinkti bei geriau jai pasiręgti, jis atspindi sąmoningumą, nuoseklumą, pastangas renkantis profesiją. Sąmoningumo renkantis profesiją rodiklio reikšmės kinta nuo 6 iki 24, kur 6 reiškia nesidomėjimą būsima profesija ir sąmoningumo trūkumą, o 24 reiškia aktyvų domėjimąsi būsima profesija ir sąmoningą rengimąsi jai. Vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė tuo didesnis domėjimasis ir sąmoningesnis būsimos profesijos pasirinkimas.

3.3.4. pav. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal sąmoningumo renkantis profesiją rodiklį (N=34)

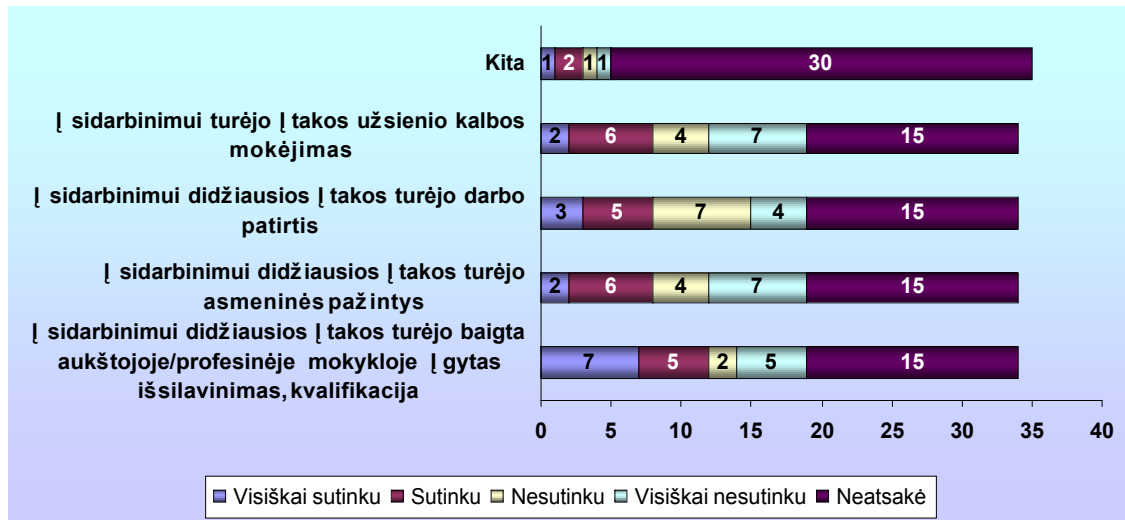
Tyrimo rezultatai rodo, kad 6 tiriamieji sąmoningai rinkosi būsimą profesiją, stipriai domėjosi jai keliamais reikalavimais, išdarbinimo galimybėmis, konsultavosi su tėvais ir mokytojais ir pan., 8 - domėjosi būsima profesija vidutiniškai, 5 – domėjosi mažai.

3.3.5. pav. Būsimos profesijos pasirinkimo veiksniai (N=34)

Tyrimo rezultatai parodė, kad vienas svarbesnių veiksnių pasirenkant profesiją asmens domėjimasis būsima profesija ir jei keliamais reikalavimais (su teiginiu sutinka ir visiškai sutinka - 12). Taip pat tiriamieji nurodė, kad dalykus mokykloje rinkosi pagal būsimą profesiją (su teiginiu sutinka ir visiškai sutinka - 11), taip pat domėjosi įvairiomis profesijomis ir išdarbinimo po studijų galimybėmis (su teiginiu sutinka ir visiškai sutinka - 11).

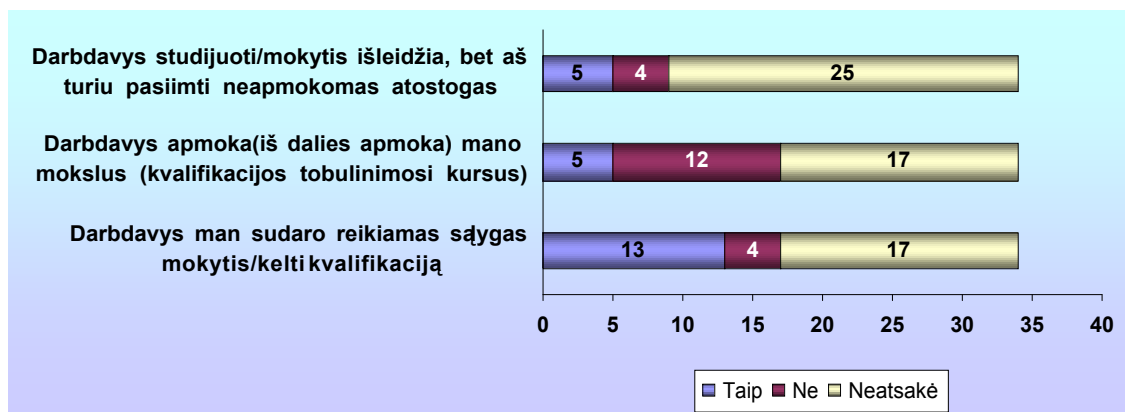
Įsidarbinimą lemiantys veiksniai. Siekiant išsiaiškinti įsidarbinimą lemiančius veiksnius, tiriamiesiems įvertinti pateikiami teiginiai. Įvardinti šie įsidarbinimą lemiantys veiksniai: baigta profesinė ar aukštoji mokykla, asmeninės pažintys, ankstesnė darbo patirtis, užsienio kalbos žinios, taip pat palikta glimybė įrašyti savo atsakymo variantą.

3.3.6. pav. Įsidarbinimui didžiausią įtaką turėjo (N=34)

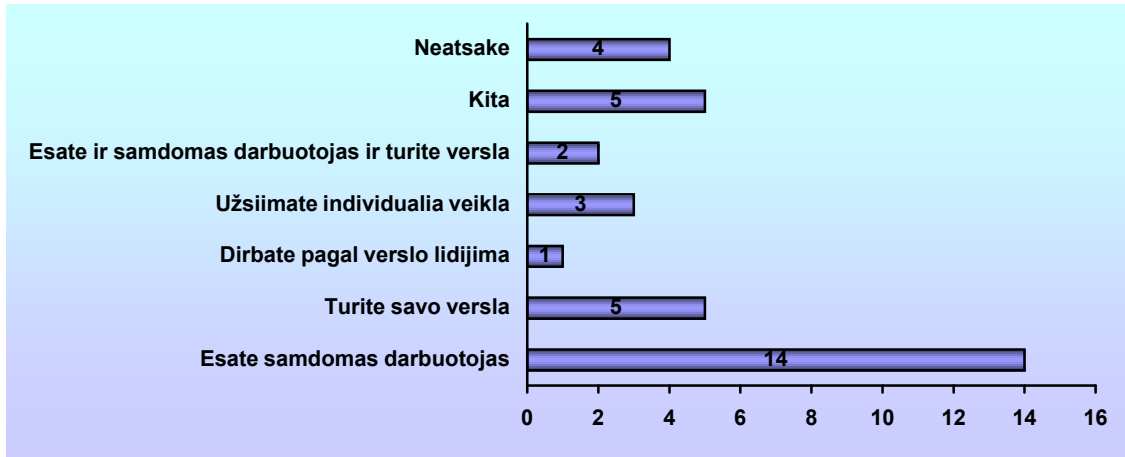
Daugiausia (12) dirbančių tiriamųjų buvo linkę sutikti, kad didžiausią įtaką įsidarbinant turėjo baigta profesinė ar aukštoji mokykla ir įgytas išsilavinimas ar kvalifikacija. Mažiausiai (po 8) įsidarbinimui įtakos turėjo užsienio kalbos mokėjimas ir asmeninės pažintys.

Darbdavio sudaromos sąlygos mokytis / kelti kvalifikaciją Pateikiami du teiginiai apie darbdavių sudaromas sąlygas kelti kvalifikaciją

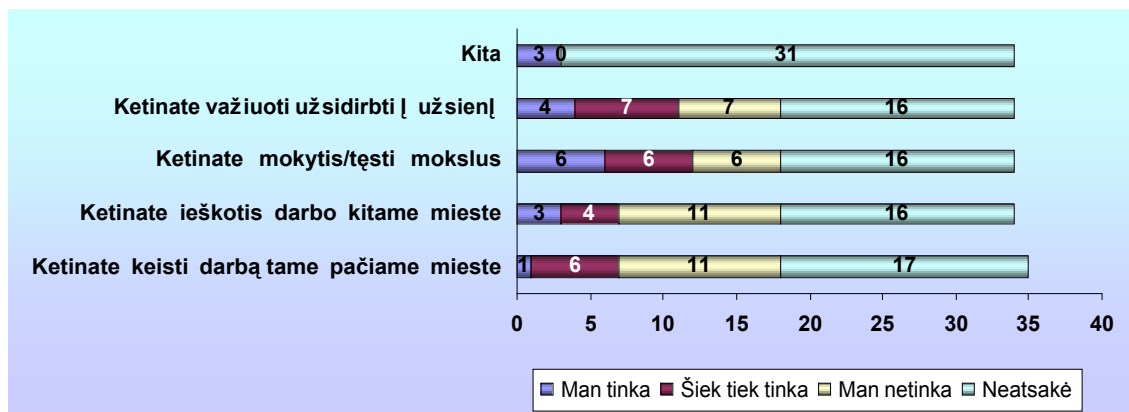
3.3.7. pav. Darbdavio sudaromos sąlygos kelti kvalifikaciją (N=34)

Daugiau nei trečdalis (13) tiriamųjų buvo linkę sutikti su teiginiu, kad darbdavys sudaro reikiamas sąlygas kelti kvalifikaciją

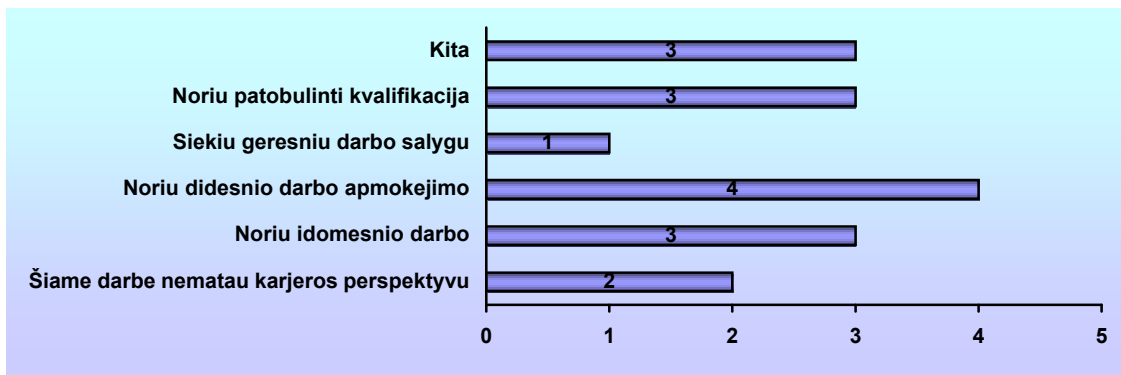
3.3.8. pav. Darbinis statusas (N=34)

Didžioji dauguma tiriamųjų (14) yra samdomi darbuotojai, 5 - turi savo verslą, 3 – užsiima individualia veikla.

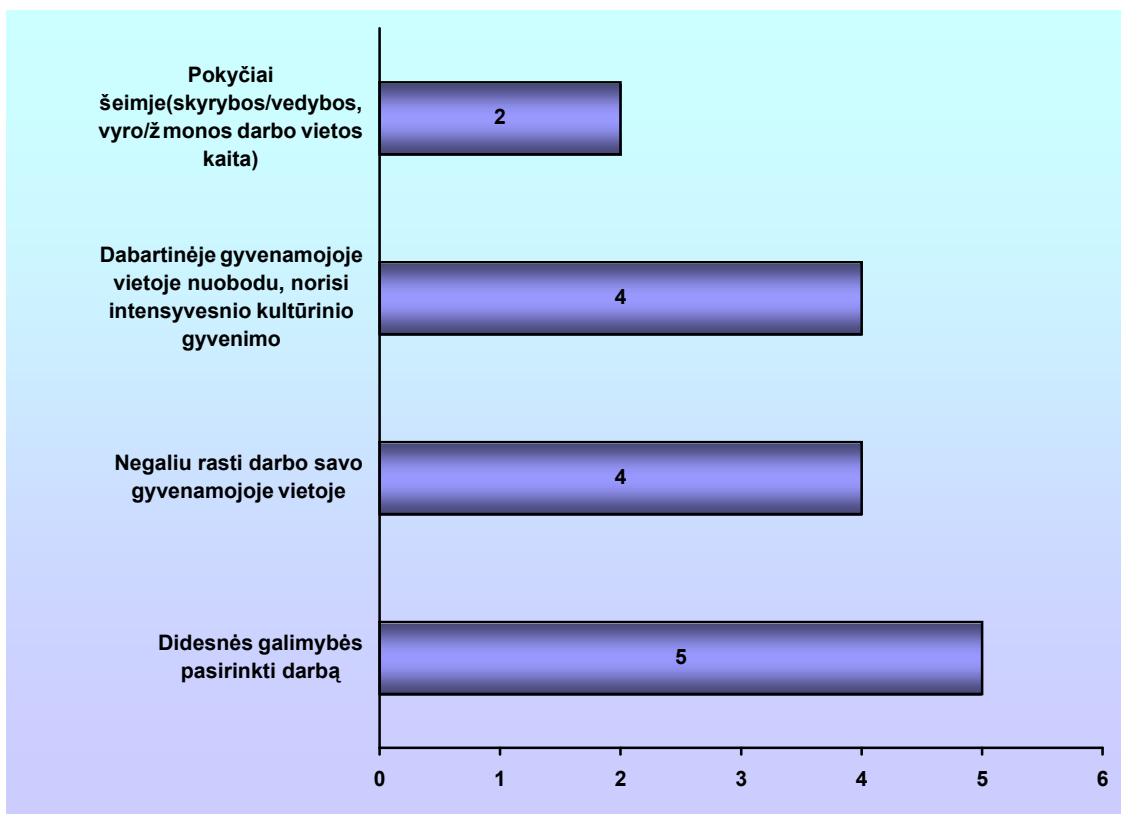
3.3.9. pav. Ketinimai keisti darbą ar mokytis, migracijos ketinimai (N=34)

Apibendrinus tyrimo rezultatus nustatyta, kad nemaža dalis tiriamųjų (N=12) ketina mokytis arba tęsti studijas. Dauguma tiriamųjų neketina, ar nelabai ketina keisti darbo, miesto ar šalies dėl darbo.

3.3.10. pav. Noro keisti darbą priežastys (N=34)

Dažniausiai minima noro keisti darbą priežastis buvo didesnis atlyginimas (N=4), antra pagal pasirinkimo dažnumą priežastis noras patobulinti kvalifikaciją ir įdomesnio darbo noras (N=3).

3.3.11. pav. Planų ieškotis darbo kitame mieste motyvai (N=34)

Vis tik dažniausiai nurodoma migracijos į kitą miestą priežastis yra didesnės galimybės susirasti ar pasirinkti darbą (N=5).

Remiantis kokybinio tyrimo duomenimis 19-29 metų jaunimui Telšių miestas / rajonas yra patrauklus. Priežastys pateiktos 3.3.1. lentelėje.

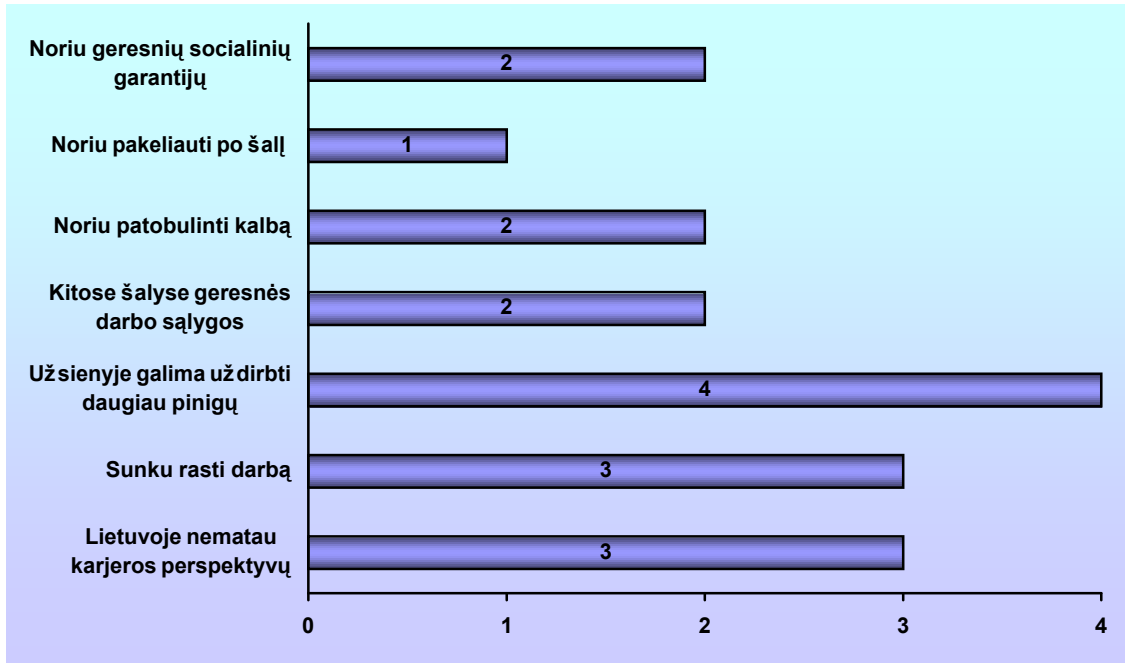
3.3.1. lentelė. Telšių miesto / rajono patrauklumas (19-29 metų jaunuolių nuomonė)

Subkategorijos	Kategorijas iliustruojantys teiginiai
Laisvalaikis	<Patrauklus. Yra daug klubų, kavinių, parduotuvių>, < jaunimui yra gan gerų įstaigų, kuriose gali praleisti laisvą laiką. Pramogos, žaidimai>, <Mokykloje organizuojami visokie renginiai. Yra būrelių, kur vaikai gali save realizuoti. Yra muzikos, dailės, choreografijos mokykla. Jaunimas noriai dalyvauja konkursuose. Yra susikūrusi kapela, kurioje koncertuoja dauguma jaunimo>, <Yra pakankamai vietų, kur galima lankytis ir yra pakankamai pramogų>
Poilsio vietos	<Patrauklus, nes yra labai daug ežerų, kurie ypač vasarą labai vilioja jaunimą>
Mažesnės kainos	<Taip. Dėl mažesnių kainų nei kituose didžiuosiuose miestuose>
Jaunimo klubai	<Patrauklus, kadangi veikia savanoriški klubai, jaunų žmonių klubai, grupės>

Jaunimui nepatrauklus jų miestas/rajonas dėl šių priežasčių:

- *neįdomios veiklos* „Mano miestas nėra patrauklus jaunimui, nes jame nėra pakankamai įdomios veiklos...“, „Nėra įdomios veiklos laisvalaikiui praleisti. Užklausinė veiklos yra, tačiau ne visi gali finansiškai sau tai leisti“;
- *menkas jaunimo užimtumas* „Mano miestas nėra patrauklus jaunimui, nes jame nėra pakankamai... užimtumo...“;
- *emigracija* „miestelis mažas ir jaunimas po truputį traukiasi iš ten...“;
- *nėra perspektyvų* „nes nėra perspektyvos, darbo ir laisvalaikio, nėra kur praleisti laiką“;
- *miesto dydis* „Ne, nes mažas miestelis. Jei nori kur pasilinksinti, reikia keliauti į kitą miestelį“, „Miestas nedidelis, nėra daug vietų, kuriose jaunimas galėtų susiburti“;
- *finansų stoka* „Užklausinė veiklos yra, tačiau ne visi gali finansiškai sau tai leisti“;

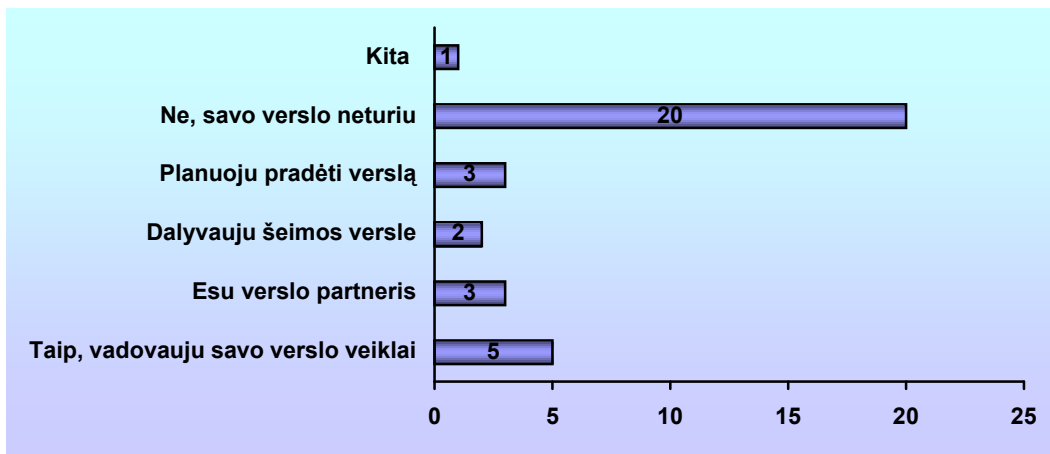
Darbo paieškos užsienyje (migracijos į užsienį) priežastys. Šiuo metu dirbančių tačiau planuojančių važiuoti į užsienį tiriamųjų buvo prašoma nurodyti ne daugiau kaip dvi šių ketinimų priežastis (iš dešimties pateiktų).

3.3.12. pav. Galimo išvykimo dirbti užsienyje priežastys (N=34)

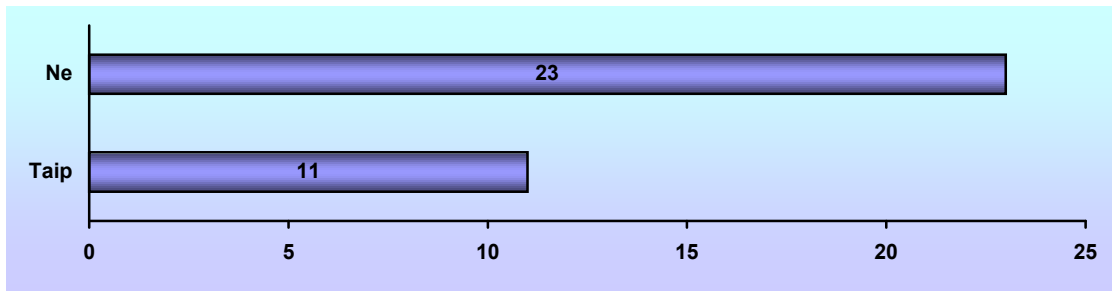
Apibendrinus tyrimo rezultatus nustatyta, kad svarbiausia priežastis vyksti dirbti į užsienį vis tik yra galimybė užsidirbti daugiau pinigų (N=4). Kitos priežastys, kad sunku rasti darbą (N=3) ir Lietuvoje nematyti karjeros perspektyvų (N=3).

Verslumo rodiklis. Tyrimo metu buvo siekiama išsiaiškinti, kiek jaunų žmonių turi savo verslą dalyvauja verslo vystyme.

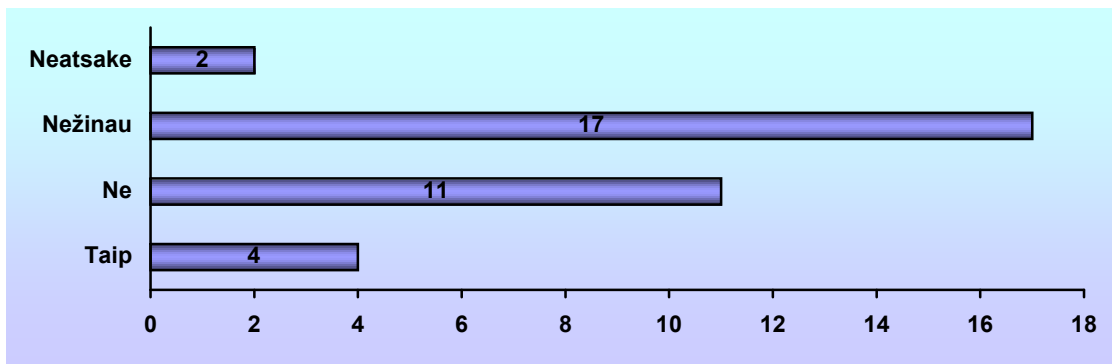
3.3.13. pav. Dalyvavimas versle (N=34)

Iš viso versle dalyvauja 10 tiriamųjų (vadovauja savam verslui, veikia kaip verslo partneris ar dalyvauja šeimos versle). 3 respondantai galvoja apie galimybes ir planuoja pradėti savo verslą.

3.3.14 pav. Susipažinimas su jaunimo verslumo skatinimo politika Lietuvoje (N=34)

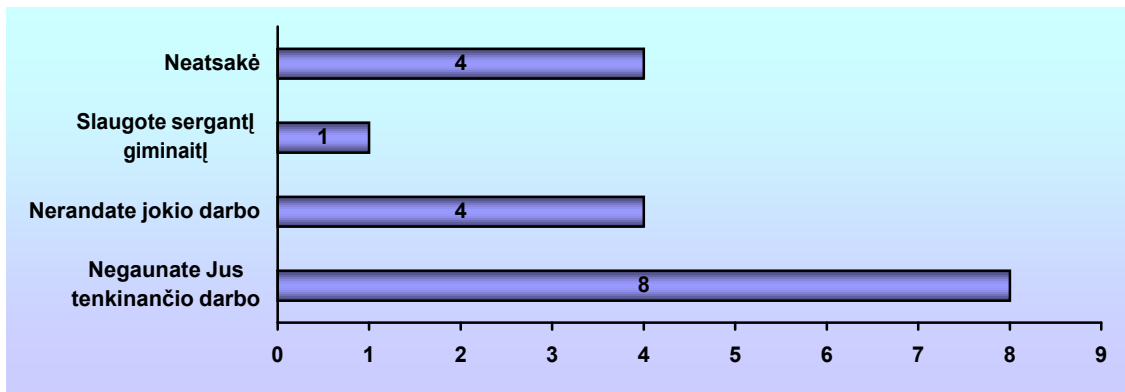
11 tiriamųjų pažymėjo, kad jie yra susipažinę su verslumo skatinimo politika Lietuvoje, t.y., panašiai tiek kiek yra dalyvavusių verslo veiklose. Du trečdaliai tiriamųjų nėra susipažinę su jaunimo verslumo skatinimo politika Lietuvoje (N=23).

3.3.15 pav. Lietuvoje sudarytos sąlygos jauniems žmonėms pradėti ir plėtoti verslą (N=34)

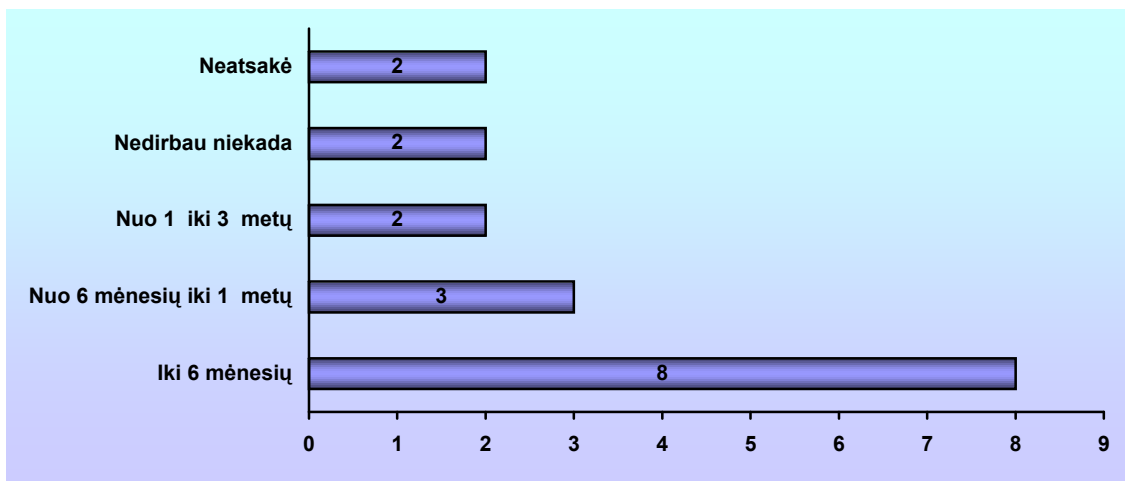
Tik tai 4 tiriamieji manė, kad Lietuvoje yra sudarytos sąlygos jauniems žmonėms pradėti ir plėtoti savo verslą 11 – su tuo nesutiko.

Tyrimė dalyvavo 5 proc. (N=17) jaunuolių, pažymėjusių, kad jie niekur nedirba ir nesimoko.

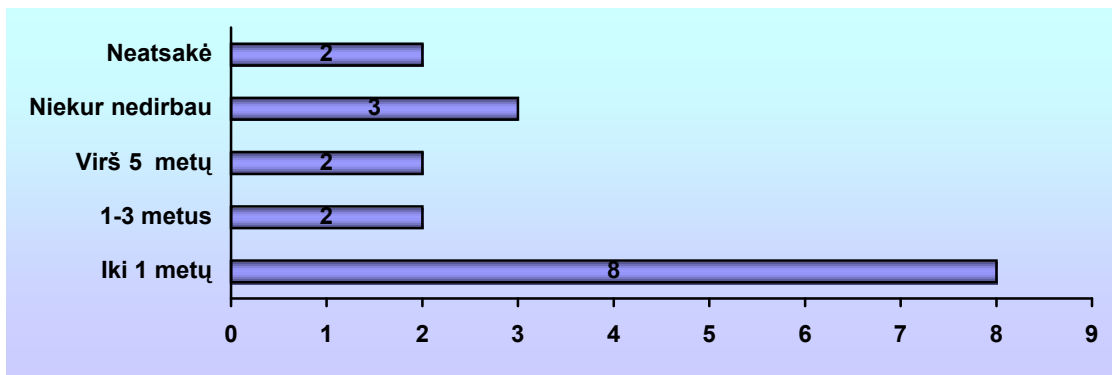
3.3.16. pav. Nedarbo priežastys (N=17)

Tyrimė dalyvavę respondentai nurodė šias nedarbo priežastis: pagrindinė - negavimas norimo / tenkinančio darbo (N=8). Kitos priežastys: negalėjimas surasti jokie darbo (N=4) ir sergančio giminaičio slaugymas (N=1).

3.3.17. pav. Nedarbo trukmė (N=17)

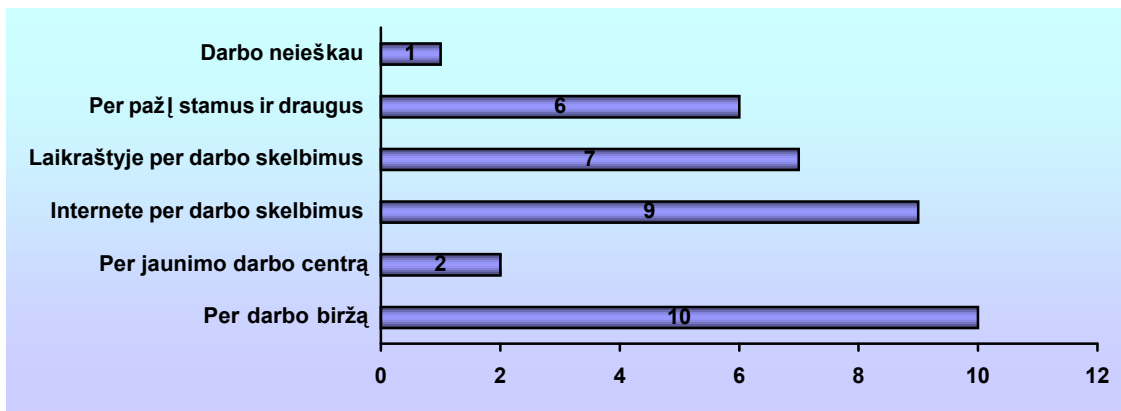
Pagal nedarbo trukmę nedirbantys ir nesimokantys tiriamieji pasiskirstė į keturias grupes. Didžiausia jų - iki 6 mėnesių nedirbo (N =8), toliau 3 respondantai nuo 6 mėnesių iki 1 metų ir po du tiriamuosius nedirbo niekada ir nuo 1 iki 3 metų neturėjo darbo.

3.3.18. pav. Laikas iš dirbtas paskutinėje darbovietėje (N=17)

Daugiausia nedirbančių ir nesimokančių tiriamųjų ((N=8) nurodė, kad paskutinėje darbovietėje išdirbo tik iki metų, tai rodo, mažą darbo patirtį, arba didelę darbuotojų kaitą. Po du tiriamuosius paskutinėje darbovietėje išdirbo nuo vienerių iki trejų metų ir virš 5 metų. Trys tyrime dalyvavę jauni žmonės nėra niekur dirbę.

Darbo paieškos būdai. Tiriamųjų buvo prašoma pažymėti visus jų naudotus darbo paieškos būdus.

3.3.19. pav. Darbo paieškos būdai (N=17)

Tyrimo rezultatai rodo, kad darbo neturintys ir nesimokantys tiriamieji naudoja įvairius darbo paieškos būdus: darbo biržą, jaunimo darbo centrą, darbo skelbimus internete ir laikraščiuose, per pažįstamus ir draugus. Visiškai tiriamieji nesinaudoja įdarbinimo agentūrų paslaugomis, mažai jų nurodė ir besinaudoję jaunimo darbo centro paslaugomis ((N=2). Daugiausiai darbo ieškomasi naudojantis darbo biržos paslaugomis (N=10), paskui internete per darbo skelbimus (N=9), laikraštyje darbo skelbimuose (N=7) ir per draugus bei pažįstamus (N=6).

Apibendrinus kokybinio tyrimo duomenis galima teigti, kad pagrindines problemas, kurias 19-29 metų jaunuoliai įvardijo susijusias su darbu yra šios:

- *krizė* „Šiuometinė krizė, darbo vietų stoka, darbuotojų išnaudojimas“;
- *darbuotojų neadekvatūs lūkesčiai* „Pagrindinė problema ta, kad visi iš darbdavių tikisi kuo daugiau gauti, nesistengdami pirmiausia kuo daugiau duoti tam darbui, tai sričiai kaip specialistai.“;
- „iškreiptas“ *darbdavių požiūris* „Gana iškreiptas verslininkų požiūris į darbuotojus: „nori mokėti kuo mažiau, o iš darbuotojo gauti kuo daugiau, be to jis turi būti aukščiausios kvalifikacijos“;
- *motyvacijos stoka* „Motyvacijos stoka, kolektyviniai santykiai (nedraugiškumas)“;
- *jaunuolių patirties problema* „darbdavių nenoras priimti darbuotojų be patirties“.

Jaunuoliai įvardija krizę, kaip problemą, susijusią su darbu, kuomet reiškiasi tokie reiškiniai kaip darbo vietų stoka, darbuotojų išnaudojimas („nori mokėti kuo mažiau, o iš darbuotojo gauti kuo daugiau, be to jis turi būti aukščiausios kvalifikacijos“).

Taip pat jaunimas pastebi, kad ir darbuotojai nesistengia kokybiškai atlikti savo darbo („iš darbdavių tikisi kuo daugiau gauti, nesistengdami pirmiausia kuo daugiau duoti tam darbui, tai sričiai kaip specialistai“).

Tie, kurie turi darbą įvardija ir motyvacijos stoką dėl nedraugiškų santykių kolektyve („Motyvacijos stoka, kolektyviniai santykiai (nedraugiškumas)“).

Dažnai įvardinta jaunuolių problema yra susijusi su patirties stoka („darbdavių nenoras priimti darbuotojų be patirties“).

Apibendrinus kokybinio tyrimo duomenis galima teigti, kad jaunuoliai **situaciją susijusią su darbu siūlo gerinti** šiomis kryptimis: darbo sąlygų gerinimas, naujų darbo vietų kūrimas, darbo ir studijų dermė, mokymai, mokesčių lengvatos darbdaviams (žr. 3.3.2. lentelė).

3.3.2. lentelė. Situacijos, susijusios su darbu gerinimo galimybės (19-29 metų jaunimo nuomonė)

Subkategorija	Subkategorijas iliustruojantys teiginiai
Darbo sąlygų gerinimas	< Manau stengčiausi, kad jaunimas turėtų didesnių galimybių įsilieti į darbo rinką. Mažinti diskriminaciją [sidarbinant dėl neturėjimo darbo patirties], <[rengčiau kuo daugiau vietų, kuriose būtų galima rinktis jaunimui ir praleisti laiką, <Išsiaiškinčiau, kokio darbo tikisi jaunimas ir kiek suinteresuotas dirbti. Pasakymas „dirbčiau bet ką“ neatitinka realybės>
Naujų darbo vietų kūrimas	<Atleisčiau tuos, kurie pensijoje>
Darbo ir studijų dermė	< Stengčiausi įrodyti darbdaviams, kad jei žmogus labai nori, jis gali suderinti ir darbą ir mokslus, bei, kad patirties galima įgyti dirbant>
Mokymai	< Sukurčiau prieinamą darbo rinką. Suburčiau tokį būrelį, kuriame būtų mokoma kaip susirasti darbą ar užsidirbti pinigų neįsidarbinus į valdišką instituciją>, <Leisčiau eiti į tam tikrus kursus ir kad po jų baigimo jie gautų kažkokį diplomą, po kurio jie galėtų geriau įsidarbinti į norimą darbą>
Mokesčių lengvatos darbdaviams	<Kalbėčiausi su darbdaviais, rasčiau bendradarbiavimo galimybes: darbdaviai galėtų mokėti nevisą jauno darbuotojo algą. Kitą dalį galėtų mokėti valstybė. Mano manymu nebloga idėja būtų su darbo vietos paskyrimu jam baigus mokyklą. Abiturientas, absolventas gauna galimą sąrašą organizacijų, institucijų, firmų, kur jis būtų laukiamas su nauja darbo jėga>

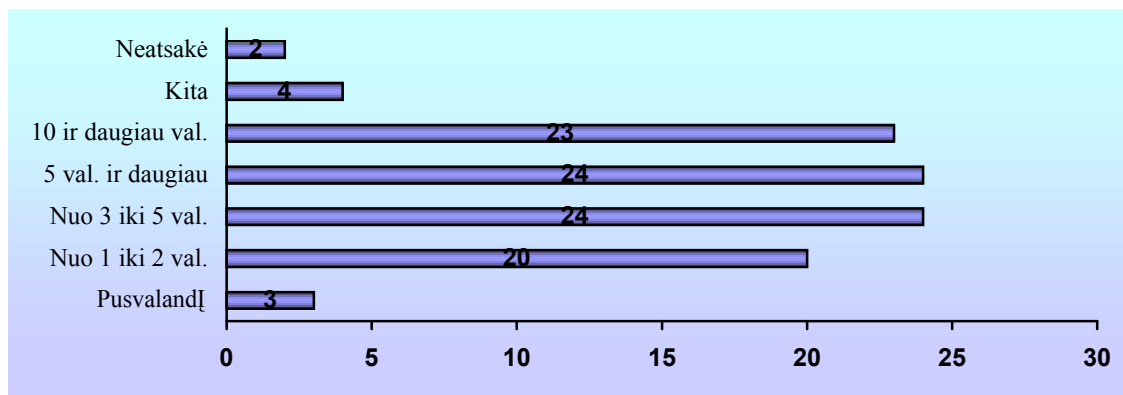
19-29 metų jaunimo elgsenos raiška nukreipta į darbo vietų didinimą („Atleisčiau tuos, kurie pensijoje“) eliminuojant iš darbo rinkos pensijinio amžiaus žmones. Taip pat jaunuoliai siūlo gerinti darbo sąlygas („Manau stengčiausi, kad jaunimas turėtų didesnių galimybių įsilieti į darbo rinką. Mažinti diskriminaciją įsidarbinant dėl neturėjimo darbo patirties“, „Į rengčiau kuo daugiau vietų, kuriose būtų galima rinktis jaunimui ir praleisti laiką“). Jaunuoliai neatmeta ir studijų bei darbo dermės idėjos („Stengčiausi įrodyti darbdaviams, kad jei žmogus labai nori, jis gali suderinti ir darbą ir mokslus, bei, kad patirties galima įgyti dirbant“). Taip pat jie norėtų, kad būtų sudarytos palankesnės sąlygos darbdavimas, („Kalbėčiausi su darbdaviais, rasčiau bendradarbiavimo galimybes: darbdaviai galėtų mokėti nevisą jauno darbuotojo algą. Kitą dalį galėtų mokėti valstybė. Mano manymu nebloga idėja būtų su darbo vietos paskyrimu jam baigus mokyklą. Abiturientas, absolventas gauna galimą sąrašą organizacijų, institucijų, firmų, kur jis būtų laukiamas su nauja darbo jėga“).

Taip pat jaunuoliai siūlytų vykdyti mokymus, susijusius su darbo paieškomis („Sukurčiau prieinamą darbo rinką. Suburčiau tokį būrelį, kuriame būtų mokoma kaip susirasti darbą ar užsidirbti pinigų neįsidarbinus į valdišką instituciją“).

3.4. Laisvalaikis

Tyrimo metu buvo svarbu išsiaiškinti, kiek laiko jaunimas skiria savo laisvalaikiui, kaip leidžia laisvalaikį, ar yra patenkintas savo laisvalaikiu ir kaip vertina savo galimybes įdomiai praleisti ir pasirinkti norimą laisvalaikio formą. Laisvalaikis tiriamiesiems buvo apibrėžtas kaip laisvas laikas liekantis nuo darbo, mokslo (mokymosi mokykloje) ir studijų.

Laisvalaikiui skiriamo laiko rodiklis tyrimo metu buvo matuojamas vidutiniškai per savaitę laisvalaikiui skiriamu laiku.

3.4.1. pav. Laikas skiriamas laisvalaikiui vidutiniškai per savaitę (proc.)

Tyrimo rezultatai rodo didelį tiriamųjų užimtumą darbine, mokymosi arba studijų veikla, nes 47 proc. nurodė, kad vidutiniškai per savaitę laisvalaikiui jie gali skirti tik iki 5 valandų (iš jų 20 proc. - nuo 1 iki 2 val.). Kadangi klausimo formuluotė apima ne tik savaitės dienas, bet ir savaitgalius, tai penkios valandos yra tikrai mažai.

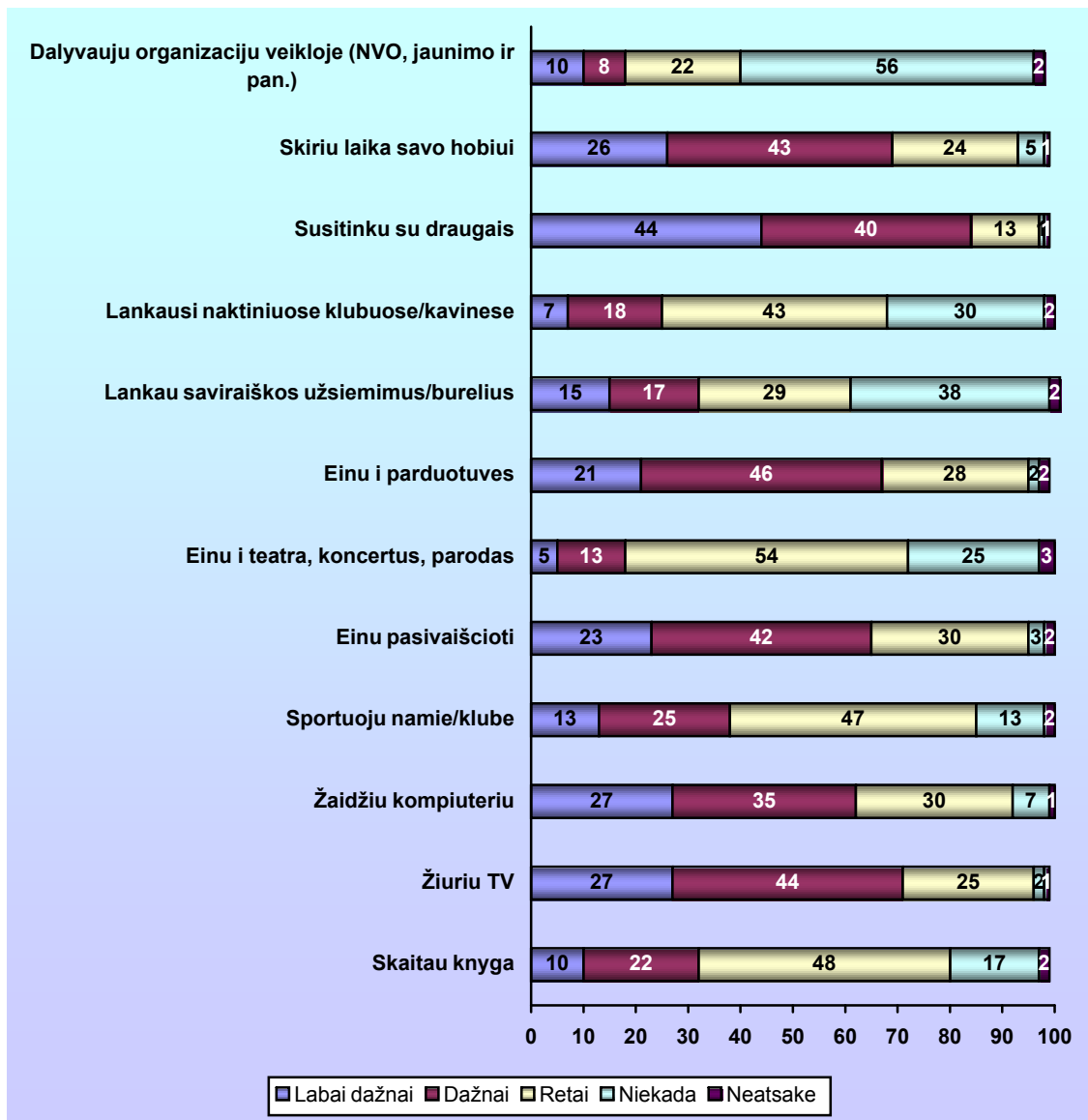
Remiantis kokybinio tyrimo duomenimis 19-29 metų jaunimas nurodė, jog Telšių mieste / rajone **trūksta veiklų**, kurios nukreiptos į jaunimo pramogas, būrelius, darbą, renginius, sveiką gyvenseną (3.4.1. lentelė).

3.4.1. lentelė. **Jaunimui trūkstamos veiklos (19-29 metų jaunuoliai)**

Subkategorijos	Kategorijas iliustruojantys teiginiai
Pramogos	<Tam tikrų pramogų>, <Trūksta užimtumo centrų. Nėra vietos, kur būtų galima susirinkti pažaisiti boulingą, poolą ar kitus žaidimus>, <Pigesnių pramogų>, <Trūksta būrelių, į kuriuos jaunimas galėtų eiti laisvalaikio, sporto salės ne visiems prieinamos>, <Sporto klubų, boulingo>
Būreliai	<Į vairių krypčių būrelių>, <Trūksta būrelių, į kuriuos jaunimas galėtų eiti laisvalaikio...>
Darbas	<Darbo>
Laisvalaikio praleidimo vietos	< Trūksta gražesnių, patrauklesnių susibūrimo vietų>, < Jaunimui skirtų klubų>
Renginiai	<Reikėtų daugiau renginių jaunimui>
Jaunimo užimtumo centras	<Jaunimo užimtumo centro, kuriame jaunimas galėtų save realizuoti. Mažai veiklos žiemos metu.>
Sveika gyvensena	<Aktyvios veiklos, kuri susijusi su sveika gyvensena>

Jaunimui trūksta pramogų, kur jei galėtų pažaisiti baulingą, pulą. Taip pat jiems svarbu, kad tos pramogos būtų nebrangios. Taip pat yra poreikis jaunimo užimtumo centrui, kuriame jie galėtų save realizuoti, ypatingai žiemos metu. Nemažai jaunuolių norėtų sportinės veiklos, kuri susijusi su sveika gyvensena.

Apibendrinus 14-18 metų jaunuolių pasisakymus, galima teigti, kad jų rajone/mieste jiems trūksta: pramogų centrų, klubų, renginių, jaunimo susibūrimų.

3.4.2. pav. Laisvalaikio leidimo formos (proc.)

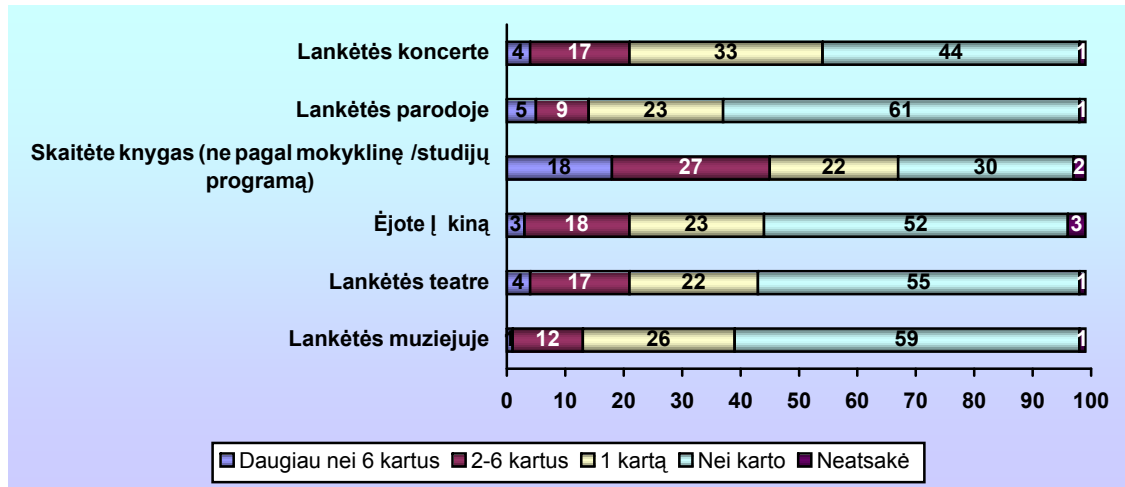
Tyrimu siekta išsiaiškinti dažniausiais jaunimo laisvalaikio leidimo formas. Nustatyta, kad dažniausia vis tik laisvalaikis skiriamas susitikimams su draugais - *labai dažnai* nurodė 44 proc. ir *dažnai* – 40 proc., TV žiūrėjimui - *labai dažnai* - 27 proc. ir *dažnai* 44 proc., savo hobiui skiriamas laikas – labai dažnai 26 proc. ir dažnai 43 proc., rečiau laisvas laikas skiriamas knygų skaitymui – 32 proc., skaito knygas – 31 proc., ir rečiausiai (18 proc.) einama į teatrą, parodas ar koncertus.

Koreliaciniai ryšiai tarp laisvalaikio leidimo su draugais dažnumo ir artimų draugų turimo skaičiaus nenustatyti.

Nustatyti koreliaciniai ryšiai tarp artimų draugų skaičiaus ir gebėjimo lengviau susirasti naujų draugų (Pirsono koreliacijos koeficientas = 0.117, $p=0.05$). Merginos laisvalaikiu dažniau skaito knygas ($\lambda^2= 45,2710$, $df=8$, $p=0,000$), dažniau eina pasivaikščioti ($\lambda^2= 35,950$, $df=8$, $p=0,000$) ir dažniau vaikšto į parduotuves ($\lambda^2=34,682$,

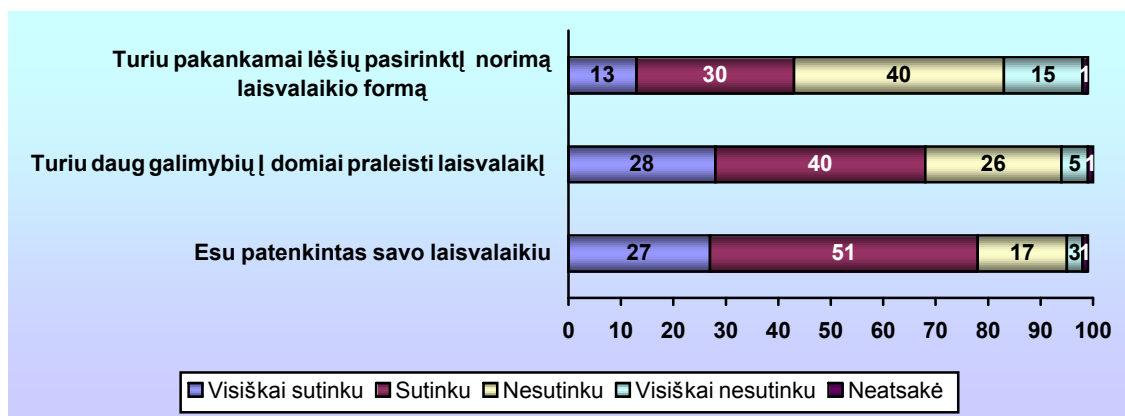
df=8, p=0,000). Tuo tarpu vaikinai laisvalaikiu dažniau žaidžia kompiuteriu ($\chi^2 = 21,635$, df= 8, p=0,006) ir sportuoja ($\chi^2 = 28,986$, df=8, p=0,000),

Kultūrinių renginių lankymo rodiklis. Siekiant sužinoti kiek jauni žmonės dėmesio ir laiko skiria kultūrinei veiklai, atskirai buvo klausiama apie apsilankymus muziejuje, teatre, kine, parodoje ir pan., per paskutinius 6 mėnesius.

3.4.3. pav. Kultūrinė veikla per pastaruosius 6 mėnesius (proc.)

Dažniausiai yra skaitomos knygos (18 proc. - *daugiau nei 6 kartus*, 27 proc. – *2-6 kartus*.), lankomasi koncertuose (4 proc. – *daugiau nei 6 kartus*, 17 proc. – *2-6 kartus*.). Rečiausiai lankomasi muziejuose (1 proc. - *daugiau nei 6 kartus*, 12 proc. – *2-6 kartus*.) ir parodose (5 proc. - *daugiau nei 6 kartus*, 9 proc. – *2-6 kartus*.).

3.4.4. pav. Laisvalaikio galimybių subjektyvūs vertinimai ir pasitenkinimas laisvalaikiu (proc.)

Didžioji dauguma (78 proc.) tiriamųjų visumoje yra patenkinti savo laisvalaikiu ir dauguma (68 proc.) mano, kad turi daug galimybių į domiai leisti laisvalaikį, tačiau tik mažiau negu pus (43 proc.) sutinka, kad turi pakankamai lėšų pasirinkti norimą laisvalaikio formą

Kokybinio tyrimo metu buvo prašoma įvardyti priežastis, dėl kurių jaunimas negali efektyviai išnaudoti *laisvalaikio*.

19-29 metų jaunuoliams aktualios *pramogų stygiaus* („Dėl vietų, kuriose būtų pramogų, stygiaus“, „Nėra kur nueiti, prekybos centruose spūstis, gamta nyki. Trūksta renginių, koncertų“), *laiko stokos problemos* („Nebeliaika laisvo laiko, nes jį užpildo paskaitos, ruošimasis paskaitoms, šeimyninis gyvenimas, darbas“), *finansinės problemos* („Daugiausia dėl laiko ir finansų stygiaus“), *mokslai* („Perkrautas tvarkaraštis. Tenka daug mokytis“, „Nebeliaika laisvo laiko, nes jį užpildo paskaitos, ruošimasis paskaitoms, šeimyninis gyvenimas, darbas“), *namų ruoš a* („Namų ruoš os darbai trukdo, vaikų priežiūra ir jų auklėjimas“), *darbas* („Darbas per kelias darbovietes“), *informacijos trūkumo* („Mažai informacijos, kuri kvieštų jaunimą turiningai praleisti savo laisvalaikį“), *saugumas* („antra, kad gan pavojinga tamsiu paros metu miesto aplinkoje“) (3.4.2. lentelė).

3.4.2. lentelė. Priežastys dėl ko jaunuoliai negali efektyviau iš naudoti laisvalaikio

Subkategorija	Subkategorijas iliustruojantys teiginiai
19-29 metų jaunuolių nuomonė	
Laiko planavimas	<Dėl nemokėjimo planuoti laiko (laiko stoka)>, <... laiko stokos>, <Dėl užimtos darbotvarkės>, <Laiko stoka>, <Daugiausia dėl laiko ir finansų stygiaus>, <Nebeliaika laisvo laiko, nes jį užpildo paskaitos, ruošimasis paskaitoms, šeimyninis gyvenimas, darbas>, <Laisvalaikio trūkumas ir negalėjimas rasti sau tinkamos laisvalaikio leidimo formos>, <Namų ruoš os darbai trukdo, vaikų priežiūra ir jų auklėjimas>
Finansai	<Dėl pinigų trūkumo>, <Daugiausia dėl laiko ir finansų stygiaus>, <Pirmiausia tai finansų stygius>
Mokslai	<Perkrautas tvarkaraštis. Tenka daug mokytis>, <Nebeliaika laisvo laiko, nes jį užpildo paskaitos, ruošimasis paskaitoms, šeimyninis gyvenimas, darbas>,
Informacija	<Mažai informacijos, kuri kvieštų jaunimą turiningai praleisti savo laisvalaikį.>
Pramogų stygiaus	<Dėl vietų, kuriose būtų pramogų, stygiaus>, <Nėra kur leisti to laisvalaikio>, <Nėra kur nueiti, prekybos centruose spūstis, gamta nyki. Trūksta renginių, koncertų>, <Nėra kur>
Saugumas	<... antra, kad gan pavojinga tamsiu paros metu miesto aplinkoje>
Darbas	<Darbas per kelias darbovietes>
Namų ruoš a	<Namų ruoš os darbai trukdo, vaikų priežiūra ir jų auklėjimas>
14-18 metų jaunuolių nuomonė	
Prastas susisiekimasis	<Dėl atstumo nuo miesto>, <Atstumas tarp mokyklos ir namų>
Didelis krūvis mokykloje	<Per didelis mokymo užimtumas>, <Pagrindinė priežastis namų darbai, ruošimasis kontroliniams ir kitiems įvairiems rašto darbams>, <Nes nėra pakankamai laiko. Nes norint mokytis kartais tenka savo laisvą laiką paskirti pamokoms>
Finansai	<Dėl pinigų trūkumo>

14-18 metų jaunimas įvardijo priežastis, dėl kurių negali *efektyviai išnaudoti laisvalaikio*. daugiausiai priežastys apėmė veiksnius, susijusius su mokykla, finansais, dideliu atstumu nuo namų iki mokyklos.

Apibendrinus kokybinio tyrimo duomenis, galima teigti, kad 19-29 metų jaunuoliai įvardija ir **priemonės**, kaip galima būtų šalinti tas priežastis, kurios neleidžia **efektyviau išnaudoti jų laisvalaikio** (žr. 3.4.3. lentelė).

3.4.3. lentelė. Priemonės, skirtos šalinti priežastis, kurios neleidžia efektyviau išnaudoti jaunimo laisvalaikio (19-29 metų jaunuolių nuomonė)

Subkategorija	Subkategorijas iliustruojantys teiginiai
Darbas	<Būtų galima užsidirbti, nors ir laisvalaikiu dirbti bet kokį darbą. Nes nevisada norisi prašyti iš tėvų pinigų>, <Dirbti ir už gautus pinigus kažką nuveikti>, <Turėčiau atsisakyti darbo (negaliu), arba mokslų (bet nenoriu), arba mėgstamos veiklos>
Gyvenimo būdas	<Daugiau noro pačiai>, <Galbūt reiktų geriau planuoti savo laisvą laiką ir dienotvarkę>
Mokslai	<Sudaryti laisvesnį tvarkaraštį>
Laisvalaikio praleidimo vietas	<Reiktų daugiau įrengti vietų, kad laisvalaikis būtų efektyviai praleidžiamas>, <Kalbėtis su mery, kad jis gautų lėšų ir sukurtų kokią organizaciją ar centrą>, <Steigti laisvalaikio praleidimo vietų>
Laikas	<Susidaryti darbotvarkę>, <Labiau planuoti laiką>, < Galbūt reiktų geriau planuoti savo laisvą laiką ir dienotvarkę>
Finansai	<...galbūt finansinių galimybių gerinimas>, <Būtų galima užsidirbti, nors ir laisvalaikiu dirbti bet kokį darbą. Nes nevisada norisi prašyti iš tėvų pinigų>, < Laisvalaikio leidimą turėtų kuo mažiau varžyti finansinis stygius>, < Studentai turėtų gauti daugiau nuolaidų. Gauti stipendijas, kažkokį paskatinimą>
14-18 metų jaunuolių nuomonė	
Jaunimo susibūrimai	<Reiktų daugiau energingesnių žmonių, kad visi susiburtumėme į vieną vietą ir tikiu, kad rastumėm ką veikti tikrai>
Mokymo organizavimas	<Užduoti mažiau namų darbų, o daugiau dirbti pamokų metu>, <Didesnę dalį mokymosi dirbti mokykloje>, <Jų visai pašalinti neįmanoma, nes kiekviena pamoka svarbi ir tu privalai jas ruošti dėl savęs>, <Rasti laiko namų darbams tarp pamokų ar kitu laiku, neskirtu laisvalaikiui>
Motyvacijos didinimas	<Pasiryžti, didinti motyvaciją>

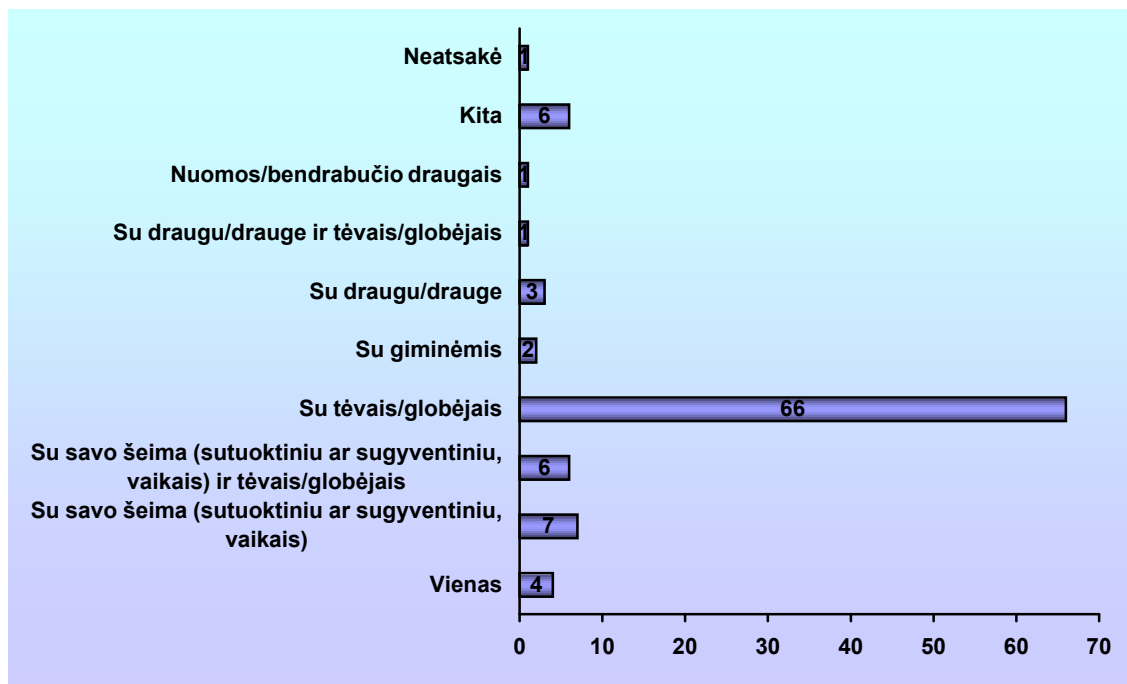
19-29 metų jaunuolių siūlymai susiję su:

- darbu;
- renginių įvairovės didinimu;
- mokslo derme;
- finansais;
- laiko valdymu;
- gyvenimo būdu.

Šalinti priežastis jaunuoliai 14-18 metų siūlo organzijuojant jaunimo susibūrimus, keičiant mokymo organizavimą didinant motyvaciją

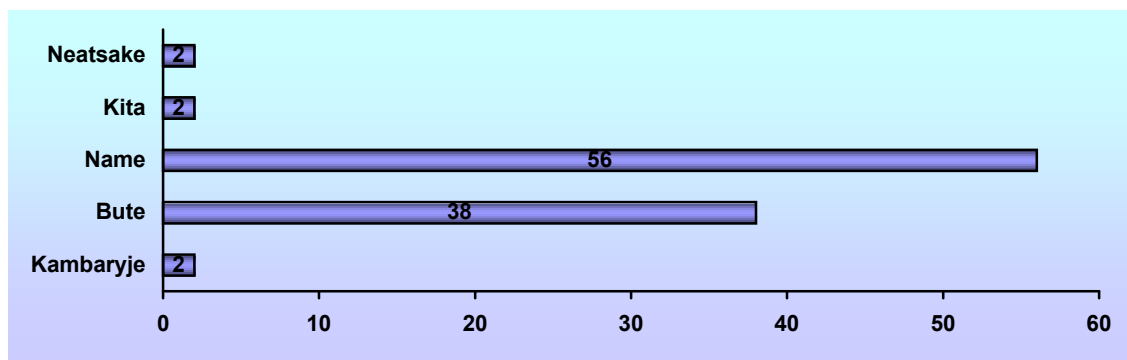
3.5. Gyvenimo sąlygos

Jaunimo gyvenimo sąlygoms apibūdinti buvo pasirinktos kelios rodiklių grupės. **Būsto sąlygos apibūdinamos trim rodikliais**, pirmas, su kuo vienuose namuose gyvena, pvz., vieni, su tėvais, su savo šeima, ar su savo šeima ir tėvais, antras, kokiomis sąlygomis gyvena, t.y., kambaryje, bute ar name, trečias, kam priklauso būstas, kuriame gyvena, pvz., jiems, tėvams, nuomojamas ir pan. **Materialinė padėtis apibūdinama trim rodikliais**, pirmas, pajamų šaltiniai, antras, kiek vidutiniškai pajamų tenka vienam šeimos nariui atskaičius mokesčius, trečias, paskolos turėjimas ar neturėjimas. **Būsto saugumo rodiklis**.

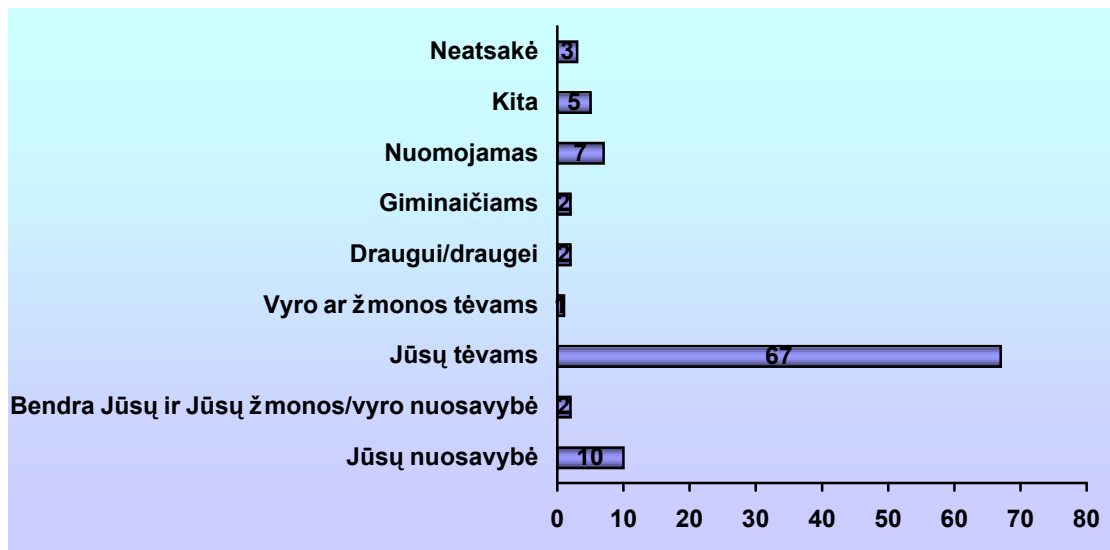
3.5.1. pav. Gyvena kartu su (proc.)

Daugiau kaip pusė (66 proc.) tiriamųjų gyvena su tėvais/globėjais, 10 proc. - su draugu/drauge arba su savo sutuoktiniu ir vaikais, 4 proc. tiriamųjų gyvena vieni.

3.5.2. pav. Būstas kuriame gyvena (proc.)

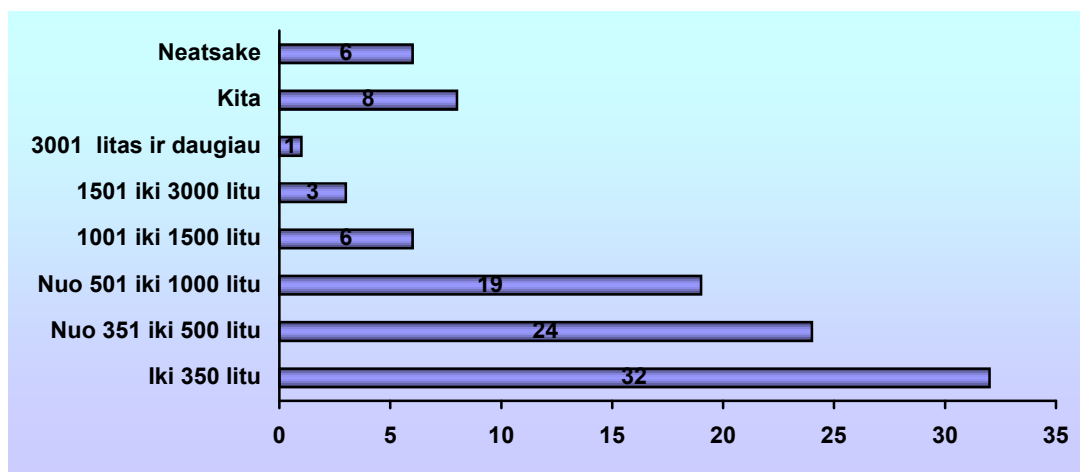
Dauguma (56 proc.) tiriamųjų gyvena name, 38 proc. – bute ir 2 proc. kambaryje. Šašajos, jog gyvenamas būstas priklauso nuo to, su kuo tiriamieji gyvena – nerasta.

3.5.3. pav. Būsto nuosavybė (proc.)

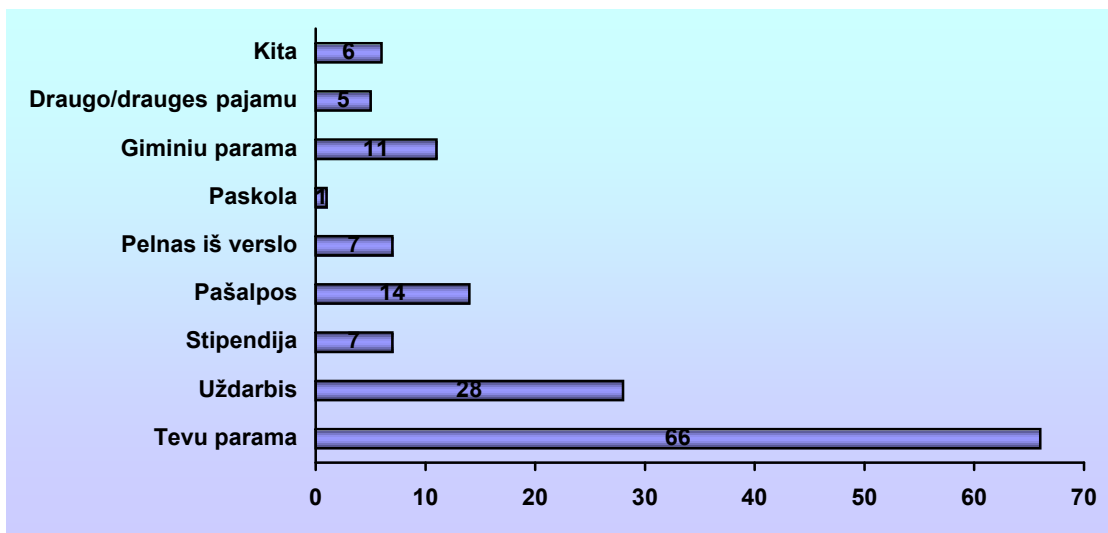
Didžiosios dalies tiriamųjų (67 proc.) gyvenamas būstas priklauso tėvams, 10 proc. respondentų nurodė, jog būstas kuriame gyvena yra jų nuosavybė. Nuomojame būste gyvena 7 proc. tyrime dalyvavusio jaunimo.

Tiriamųjų buvo prašoma nurodyti pajamų tenkančių vienam šeimos nariui grupę, kurios apskaičiuojamos sudėjus visas jo ir jo šeimos narių pajamas po mokesčių ir padalinus jas iš šeimos narių skaičiaus.

3.5.4. pav. Pajamos tenkančios vienam šeimos nariui (proc.)

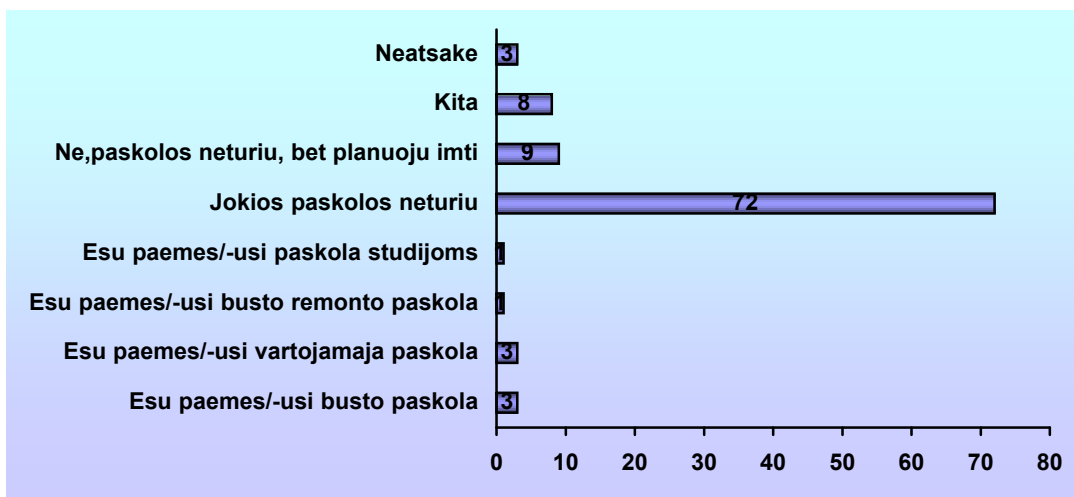
Trečdalis (32 proc.) tiriamųjų pažymėjo, kad pajamos vienam šeimos nariui nesiekia minimalaus pragyvenimo lygio (350 Lt.), vadinasi, gyvena ant skurdo ribos, dar ketvirtadalis (24 proc.) pajamos buvo tarp 351 ir 500 Lt.

3.5.5. pav. Pajamų šaltiniai (proc.)

Du trečdaliai tiriamųjų (66 proc.) tiriamųjų finansiškai remiami tėvų. 28 proc. jaunimo gyvena iš savo uždarbio, 14 proc. – iš pašalpų, 7 proc. jaunimo gyvena iš stipendijos. Mažiausia respondentų (1 proc.) gyvena iš paskolos.

Paskolų klausimui tyrimo metu buvo skirta daugiau dėmesio, ir tiriamųjų klausama ar jie yra paėmę paskola, ir jei taip, kokią.

3.5.6. pav. Turimos paskolos (proc.)

Didžioji dalis (72 proc.) tiriamųjų neturėjo paėmę paskolos, tai galima sieti su pakankamai jaunu tiriamųjų amžiumi. 9 proc. apklaustųjų kol kas paskolos neturi, bet planuoja ją imti. 3 proc. tiriamųjų turi paėmę būsto paskolas.

Kokybinio tyrimo metu apie veiksnius užtikrinančius **geras gyvenimo sąlygas** buvo teiraujama tikrai 19-29 metų jaunuolių.

Apibendrinus kokybinio tyrimo duomenis, galima teigti, kad 19-29 metų jaunuoliams svarbiausi veiksniai, lemiantys **gerų gyvenimo sąlygų užtikrinimą** apima:

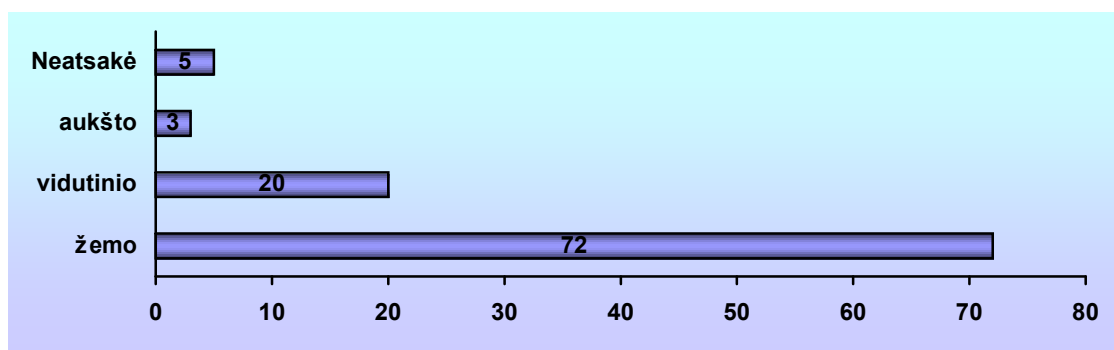
- darbas;
- dvasinė būsena;
- šeimos darna;
- finansai;
- psichologinė aplinka namuose;
- laikas savo hobiui.

3.6. Dalyvavimas

Dalyvavimas tyrime suprantamas labai plačiai, tai politinis-pilietinis aktyvumas, kuris nusakomas ne tik dalyvavimu rinkimuose, bet domėjimusi politika, partijų ir politikų politine veikla, dalyvavimu pilietinėse, labdaros akcijose, dalyvavimas savanoriškoje ir nevyriausybinių organizacijų veikloje. Tyrime yra rodikliai skirti pačių tiriamųjų politiniam-pilietiniam, pilietiniam-labdariniam ir visuomeniniam (savivaldoje) aktyvumui matuoti, taip pat rodikliai skirti išsiaiškinti jaunuolių aplinkos politinį, pilietinį, visuomeninį aktyvumą. Toliau keletas rodiklių atspindinčių jaunuolių nuostatas į politiką, politikus ir pilietiškumo visuomenėje lygį. Dalyvavimo visuomeninėje veikloje motyvus.

3.6.1. Politinis-pilietinis dalyvavimas ir politinės nuostatos

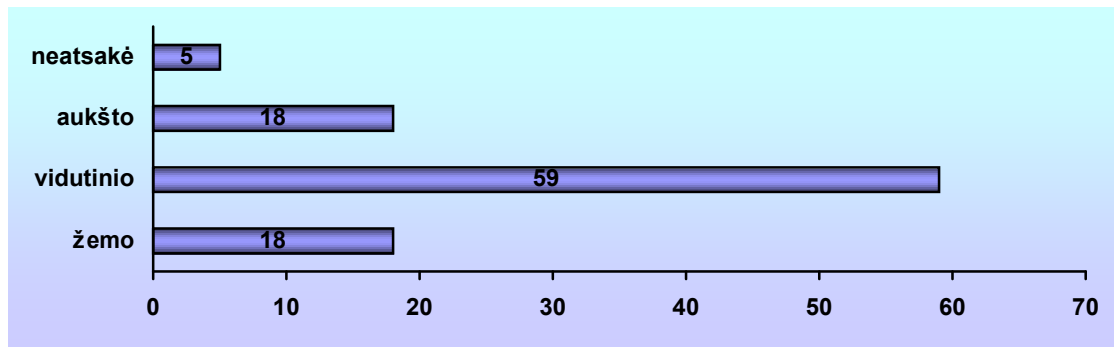
Politinio-pilietinio aktyvumo rodiklis - tai suminis rodiklis, matuojamas 8 indikatoriais apie dalyvavimą rinkimuose, domėjimąsi politinių partijų programomis, politikų veikla, dalyvavimą politinių partijų veikloje ir pan. Politinio-pilietinio aktyvumo rodiklio reikšmės kinta nuo 0 iki 8, kur 0 reiškia visišką pasyvumą o 8 reiškia visišką aktyvumą

3.6.1.1.pav. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal politinio-pilietinio aktyvumo rodiklį (proc.)

3.6.1.1. pav. rezultatų pasiskirstymas rodo didžioji dauguma (72 proc.) tyrime dalyvavusių respondentai rodo žemą politinį – pilietinį aktyvumą, 20 proc. – vidutinį, ir tik 3 proc. aukštą politinį – pilietinį aktyvumą.

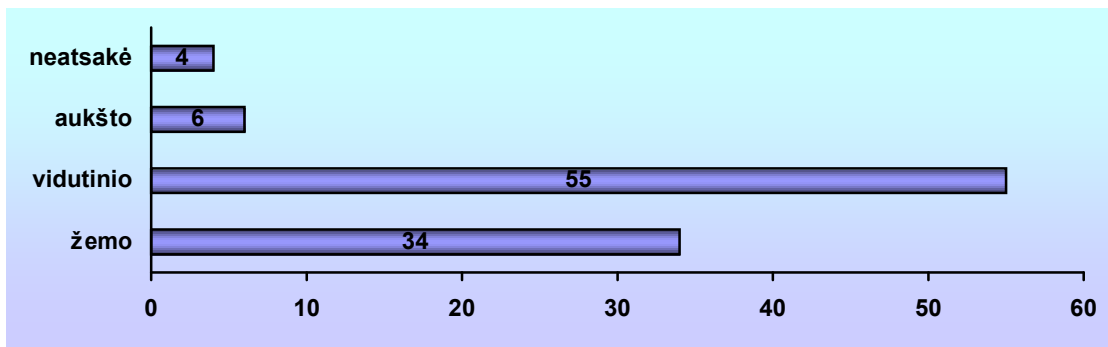
Aplinkos politinio-pilietinio aktyvumo rodiklis - tai suminis rodiklis, matuojamas 5 indikatoriais apie politinio-pilietinio aktyvumo apraiškas jaunuolų supančių žmonių (tėvų, mokytojų, draugų) elgesyje, pokalbių temose. Aplinkos politinio-pilietinio aktyvumo rodiklio reikšmės kinta nuo 5 iki 20, kur 20 reiškia žemą o 5 reiškia aukštą aplinkos politinį-pilietinį aktyvumą. Vadinasi, kuo mažesnė rodiklio reikšmė tuo mažesnis aplinkos politinis-pilietinis aktyvumas, mažesnis domėjimasis politika ir politiniais įvykiais.

3.6.1.2. pav. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal aplinkos politinio-pilietinio aktyvumo rodiklį (proc.)

18 proc. tiriamųjų aplinkoje beveik nekalbama politikos temomis, jie nesijaučia tėvų, mokytojų/dėstytojų skatinami domėtis šalies politiniais įvykiais ir aktualijomis. Šis rodiklis yra susijęs su jaunuolių politiniu-pilietiniu aktyvumu, kuo jaunuolio aplinkoje yra daugiau politinio-pilietinio intereso ir aktyvumo, tuo politiškai-pilietiškai aktyvesnis yra ir pats jaunuolis, rasta sąsąla (Pirsono koreliacijos koeficientas = 0,599, p = 0.000).

Požiūrio į politiką negatyvumo rodiklis - tai suminis rodiklis, matuojamas 6 indikatoriais tiriančiais nuostatas į politiką, politikus, partijas ir jų veiksmus, atspindi požiūrio į politiką negatyvumą. Požiūrio į politiką negatyvumo rodiklio reikšmės kinta nuo 24 iki 6, kur 24 reiškia žemą o 6 reiškia aukštą požiūrio į politiką negatyvumo lygį. Vadinasi, kuo mažesnė rodiklio reikšmė tuo aukštesnis požiūrio į politiką negatyvumo lygis ir atvirkščiai.

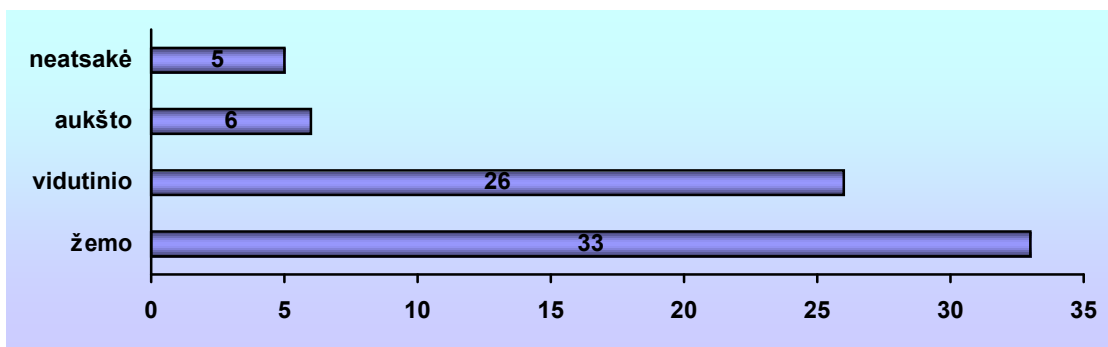

3.6.1.3. pav. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal požiūrio į politiką negatyvumo rodiklį (proc.)

Labai negatyvų požiūrį į politikus ir politiką atskleidė 6 proc. tyrime dalyvavusių jaunų žmonių. Sąsają tarp požiūrio į politiką negatyvumo ir politinio-pilietinio aktyvumo rodiklių nebuvo nustatyta.

3.6.2. Pilietinis-visuomeninis dalyvavimas

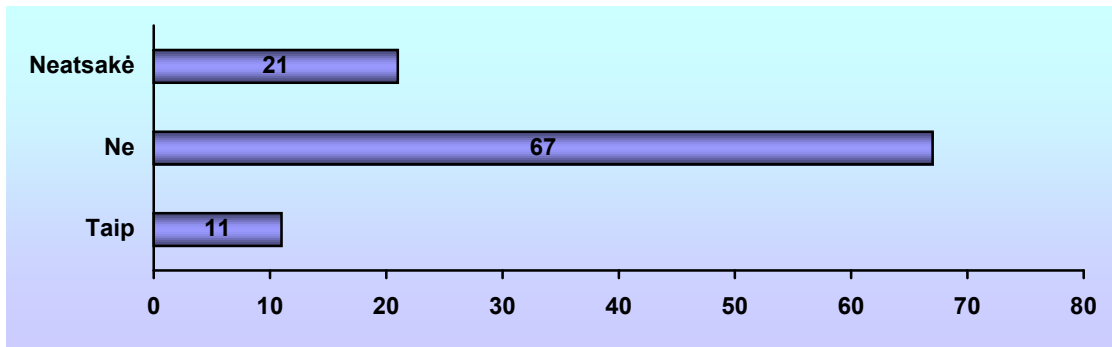
Pilietiškumo-labdaringumo rodiklis - tai suminis rodiklis, matuojamas 6 indikatoriais atspindinčiais pilietinio aktyvumo ir labdaringumo apraiškas, pvz., dalyvavimą ir aukojimą labdaros paramos renginiuose, dalyvavimą kaimynystės gyventojų susirinkimuose ir pan. Pilietiškumo-labdaringumo rodiklio reikšmės kinta nuo 24 iki 6, kur 24 reiškia žemą o 6 reiškia aukštą pilietiškumo-labdaringumo lygį. Vadinasi, kuo mažesnė rodiklio reikšmė tuo aukštesnis pilietiškumo-labdaringumo lygis.

3.6.2.1. pav. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal pilietiškumo-labdaringumo rodiklį (proc.)

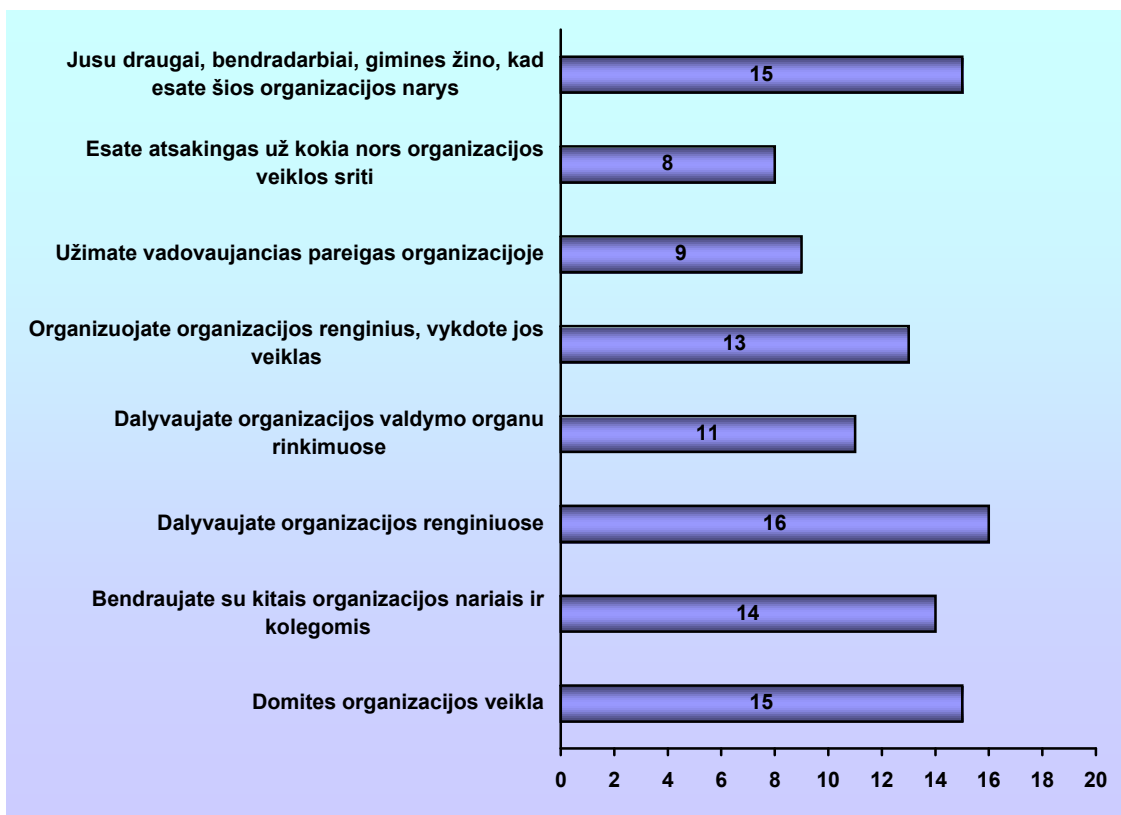
Trečdalis tiriamųjų (33 proc.) rodė žemą pilietiškumą-labdaringumą nedalyvavo pilietinėse, labdaringose akcijose, neaukojo pinigų, nedalyvavo miesto renginiuose, kaimynystės gyventojų susirinkimuose, nesirašė peticijų, tai rodo didžiulį jaunimo pilietinį pasyvumą.

Gautus rezultatus dėl žemo pilietiškumo-labdaringumo patvirtina ir kitas rodiklis, matuojantis kiek jaunimo dalyvauja nevyriausybinių organizacijų veikloje.

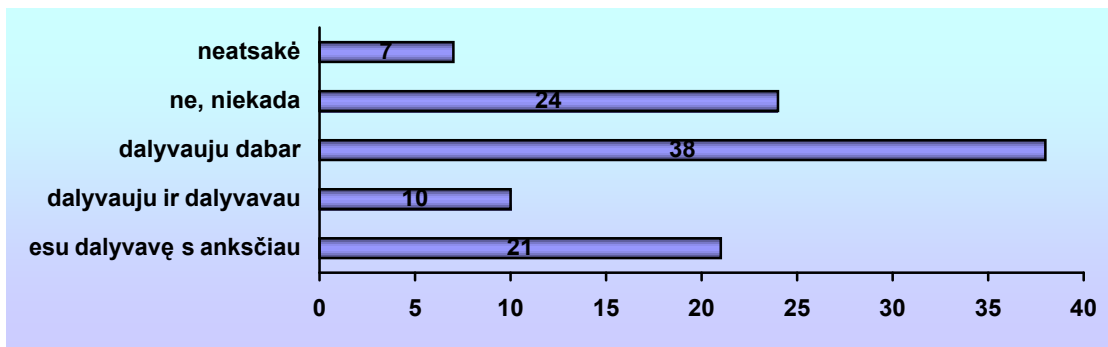

3.6.2.2. pav. Narystė nevyriausybines jaunimo organizacijose (proc.)

Tikrai 11 proc. tiriamųjų nurodė priklausantys nevyriausybines jaunimo organizacijoms, 67 proc. respondentų nurodė nedalyvaujantį nevyriausybines organizacijose.

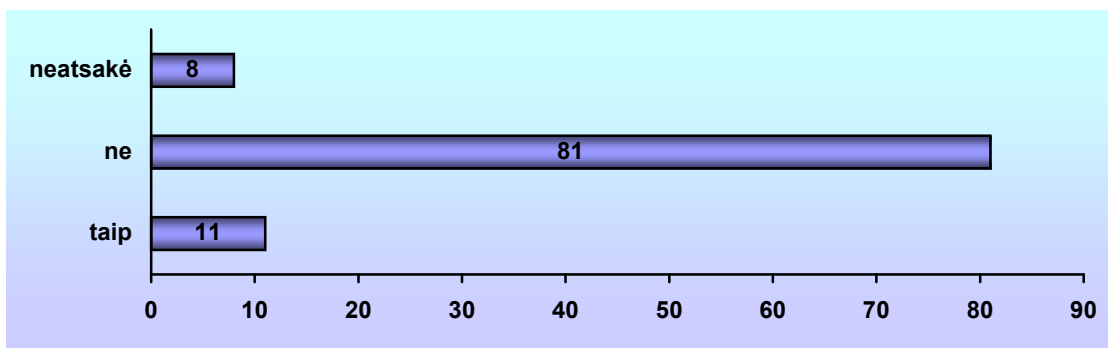

3.6.2.3. pav. Dalyvavimo nevyriausybinių organizacijų veikloje aspektai (proc., N=39)

3.6.2.4. pav. Dalyvavimas savanoriškoje veikloje (proc.)

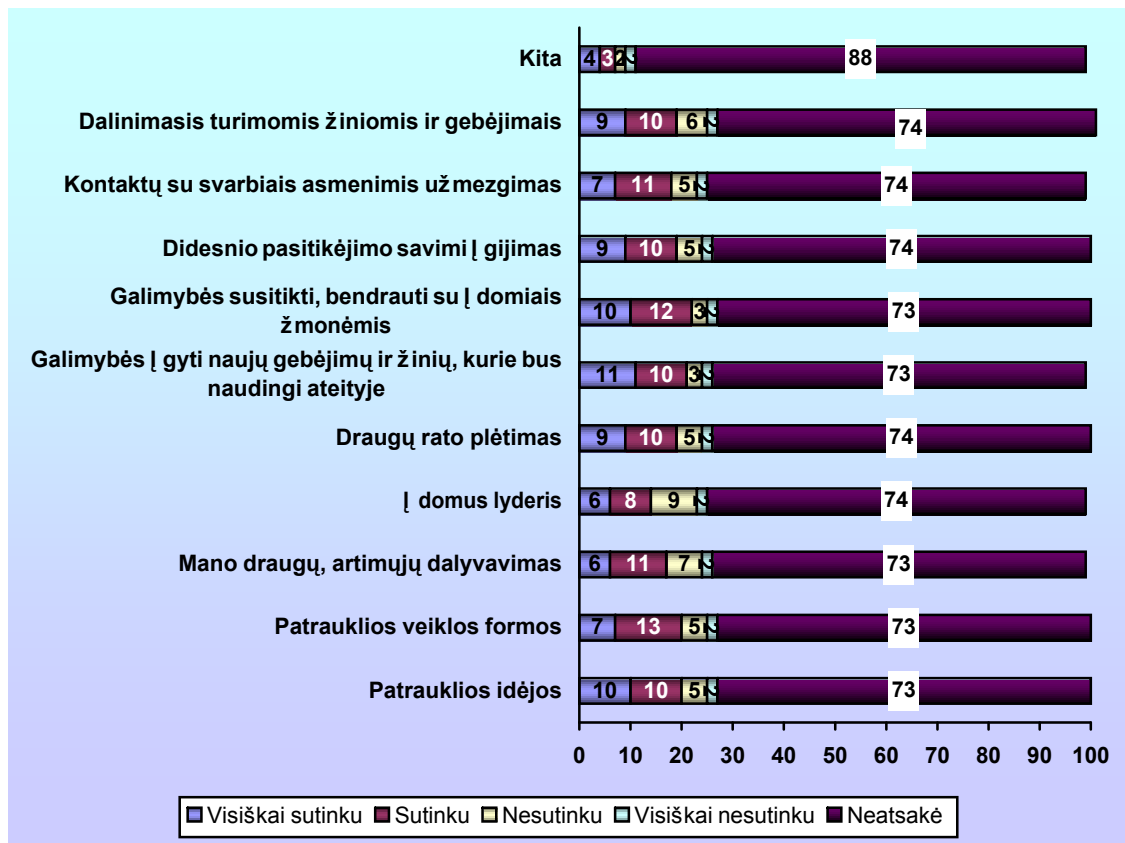
Beveik pusė tiriamųjų (48 proc.) dalyvauja dabar ir dalyvavo anksčiau ir dabar kokioje nors savanoriškoje veikloje, dar 21 proc. yra dalyvavęs anksčiau, nors einamu metu ir nedalyvauja jokiaje savanoriškoje veikloje. Ketvirtadalis tiriamųjų nurodė, niekada nedalyvavę savanoriškoje veikloje.

3.6.2.5. pav. Priklausymas neformaliai grupei ar stiliui (proc.)

11 proc. tiriamųjų pripažino priklausantys vienai kuriai neformaliai grupei ar stiliui, pvz., reperiams, baikeriams, gotams, emo ir pan.). 81 proc. tyrime dalyvavusio jaunimo nurodė nedalyvaujantį jokiose neformaliose grupėse.

Dalyvavimo motyvai. Tiriamųjų dalyvaujančių nevyriausybinių organizacijų, savanoriškoje veikloje ir priklausančių neformalioms grupėms buvo prašoma nurodyti dalyvavimo tose veiklose motyvus.

3.6.2.6. pav. Pilietinėje veikloje dalyvauti skatinantys motyvai (proc.)

Tik labai nedidelė respondentų dalis (6 – 10 proc.) įvertino pilietinėje veikloje dalyvauti skatinančius motyvus. Pastebėta, kad iš tos nedidelės dalies, dažniausiai jaunimą žavi galimybė įgyti naujų gebėjimų ir žinių, kurie bus naudingi ateityje (11 proc. – *visiškai sutinka*, ir 10 proc. – *sutinka*), taip pat galimybė bendrauti su įdomiais žmonėmis (10 proc. – *visiškai sutinka*, ir 12 proc. – *sutinka*) bei patrauklios idėjos (10 proc. – *visiškai sutinka*, ir 10 proc. – *sutinka*). Kiek rečiau - Įdomus lyderis (6 proc. – *visiškai sutinka*, ir 8 proc. – *sutinka*).

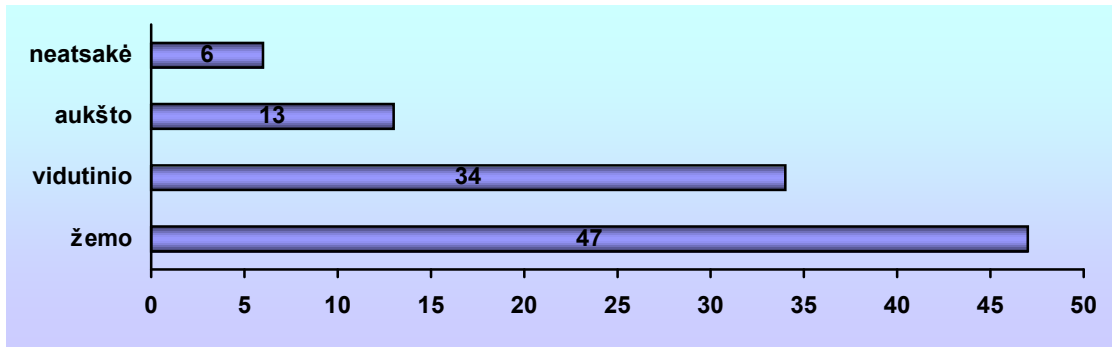
Apibendrinus kokybinio tyrimo duomenis, galima teigti, kad 19-29 metų jaunuoliai Telšių miestui/rajonui **kaip pilietis norėtų atlikti:**

- gyvenimo sąlygų gerinimas („Padaryti taip, kad būtų gera gyventi tame mieste“);
- pagalba sunkiau besiverčiantiems („Pirmiausia pasistengti dėl tų, kurie vargsta“);
- jaunimo aktyvinimas („Norėčiau, kad būtų sudarytas ne tik suaugusių žmonių grupės, kurios sprendžia apie miesto tvarkymą ir santvarką, bet kad į šią komisiją galėtų įsitraukti ir jaunimas“);
- miesto gražinimas („Norėčiau mylėti ir gerbti miesto valdžią, tačiau taip neišeina, nes matai, kad jie padaro per daug klaidų. Norėčiau surinkti visas miesto šiuokšles, norėčiau mieste mažiau reklamos – ji dako miestą“, „Padėti tvarkyti miesto aplinką prisidėti prie projektų kūrimo“, „Pasodinti medį“).

14-18 metų jaunuoliai savo miestui/rajonui kaip pilietis norėtų atlikti:

- sutvarkyti miestus, paskatinti vaikus nevengti mokyklos;
- pagerinti miesto ekonomiką
- pagerinti išvaizdą ir būklę ;
- suburti žmones į įvairias miesto gražinimo akcijas;
- rūšiuočiau atsakingiau šiuksles;
- pagerinti gyventojų būsto šildymo kokybę apšiltinant daugiabučius. Taip būtų ir praktiškiau, ir gražiau atrodytų miestas su renovuotais namais;
- skatinti jaunimą realizuoti savas idėjas.

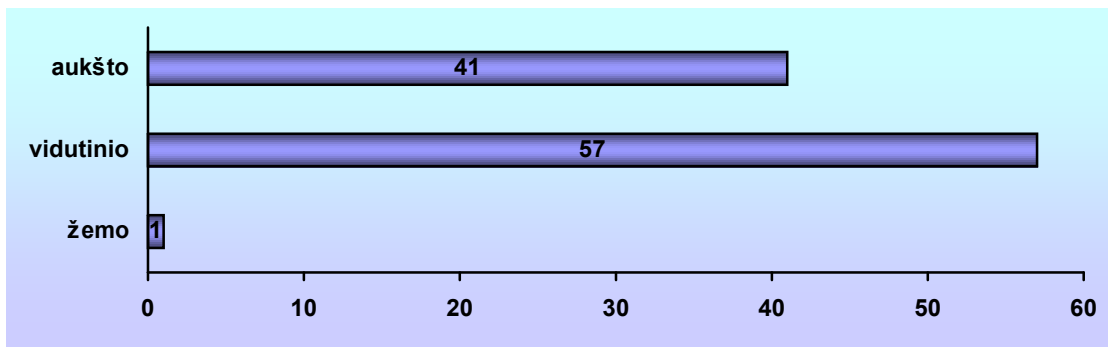
Aplinkos pilietiškumo ir labdaringumo rodiklis - tai suminis rodiklis, matuojamas 7 indikatoriais atspindinčiais jaunuolių tėvų, draugų pilietinio aktyvumo ir labdaringumo apraiškas, pvz., dalyvavimą ir aukojimą labdaros paramos renginiuose, dalyvavimą NVO veikloje, pagalbą kaimynams ir pan. Aplinkos pilietiškumo ir labdaringumo rodiklio reikšmės kinta nuo 28 iki 7, kur 28 reiškia žemą o 7 – aukštą aplinkos pilietiškumo ir labdaringumo lygį. Vadinasi, kuo mažesnė rodiklio reikšmė tuo aukštesnis aplinkos pilietiškumo-labdaringumo lygis.

3.6.2.7. pav. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal aplinkos pilietiškumo-labdaringumo rodiklį (proc.)

Tiriamųjų aplinka kaip ir patys tiriamieji pasižymi silpnu pilietiniu aktyvumu ir dalyvavimu labdaringoje veikloje, net 47 proc. tiriamųjų aplinka buvo įvertinta žemai pagal šį rodiklį ir tik 13 proc. aukštai. Nustatytos sąsajos tarp aplinkos ir pačių tiriamųjų pilietiškumo ir labdaringumo rodiklių. Kuo daugiau pilietiškumo ir labdaringumo apraiškų yra jaunuolių aplinkoje, tėvų ir draugų elgesyje, tuo daugiau jų yra ir pačių jaunuolių elgesyje (Pirsono koreliacijos koeficientas = 0,565, $p = 0.000$).

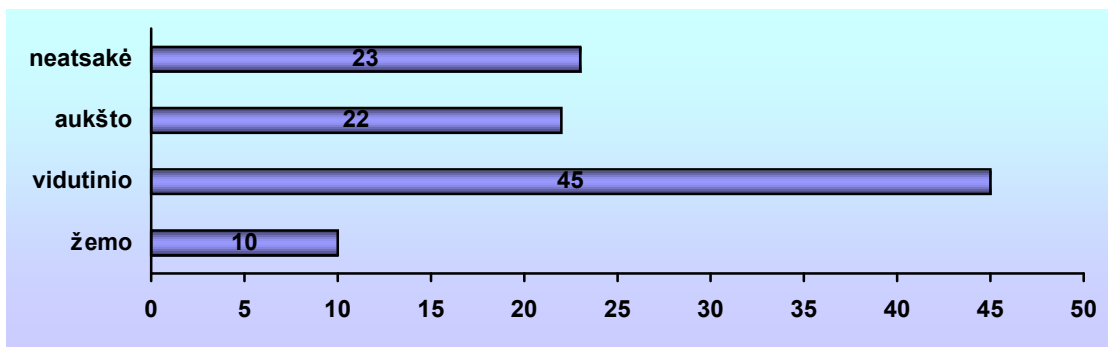
Aktyvumo mokinių savivaldoje rodiklis - tai suminis rodiklis, matuojamas 7 indikatoriais atspindinčiais mokinių aktyvumo mokyklos savivaldoje apraiškas, pvz., dalyvavimas savivaldos rinkimuose, renginiuose, pareigų turėjimas ir pan. Aktyvumo mokinių savivaldoje rodiklio reikšmės kinta nuo 28 iki 7, kur 28 reiškia žemą o 7 – aukštą aktyvumo mokinių savivaldoje lygį. Vadinasi, kuo mažesnė rodiklio reikšmė tuo aukštesnis aktyvumo mokinių savivaldoje lygis.

3.6.2.8. pav. Moksleivių pasiskirstymas pagal aktyvumo mokinių savivaldoje rodiklį (proc., N=238)

Tyrimo rezultatai rodo, kad mokiniai yra gan aktyvūs mokinių savivaldos veikloje, tik 1 proc. tirtų moksleivių patenka į žemo aktyvumo grupę.

Aktyvumo studentų savivaldoje rodiklis - tai suminis rodiklis, matuojamas 8 indikatoriais atspindinčiais mokinių aktyvumo mokyklos savivaldoje apraiškas, pvz., dalyvavimas savivaldos rinkimuose, renginiuose, pareigų turėjimas ir pan. Aktyvumo studentų savivaldoje rodiklio reikšmės kinta nuo 32 iki 8, kur 32 reiškia žemą o 8 – aukštą aktyvumo studentų savivaldoje lygį. Vadinasi, kuo mažesnė rodiklio reikšmė tuo aukštesnis aktyvumo studentų savivaldoje lygis.

3.6.2.9. pav. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal aktyvumo studentų savivaldoje rodiklį (proc., N=51)

Tyrimo dalyvavę studentai skirtingai nei moksleiviai rodė, žemesnį (10 proc. tiriamųjų) ir vidutinį aktyvumą (45 proc. tiriamųjų) studentų savivaldoje. Ir tik 22 proc. studentų yra aktyvūs studentų savivaldos veikloje. Galima daryti prielaidą, kad studentiškaime amžiuje aktyvumas savivaldoje mažėja lyginant su mokykliniu.

Apibendrinus kokybinio tyrimo duomenis, galima teigti, kad 14-18 metų Telšių jaunuolių aktyvumą lemia:

- Gaunama daugiau informacijos („Suteikiama nemažai informacijos apie galimybę dalyvauti įvairioje veikloje“),

- Asmeninis iniciatyvumas („Esu pakankamai aktyvi, nes dalyvauju įvairiose savanorių renginiuose, akcijose. Priežastis – nes man tai patinka“);
- Asmeninis tobulėjimas („Noras pagelbėti kitiems pakeisti ką nors nusistovėjusioje sistemoje, sužinoti ir patirti ką nors nauja“, „Nes aš myliu Lietuvą taip pat tokie renginiai yra įdomūs, švietėjiški“);
- Pagalba kitiems („Noras pagelbėti kitiems pakeisti ką nors nusistovėjusioje sistemoje, sužinoti ir patirti ką nors nauja“, „Aktyvus dėl to, jog noriu pagerinti padėtį savo aplinkoje“);
- Savirealizacija („Man patinka dalyvauti kur galiu save išreikšti, išnaudoti energiją“).

Neaktyvumą lemia šios srities nepopuliarumas („Mūsų visuomenėje nėra vertinamas aktyvumas, tai nėra populiaru“).

19-29 metų jaunuolių *neaktyvumą lemia*: laiko stoka („Nesu aktyvi, nes bijau, kad papildoma veikla užims likusį mano laisvalaikį“), bendraminčių nebūviūmas („Neturiu su kuo dalyvauti, viena nenoriu“), informacijos trūkumas („Visos akcijos beveik nereklamuojamos, pirmiausia apie jas sužino akcijų rengėjų draugai, o kol informacija ateina iki paprasto žmogaus, būna jau nebelikę vietų“), drąsos trūkumo („Trūksta drąsos, komunikabilumo dalyvauti įvairiose akcijose, kartais trūksta noro, tai atrodo beprasmiška“), intensyvi kita veikla („Nesu aktyvi, nes turiu savo veiklos, mokausi, būnu su draugais, praleidžiamė įdomiai laisvalaikį. Tačiau kartais pasidomiu akcijomis ir organizacijų veikla.“), menkas pasitikėjimas savo jėgomis („Trūksta ryžto, paskatinimo, mažas pasitikėjimas savo galimybėmis“).

Aktyvumą skatina aktyvi pilietinė pozicija („Aktyvumą lemia domėjimasis visuomenės gyvenimu, įvairiais renginiais, kurie vyksta mieste, galbūt net savo miesto, šalies patriotizmas, noras prisidėti prie veiklos, kuri yra naudinga“, „Dalyvauju jaunimo organizacijų veikloje, nes susirenkame ir sprendžiame ko trūksta mūsų kvartale ir einame į savivaldybę ir bandome išsireikalauti ko mums reikia, bet mūsų norai dažniausiai lieka norais“, „Tarp draugų esu aktyvi. Ir šiaip norėčiau dalyvauti kokioje veikloje“, „Politika man nėra labai įdomi, bet atlieku pilietines pareigas: dalyvauju rinkimuose, pilietinėse akcijose“, tobulėjimas profesinėje srityje („Pradėjus studijuoti, įsitraukiau į socialinę nevyriausybinių programą, todėl kad tai padeda tobulėti profesinėje srityje“).

Apibendrinus kokybinio tyrimo duomenis, galima teigti, kad 19-29 metų *aktyvumą lemia* šios priemonės:

- *patrauklios formos, būdai* („Reikėtų kažkokiu būdu juos sudominti, galbūt surengti kokius seminarus, kažkuo pritraukiančius jaunimą. Kalbėti apie aktualias jaunimo problemas, ieškoti jų sprendimo būdų“, „Stengtis juos sudominti, daryti tokius, kuriuose bus tai, ko jie norėtų, kad ir pilietinėse akcijose“, „Daugiau veiklos ir įsteigti rimtą jaunimo organizaciją, ką nors pakeisti ir visas kitas jaunimas eis dalyvauti tokiuose renginiuose“, „Reikėtų daugelį renginių padaryti patrauklesnės formos...“, „Organizuoti įdomesnes akcijas ir daugiau jaunimui, kad visi galėtų dalyvauti, nes kiti gėdijasi pasirodyti prie kitus“);

- *ugdymas nuo mažų dienų* („Nors žinoma viskas prasideda nuo mažų vaikų auklėjimo, vertybių diegimo. Bet tiems, kurie tų dalykų negavo, geriausias postūmis būtų įdomi veikla“, „Reiktų tėvams auklėti nuo mažens kaip aktyvų visuomenės narį, skatinti dalyvauti renginiuose, mokyklos veikloje, o ne leidžiant kiauras dienas prie kompiuterio ar televizoriaus“, „Nuo mažesnių klasių pratinti prie to, pasakoti, kad tai naudinga, įdomu, vertinga“);
- *išryškinti naudą* („Reikia jį sudominti ta veikla, apie ją daug pasakoti, parodyti kokią filmuotą medžiagą, kad jie pamatytų ką tai duoda“, „Nuo mažesnių klasių pratinti prie to, pasakoti, kad tai naudinga, įdomu, vertinga“);
- *aktyvinimas* („Daryti įvairias prevencines veiklas, kurios sudomintų ir išjudintų jaunimą“);
- *skatinimas* („Skatinti, sudominti, teikti lankstinukus“);
- *reklama* („Skatinti, sudominti, teikti lankstinukus“, „Labiau juos sudominti, informuoti apie kažkokią vykstančią veiklą).

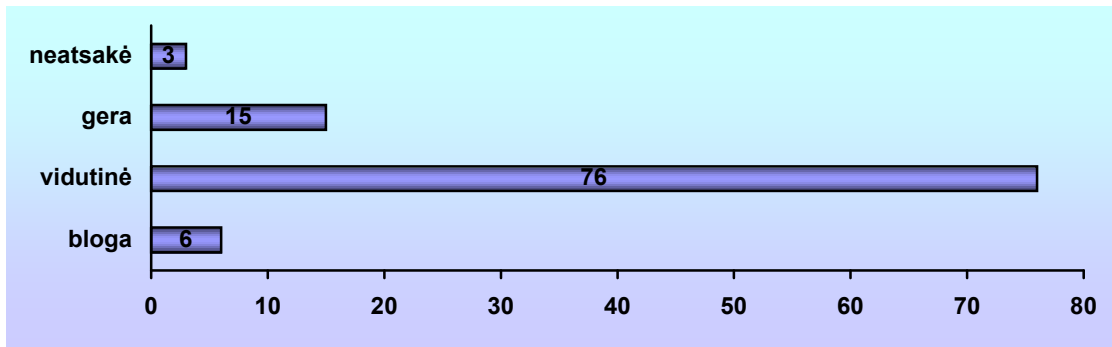
Apibendrinus kokybinio tyrimo duomenis, galima teigti, kad 14-18 metų aktyvumą lemtų šios priemonės:

- *sąlygų sudarymas atsiskleiti kaip asmenybėms* („Sudominti, pritraukti kažkokiu neeiliniu renginiu ar koncertu. Atverti jiems visas galimybes ir leisti atsiskleisti kaip asmenybėms);
- *skatinimas* („Skatinti dalyvauti, prašyti pasiūlymų ko jie pageidauja ir kokios veiklos jie nori“);
- *informavimas* („Manau, jog tai priklauso nuo žmogaus charakterio. Tačiau būna ir tokių atvejų, jo aktyvus jaunimas nežino apie kokias nors akcijas. Tokiu atveju reiktų daugiau reklamos“, „Plačiau reklamuoti tas akcijas, daryti jas patrauklesnes jaunimui“, „Gal juos paraginti, apšviesti juos apie vykstančius renginius“);
- *mokymosi krūvio mažinimas* („Reikia sumažinti mokykloje krūvį, tada vaikai bus aktyvesni“);
- *padrąšinimas* („padrąsinti“);
- *prievaratos panaudojimas* („Priversti juos jėga arba psichologine prievarta“).

3.7. Fizinė ir psichinė sveikata

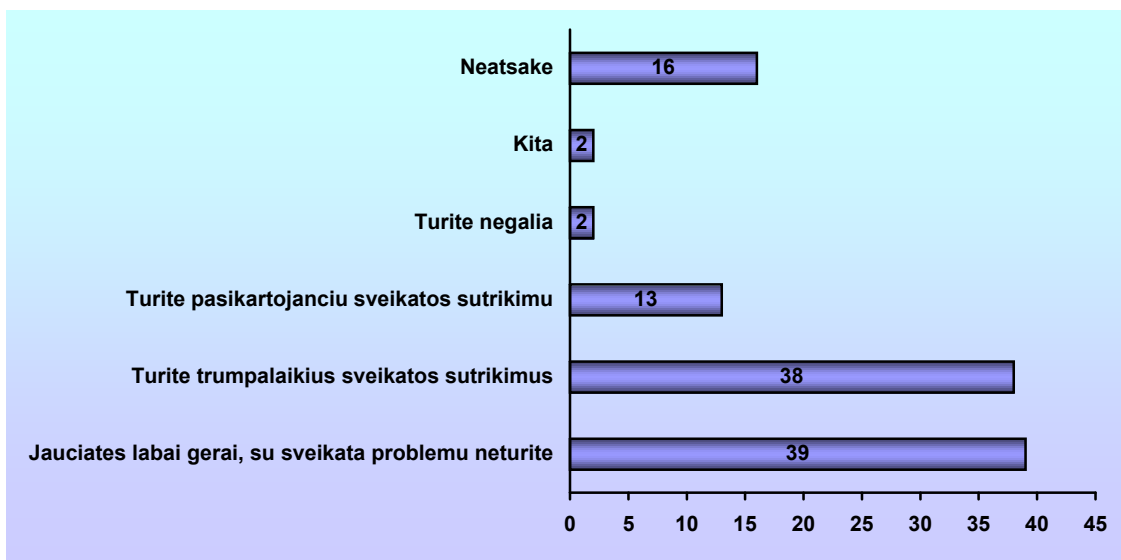
Šios srities rodiklius galima išskirti į grupes. Pirmojoje grupėje fizinės savijautos, subjektyvaus sveikatos būklės vertinimo, miego trukmės, sveikos gyvensenos rodikliai. Antrojoje grupėje psichinės sveikatos rodikliai: psichologinės savijautos, savęs vertinimo ir problemų įveikimo. Trečiojoje grupėje lytinės elgsenos rodikliai: lytiniai santykiai, kontracepcijos naudojimas, lytinių partnerių skaičius ir pirmų santykių amžius, nuostatos į abortus, ikivedybinius lytinius santykius ir santuoką

Fizinės savijautos rodiklis - jį sudaro tokie indikatoriai kaip galvos, nugaros, skrandžio skausmai, svaigstanti galva ir apetito trūkumai.

3.7.1. pav. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal fizinės savijautos rodiklį (proc.)

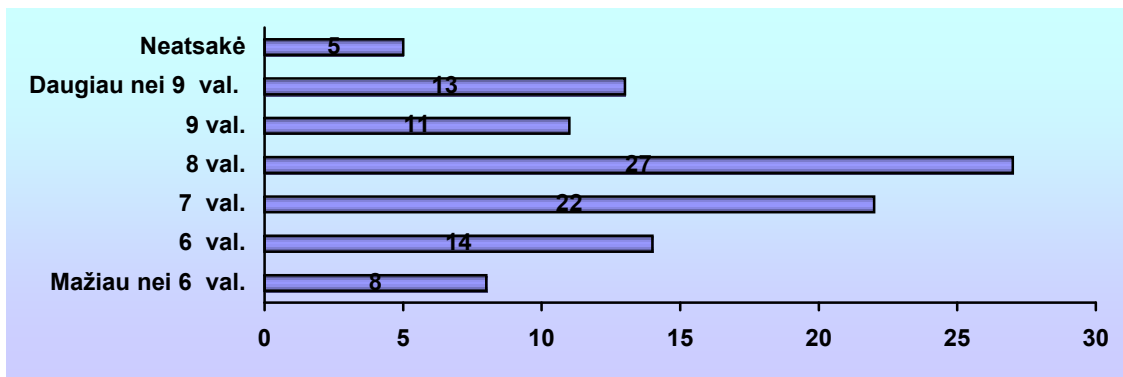
Pagal fizinius simptomus, 6 proc. tiriamųjų sveikatos būklę galima apibūdinti kaip blogą. Tik 15 proc. tiriamųjų sveikatos būklę galima apibūdinti kaip gerą, didelė jaunu žmonių dalis turi tam tikrą kiekį negalavimų.

3.7.2. pav. Subjektyvus sveikatos būklės vertinimas (proc.)

39 proc. tiriamųjų jaučiasi gerai ir sveikatos problemų neturi, tačiau trumpalaikių sveikatos sutrikimų turi panaši jaunimo dalyvavusio tyrime dalis (38 proc.). 2 proc. jaunu žmonių nurodė, turį negalią. Pastebėta, kad 13 proc. apklaustųjų turėjo pasikartojančius sveikatos sutrikimus.

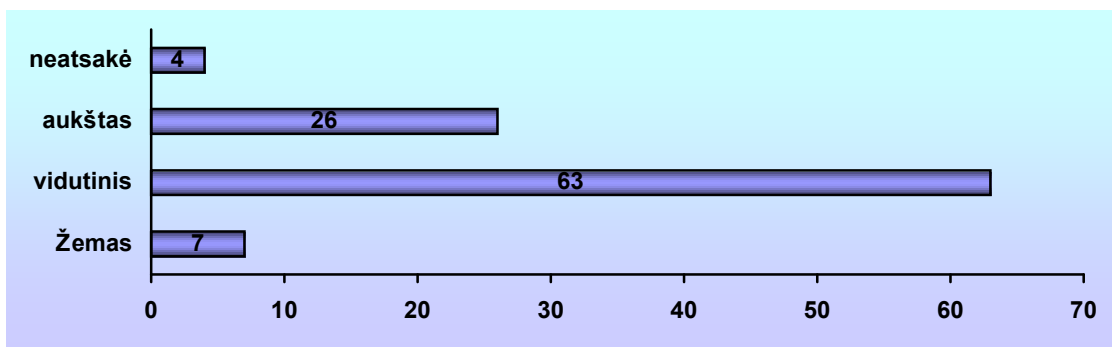
Buvo nustatyti koreliaciniai ryšiai tarp subjektyvaus sveikatos būklės vertinimo ir fizinės savijautų rodiklių (Pirsono koreliacijos koeficientas = - 0.125, $p = 0.019$).

3.7.3. pav. Vidutinė miego trukmė per pastarąjį mėnesį (proc.)

Dažniausiai nurodoma vidutinė miego trukmė yra 8 val. (27 proc. tiriamųjų) ir 7 val. (22 proc. tiriamųjų), tačiau buvo 22 proc., kurie vidutiniškai miegojo 6 ir mažiau valandų per parą.

Savęs vertinimo rodiklis, taip pat suminis rodiklis. Tinkamiausias yra realus savęs vertinimas, kai vertinimas atitinka gebėjimus ir pasiekimus, tai sunku nusakyti matuojant vien savęs vertinimą tačiau rizikos grupei galima priskirti tuos, kurie labai žemai ir labai aukštai save vertina. Nes tie kurie turi labai žemą savęs vertinimą jaučiasi nepilnaverčiai, neturi pasitikėjimo savimi, o tie, kurie labai aukštai save vertina, priešingai turi per gerą nuomonę apie save ir linkę pervertinti savo jėgas, todėl yra rizikoje būti atstumti bendraamžių.

3.7.4. pav. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal savęs vertinimo rodiklį (proc.)

Vidutinė savęs vertinimo rodiklio reikšmė buvo 27. Daugiau kaip pusei tiriamųjų (63 proc.) buvo priskirtas vidutinis savęs vertinimo rodiklis, tai reiškia, kad didžioji dauguma tyrime dalyvavusio jaunimo buvo linkę save vertinti tik gerai ir labai gerai, 7 proc. tiriamųjų buvo galima priskirti prie žemo savęs vertinimo jaunimo.

Apibendrinus kokybinio tyrimo duomenis, galima teigti, kad 14-29 metų jaunuolių prastas **požiūris į save**, nes:

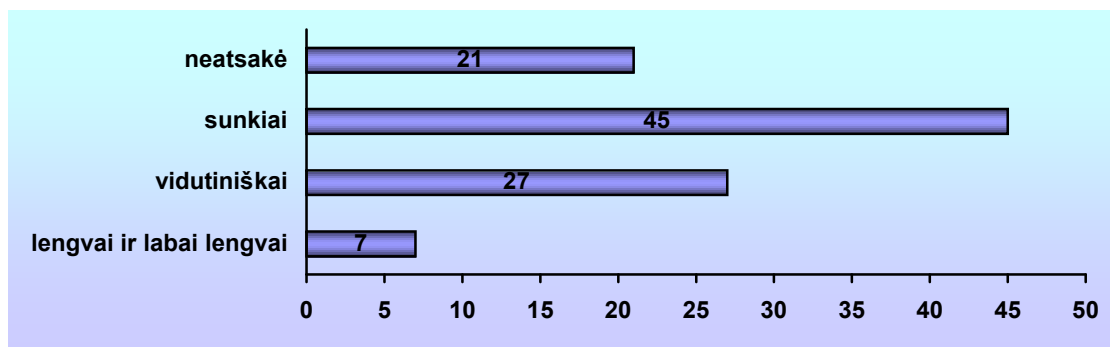
- formuojami stereotipai („Nes informacijos priemonės skleidžia tik tokią informaciją, kurioje žmonės tobuli. Tai trukdo žiūrėti į save be kritikos“, „Televizija, įvairios komunikacijos priverčia įgyti nepilnavertiškumo jausmą.“);

- visuomenės nuostatos („Tai lemia daug faktorių: prastas aplinkinių požiūris į jaunimą, visuomenės nuostatos ar kažkas panašaus“, „Tai įtakoja kiti bendraamžiai, visuomenės normos“, „Dėl visuomenės, tėvų požiūrio, kad šiuolaikinis jaunimas nieko nesiekia“);
 - savęs nevertinimas („Kritiškas požiūris į save, taip pat trūksta pasitikėjimo savimi“);
 - patyčių vyravimo („Dėl patyčių ir menkinimo pats žmogus pradeda manyti toks esantis“, „Dėl patyčių ar diskriminacijos dingsta pasitikėjimas savimi, kitais“);
- dėl išvaizdos („Dėl išvaizdos ir prastų kūno linijų“).

Jaunuoliai nurodo ir priemones, kurios padėtų **pakeisti bendraamžių požiūrį į save**. Šios priemonės apima šias kategorijas:

- *rūpinimasis savimi* („Labiau rūpintis savimi, nežiūrėti į kitus“, „Daugiau rūpintis savimi ir kai jis ar ji matys rezultatus, pats pradės geriau jaustis“, „Mylėti save, stengtis teigiamai vertinti“, „Nekreipti dėmesio į kitus, žiūrėti kas pačiam yra geriau“);
- *iniciatyvos rodymas* („Nebijoti atsiskleisti ir parodyti savo gerąsias puses“, „Atrasti savo sritį, kurioje jautiesi geriausias ir siekti savo tikslo ir tikrai būsi pripažintas, o tuomet ir požiūris į save pagerės“, „Siekti pranašumo savo mėgstamose srityse“);
- *netoleruoti stereotipų* („Mažiau kreipti dėmesį į tai, ką siūlo TV laidos ar žurnalai. Visi esame gražūs“);
- *pasitikėjimas savimi* („Labiau pasitikėti savimi, turėti draugų, kurių bendravimas padėtų keisti požiūrį į save. Mažiau sureikšminti nesvarbius dalykus“).

Į vykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 8 indikatoriais apie pasitenkinimą mokykla, gebėjimą kontroliuoti įvykius ir įveikti kylančius sunkumus, kurie rodo, kad tiriamasis įveikia jam kylančius iššūkius. Įvykių kontrolės ir gebėjimo spręsti problemas rodiklio reikšmės kinta nuo 8 iki 24, kur 24 reiškia žemą, o 8 stipriai išreikštą gebėjimą kontroliuoti įvykius ir spręsti problemas mokykloje, studijų staigoje arba darbe.

3.7.5. pav. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas rodiklį (proc.)

Vidutinė Įvykių kontrolės rodiklio reikšmė buvo 8. Surerimti verčiam jog tik 7 proc. jaunuolių dalyvavusių tyrime, lengvai ir labai lengvai sekėsi Įveikti problemas ir kontroliuoti Įvykius. Ir net 45 proc.tiriamųjų tą daryti sekėsi sunkiai.

Nenustatyti koreliaciniai ryšiai tarp Įvykių kontrolės ir gebėjimo Įveikti problemas rodiklio ir savęs vertinimo bei ir fizinės savijautos.

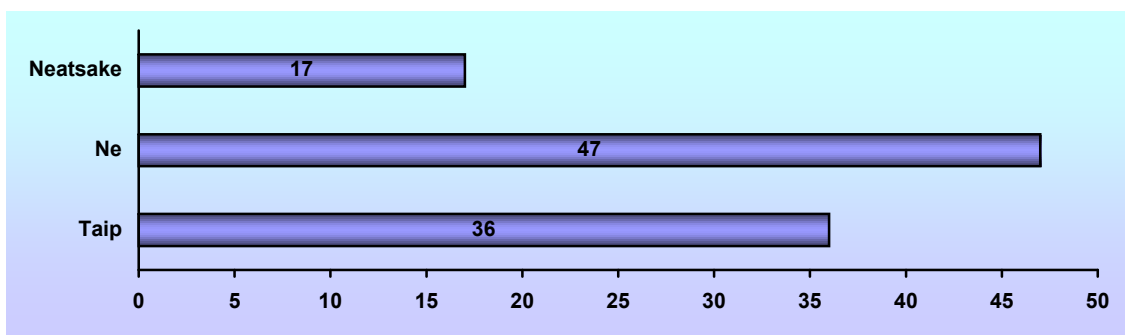
Apibendrinus kokybinio tyrimo duomenis, galima teigti, kad 19-29 metų jaunuoliai **psichologiškai geriau jaustūsi**, jei:

- būtų palaikymas („Juos palaikyti, skatinti“);
- su kitais elgtūsi taip, kaip norėtū, kad su juo elgtūsi („Reikia pradėti kiekvienam nuo savęs, pagarbiai elgtis su kitais, manau pagalba užtikrintū, ar suteiktū žmogui saugumo jausmą“);
- vyktū informavimas („Būtū daugiau informuojami“, „Keisti nusistovėjusius stereotipus, visuomenės požiūrū Į tam tikrus dalykus. Turėtū vykti pamokos, seminarai, kursai, kurie padėtū jaunuoliui gerai jaustis“);
- daugiau bendrautū („Jei iškyla bėdū su jais bendrautū žmonės.“);
- nebūtū streso („Nesuteikti streso, nenervinti“);
- nebūtū didelio krūvios („Keisti veiklos pobūdū, neapsunkinti jaunuolių dideliais mokslo krūviais, paskirti laiko daugiau pačių jaunuolių mėgstamai veiklai“);
- skatinti fizinū aktyvumą („Mažinti patiriamą stresą, taip pat skatinti fizinū aktyvumą“);
- būtū užtikrintos socialinės garantijos („Užtikrinti saugesnę ateitū. Nes jaunuoliai pabaigę mokyklas, studijas universitete neturi galimybių pradėti kurti gyvenimą, nes nėra finansinių išteklių“).

Apibendrinus kokybinio tyrimo duomenis, galima teigti, kad 14-18 metų jaunuoliai **psichologiškai geriau jaustūsi**, jei:

- sveikai maitintūsi;
 - sportuotū;
 - mažėtū patyčios;
 - tėvai spręstū problemas;
- daugiau laisvės vaikams.

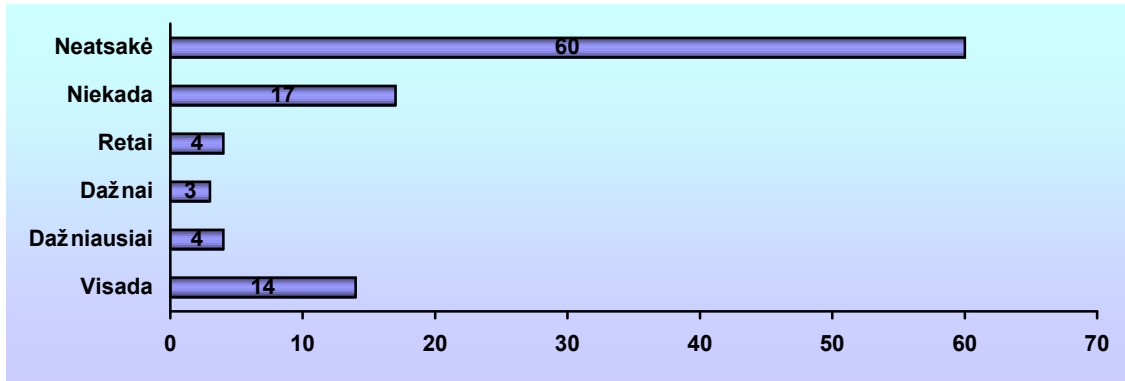
Lytinei elgsenai apibūdinti parinkti elgesio ir nuostatų pvz. Į santuokarodikliai, jie susiję su fizine sveikata ir morale.

3.7.6. pav. Yra turėję lytinių santykių (proc.)

Truputį daugiau nei trečdalis tyrime dalyvavusio jaunimo (36 proc.) nurodė, kad yra turėję lytinių santykių.

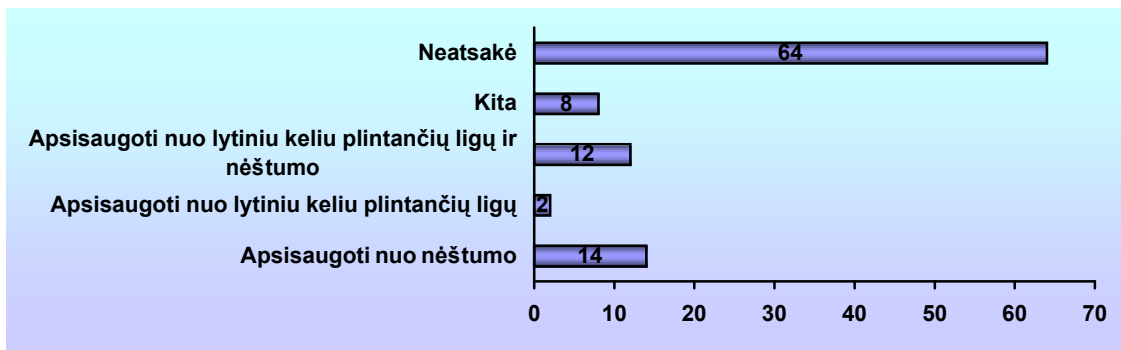
Daugiau nei pusė (70 proc.) merginų ir (29 proc.) vaikinių nurodė, kad yra neturėję lytinių santykių ($\chi^2 = 1,250E2$, $df = 34$, $p = 0,000$).

3.7.7. pav. Kontraceptinių priemonių naudojimas (proc.)

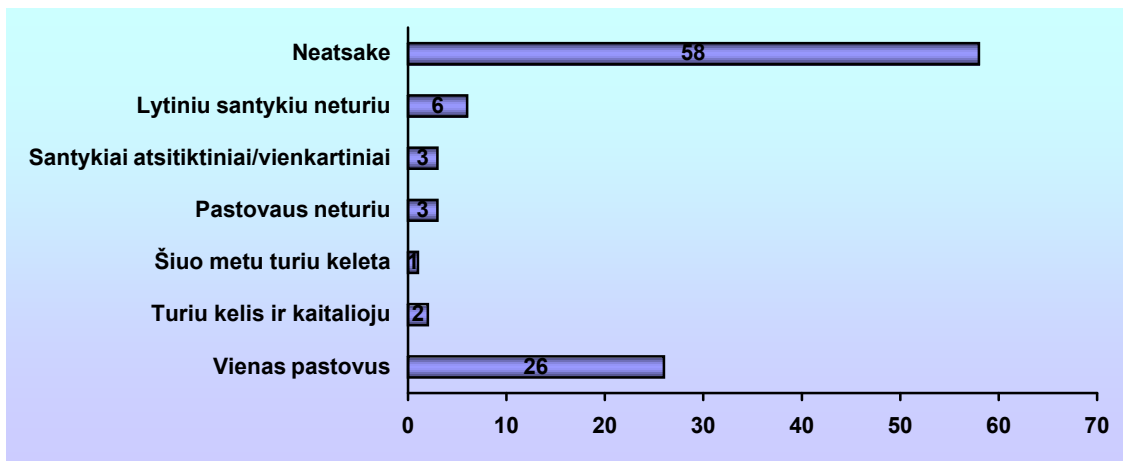
Tyrimo duomenimis tikrai 14 proc., t.y., mažiau pusė pradėjusių lytinį gyvenimą kontraceptines priemones naudoja visada. Dar 4 proc. – kontraceptines priemones naudoja dažniausiai. Ir net 17 proc. tiriamųjų nurodė niekuomet nenaudojantys kontraceptinių priemonių.

Kontraceptinių priemonių naudojimo priežastys – pateikiamos 3 priežastys ir galimybė įrašyti savo variantą, leidžiama rinktis tik vieną variantą.

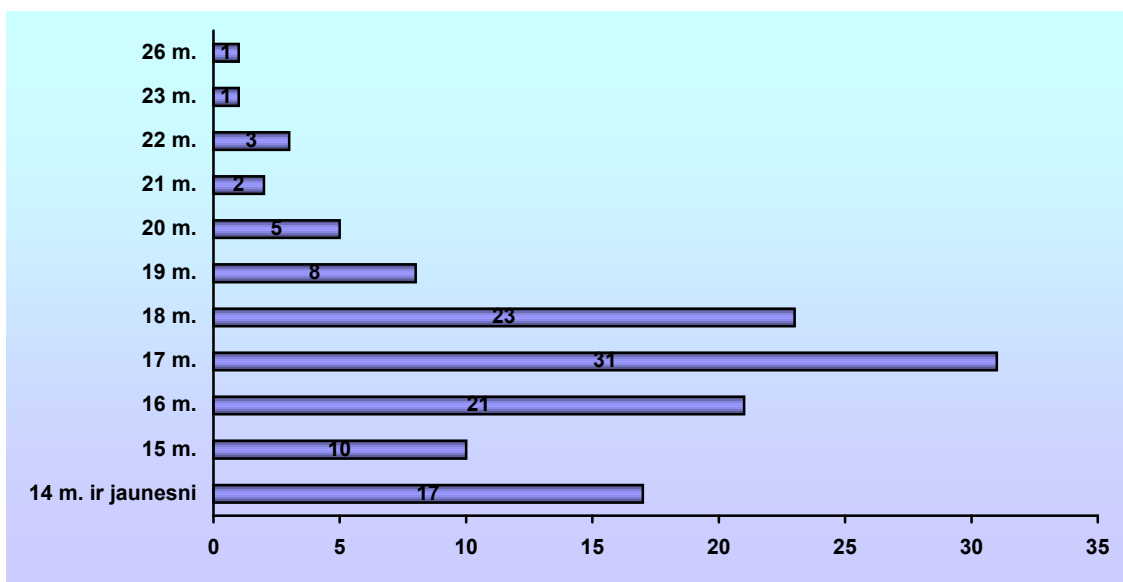
3.7.8. pav. Kontraceptinių priemonių naudojimo priežastys (proc.)

Tik 2 proc. tiriamųjų nurodė, kad kontraceptines priemones naudoja stengdamiesi apsisaugoti nuo lytiniu keliu plintančių ligų, ir 14 proc. – apsisaugoti nuo nėštumo. 12 proc. apklaustųjų nurodė abi kontraceptinių priemonių naudojimo priežastis.

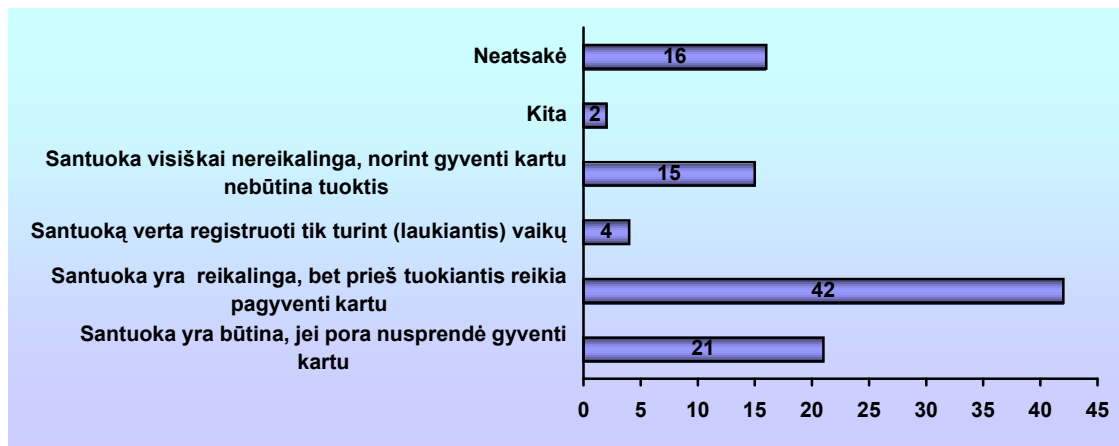

3.7.9. pav. Lytinių partnerių skaičius (proc.)

26 proc. tiriamųjų nurodė turintis vieną pastovų lytinį partnerį, 2 proc. pažymėjo, kad turi kelis, 5 proc. apklaustųjų nurodė neturintis pastovaus partnerio.

3.7.10. pav. Pirmųjų lytinių santykių amžius (N=364)

3.7. 11. pav. Nuostatos santuokos atžvilgiu (proc.)

Griežtų moralinių nuostatų santuokos atžvilgiu laikėsi 21 proc. tiriamųjų, jie mano, kad santuoka būtina, kuomet pora nusprendžia gyventi kartu, dar 42 proc. manė, kad santuoka reikalinga, tačiau prieš tuokiantis reiktų pagyventi kartu. 4 proc. apklaustųjų mano kas santuoka reikalinga tik turint arba laukiantis vaikų. O 15 proc. manė, kad santuoka nebūtina norint gyventi kartu.

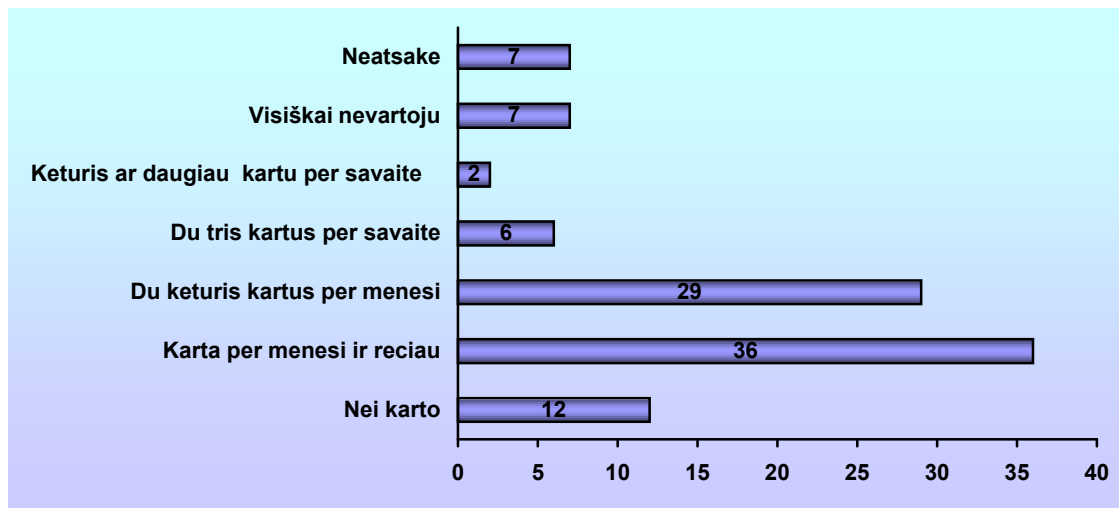
Apibendrinus kokybinio tyrimo duomenis, galima teigti, kad 19-29 metų jaunuoliai numato priemones *informavimui apie lytinius santykius bei šeimos planavimą*. Rekomedacijos nukreiptos į šių funkcijų delegavimą mokyklai ir šeimai („Į vesti lytinio švietimo pamokas mokyklose, tėvams daugiau bendrauti su vaikais, jiems paaiškinti“). Siūloma tai daryti jau nuo ankstyvojo amžiaus („Šviesti vaikus jau nuo ankstyvo amžiaus“). Mokykloje siūloma apie tai šviesti ne bet kam, o „turėtų būti rengiami mokytojai, kurie galėtų vesti kursus, pamokas apie lytinius santykius, šeimos planavimą“. Neatmetama galimybė švietimą vykdyti ir aukštesiose mokyklose („Turėtų būti daugiau paskaitų apie tai. Apie šeimos vertybes. Gal net reikėtų, jog šios paskaitos būtų privalomos“).

Tam, kad netruktų informacijos apie lytinius santykius, šeimos planavimą 14-18 metų jaunuoliai siūlo:

- Organizuoti papildomas akcijas mokyklose, mieste. Rodyti viešus filmus, organizuoti paskaitas, konferencijas (nemokamai);
- Skaityti knygas apie lytinius santykius, kalbėtis su biologijos mokytoja arba tėvais.

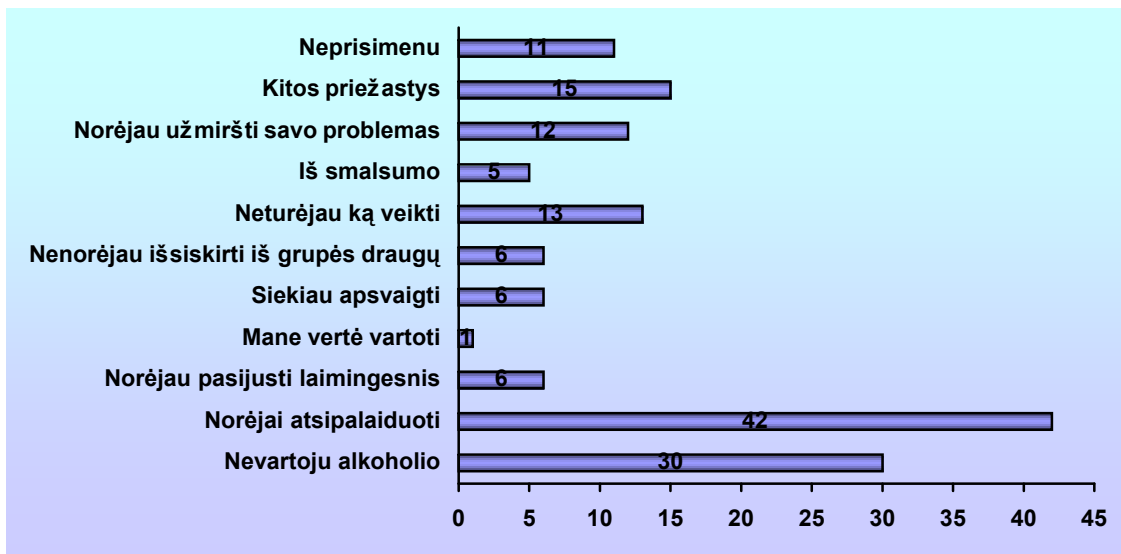
3.8. Į pročiai ir gyvenimo būdas

Šiai sričiai atspindėti parinkti priklausomybių (alkoholio, narkotikų, rūkymo, migdomųjų, interneto, lošimo), sportavimo ir mitybos įpročių rodikliai.

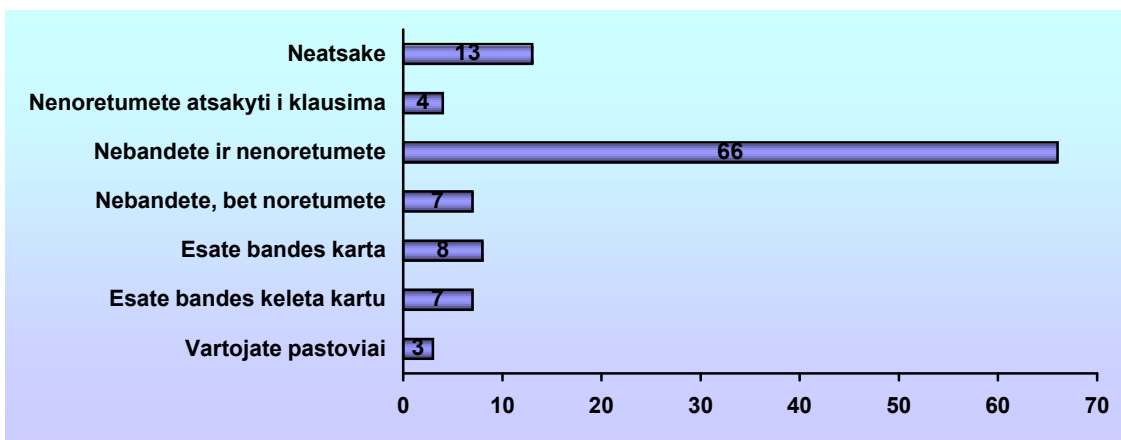
3.8.1. pav. Alkoholinių gėrimų vartojimas per paskutinius 6 mėnesius (proc.)

Tikrai 7 proc. tiriamųjų nurodė, kad alkoholio visiškai nevartoja, 8 proc. pažymėjo, kad per pastaruosius šešis mėnesius alkoholį vartojo kelis ar keletą kartų per savaitę. 12 proc. apklaustųjų nurodė, kad per pastaruosius 6 mėnesius nėra vartoję alkoholio.

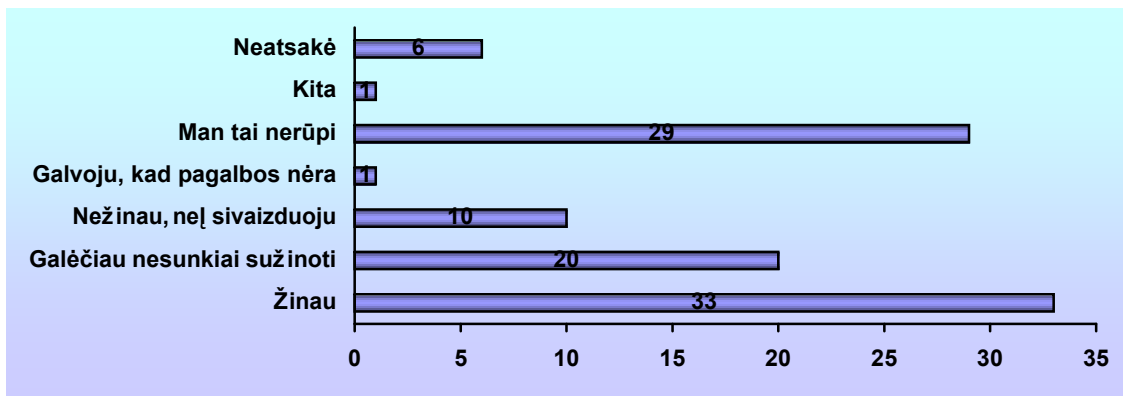
3.8.2. pav. Alkoholinių gėrimų vartojimo priežastys (proc.)

Dažniausiai (42 proc.) minima alkoholio vartojimo priežastis buvo noras atsipalaiduoti. Kitos dažniau pasitaikiusios priežastys: neturėjimas ką veikti (13 proc.), noras užmiršti savas problemas (12 proc.), kas gali būti priskiriama rizikos grupei. Visos kitos priežastys tepasiekė 6 proc. ribą. Rizikos grupei t.p. gali būti priskiriami jaunuoliai siekę pasijusti laimingesni (6 proc.).

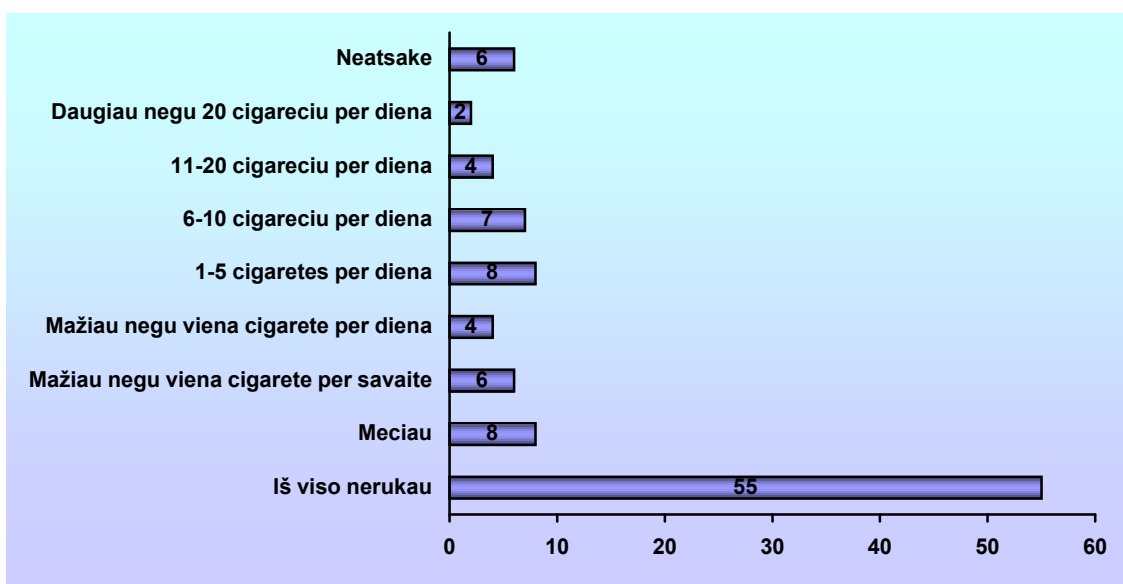
3.8.3. pav. Santykis su narkotikų vartojimu (proc.)

Kad nėra bandę narkotikų ir nenorėtų jų išbandyti nurodė 66 proc. tiriamųjų. Susirūpinimą kelia linkę rizikuoti, su narkotikais eksperimentuoti jaunuoliai: nebandė, bet norintys pabandyti (7 proc.). 8 proc. tiriamųjų narkotikų bandė vieną, o 7 proc. – keletą kartų. 3 proc. pripažino, kad narkotikus vartoja pastoviai, tačiau buvo dar 4 proc., kurie nenorėjo atsakinėti į šį klausimą. Nenoras, taip pat gali rodyti problemos buvimą

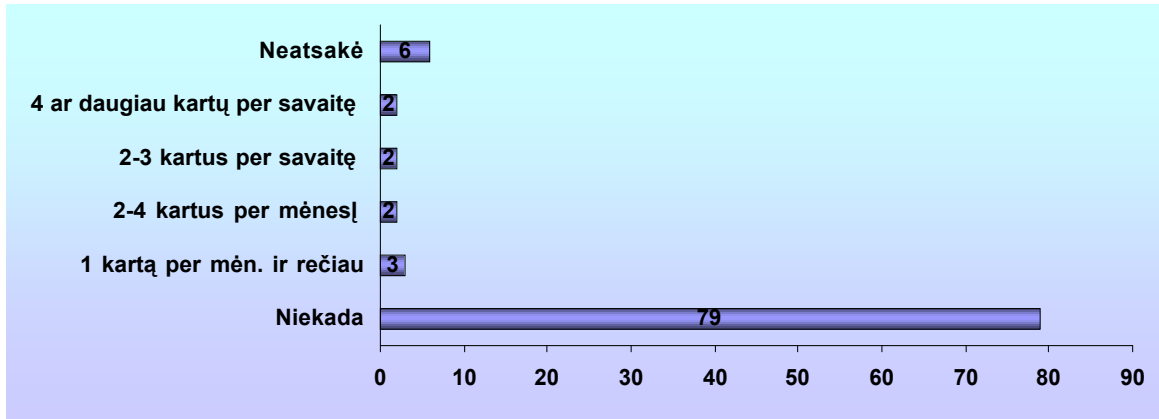
3.8.4. pav. Žino, kur galima kreiptis pagalbos dėl narkotinių medžiagų vartojimo (proc.)

Trečdalis tiriamųjų nurodė, kad žino kur galima kreiptis pagalbos dėl narkotinių medžiagų vartojimo, dar 20 proc. galėtų nesunkiai apie tai sužinoti.

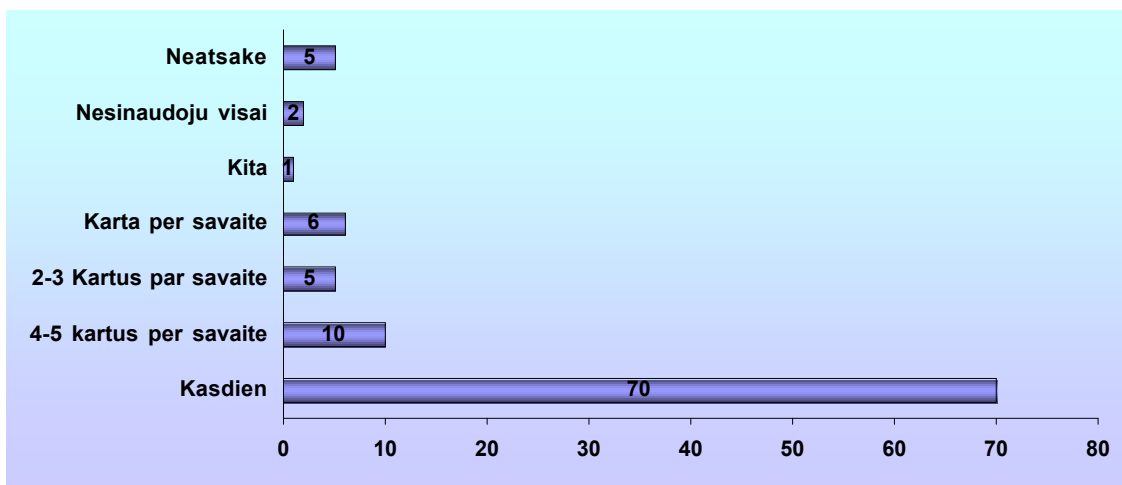
3.8.5. pav. Rūkymo (cigarečių, pypkės, cigarus ir kt.) dažnumas per paskutines 30 dienų (proc.)

Daugiau kaip pusė (55 proc.) tiriamųjų nurodė, kad nerūko iš viso, 8 proc. – metė rūkyti, tačiau 21 proc. tiriamųjų rūko kasdien, skiriasi tik cigarečių skaičius surūkomas per vieną dieną todėl galime teigti, kad jie turi rūkymo įprotį (priklausomybę).

3.8.6. pav. Migdomųjų/raminamųjų vaistų vartojimas per paskutinius 6 mėnesius (proc.)

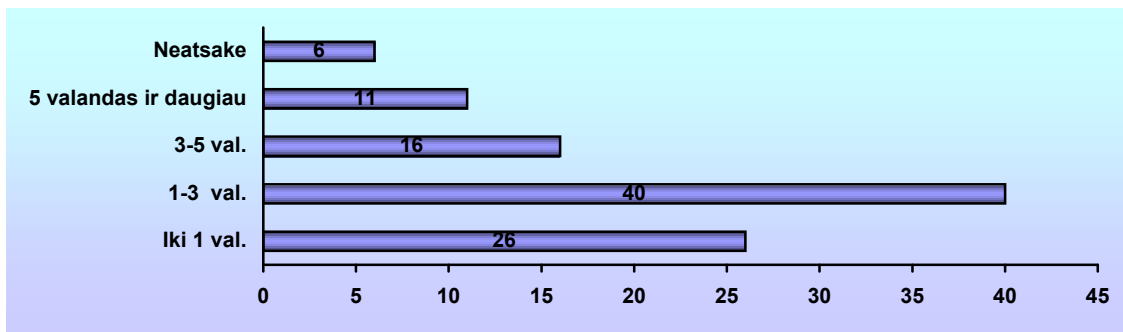
Tyrimo rezultatai rodo, kad didžioji dauguma (79 proc.) tiriamųjų per paskutinius 6 mėnesius nėra vartoję migdomųjų ar raminamųjų vaistų, tačiau 4 proc. turi rimtų problemų, nes migdomuosius vartoja kelis ir keletą kartų per savaitę.

3.8.7. pav. Naudojimosi internetu dažnumas per pastarąjį mėnesį (proc.)

Internetas – neatsiejamas nuo jaunų žmonių kasdienybės: 70 proc. nurodė, kad internetu naudojasi kasdien, dar 15 proc. – nuo dviejų iki penkių kartų per savaitę. Ir tikrai 2 proc. tyrime dalyvavusio jaunimo pažymėjo, kad internetu nesinaudoja visai.

Kitas svarbus rodiklis apibūdinantis interneto vartojimo įpročius yra internete praleidžiamas laikas.

3.8.8. pav. Laikas vidutiniškai per dieną praleidžiamas internete (proc.)

Dažniausiai (40 proc.) pasitaikanti vidutinė laiko praleidžiamo internete trukmė yra 1-3 valandos per dieną, susirūpinimą kelia 11 proc. tiriamųjų, kurie internete per dieną praleidžia 5 ir daugiau valandų.

Apibendrinus kokybinio tyrimo duomenis, galima teigti, kad 14-29 metų jaunuoliai [vardijo šiuos *žaligus* *pročius*:

- rūkymas;
- alkoholis;
- ansvoris;
- greitas maistas;
- kompiuteris;
- televizorius;
- smurtas;
- socialinis abejingumas;
- tolerancijos stoka;
- patyčios;
- moterų, tėvų negerbimas;
- atsakomybės neturėjimas;
- keikimasis;
- agresija;
- naktiniai žaidimai;
- azartiniai žaidimai;
- šiukšlinimas;
- vagystės;
- vandalizmas;
- priklausomybė nuo linksmybių;
- seksas;
- tinginystė;
- savęs negerbimas;
- socialinis abejingumas;
- nesportavimas;
- neteisinga mityba;
- veiklos neturėjimas

14-29 metų jaunuoliai įvardija ir priemones, kaip galima būtų šalinti žalingus įpročius (žr. 3.8.1. lentelė).

3.8.1. lentelė. 14-29 metų jaunuolių siūlymai žalingų įpročių šalinimui

Subkategorija	Subkategorijas iliustruojantys teiginiai
Tvarkos greižtinimas: draudimas, baudmės, kontrolė 14-29 m.	<Uždrausčiau tabako bei svaigalų įvežimą į Lietuvą, uždrausčiau prekybą jais>, <Padidinčiau kainas, o ne jas mažinčiau, kaip dabar yra daroma>, <Uždrausčiau narkotinių medžiagų gabenimą, platinimą, naudojimą>, <Ribočiau alkoholinių gėrimų importavimą, pardavimą>, <Šalinčiau rūkymą>, <Bandyčiau sumažinti rūkymą>, < Sustiprinčiau atokesnių kioskų priežiūrą, nes ten dažniausiai parduodami viskas, ką jaunimas gali gauti.>, <Manau šiandien žalingų įpročių beveik neįmanoma pašalinti. Nebent iš apyvartos išimti>, <Uždrausčiau tabako pardavimą iki 25 m. Nerealų, bet sugriežtinti įmanoma>, <Sugriežtinčiau alkoholio prekybą ne nuo 18 metų, bet nuo 21 metų, nes dabar yra taip, kad pirkti gali, o gerti – ne. Tai kam tada pirkti>, <Branginti alkoholį, cigaretes. Didinti baudas už narkotinių medžiagų platinimą>, <Galbūt skirti nuobaudas, pvz., pamačius rūkant m-klos teritorijoje pertraukų metu>, <Nemanau, jog yra kokia išėitis. Galbūt prekių (alkoholio, cigarečių) pabranginimas>, <Griežčiau kontroliuočiau rūkymą pamokų metu mokyklos teritorijoje ir aplink ją>, <Griežtai bausčiau už rūkymą jei esi nepilnametis ir žalingus įpročius. Mokykloje atlikčiau tyrimus, kurie nustatytų šio vaiko būklę>, < Už nepilnamečiui parduotą cigarečių paketį padaryčiau dideles baudas>
Prevencija 14-18 m.	<Paskirčiau žmonių kontroliuoti dažnas jaunuolių išgertuvių vietas>
Situacijos identifikavimas 14-18 m.	<Griežtai bausčiau už rūkymą jei esi nepilnametis ir žalingus įpročius. Mokykloje atlikčiau tyrimus, kurie nustatytų šio vaiko būklę>
Švietimas 19-29 m.	<Turbūt reiktų dar labiau išaiškinti žalingų įpročių daromą žalą>, <Švietėjiška veikla (jei ja nors kelis jaunuolius atitrauktum, tai būtų didelis laimėjimas), konkursai („Nerūkanti klasė“ šiuo metu sulaukė labai didelio aktyvumo)>, <Rengti paskaitas apie teikiamą žalingų įpročių žalą>, < Vykdyčiau prevencines programas prieš rūkymą>
Reklama 14-29 m.	<Reiktų daugiau reklamuoti kaip tai žalinga ir pavojinga>, <Užsiimti sklaida ir reklama apie žalingų įpročių žalą>
Neturi pasiūlymų 14-29 m.	<Aš manau, kad nieko neįmanoma padaryti>, <Manau šiandien žalingų įpročių beveik neįmanoma pašalinti>, <Šiuo metu ir taip pakankamai yra griežti draudimai tam.

Jaunuolių įvardintos priemonės apima tokias kategorijas: tvarkos griežtinimą, reklamą, švietimą, tyrimų vykdymą, prevenciją. Galima teigti, kad priritetas yra teikiamas tvarkos griežtinimui ir švietimui.

Griežtinnat tvarką jaunuoliai siūlo uždrausti svaigalų įvežimą, padidinti kainas, kontroliuoti alkoholį ir cigaretes pardavinėjančias įmones, kad nepardavinėtų jausneniojo amžiaus vaikams, didintų bausmes už nusikalstamą veiklą.

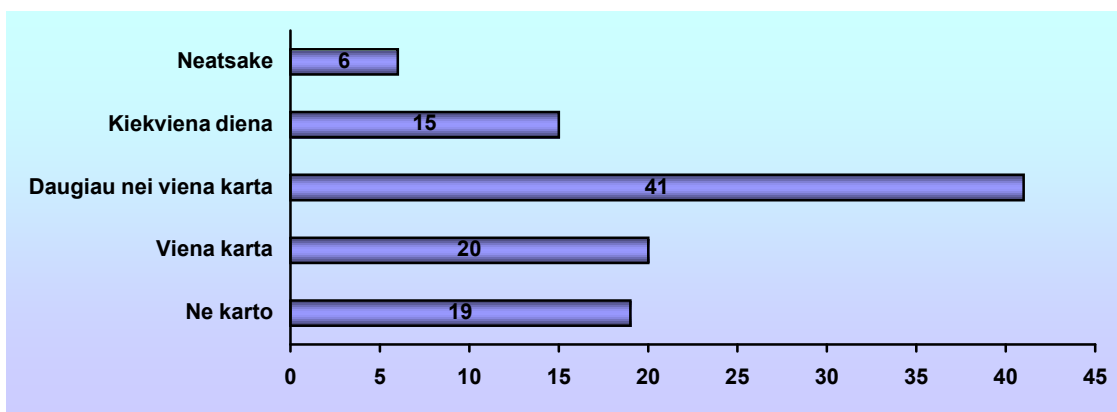
Iš siskyrė pagal amžiaus tarpsnius kai kurie siūlymai: 14-18 metų jaunuoliai mano, kad prevencija bei nuolatinis situacijos identifikavimas turėtų įtakos žalingų įpročių mažinimui.

Vyresniojo amžiaus jaunuoliai dažniausiai akcentavo tvarkos griežtinimą. Abi jaunimo grupės pasisakė už tai, kad būtų stiprinamas šeimos vadmuo priskiriant jiems atsakomybės vaidmenį bei teikiant jiems švietimo pagalbą.

Nors įvardinta žymiai daugiau žalingų įpročių, kurie dominuoja jaunuolių tarpe, tačiau priemonės įvardintos tik tos, kurios susijusios su rūkymu, alkoholio bei narkotikų vartojimu.

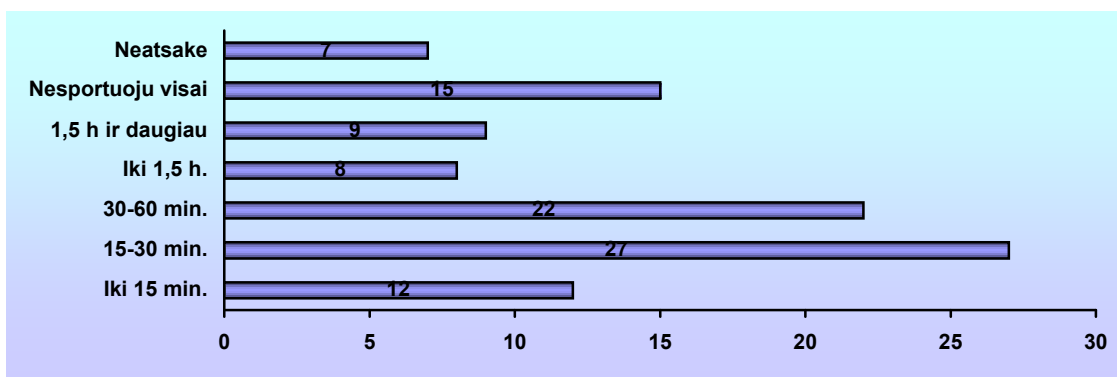
Fizinis aktyvumas matuojamas dviem rodikliais. Pirmas, kiek kartų per savaitę sportuoja, ir antrasis – kiek vidutiniškai laiko vienu kartu praleidžia laiko sportuodami.

Sportas, judėjimas labai svarbus šiuolaikiniame gyvenime kaip sveikatos šaltinis ir ligų prevencijos priemonė. Judame labai mažai, nes mažai dirbame fizinio darbo, dažniausiai dirbame, mokomės, laisvalaikį leidžiame sėdėdami. Todėl buvo siekiama išsiaiškinti, kiek kartų per savaitę ir kiek laiko jaunimas sportuoja ne pamokų ir ne paskaitų metu.

3.8.9. pav. Sportavimo dažnumas, kartai per savaitę (proc.)

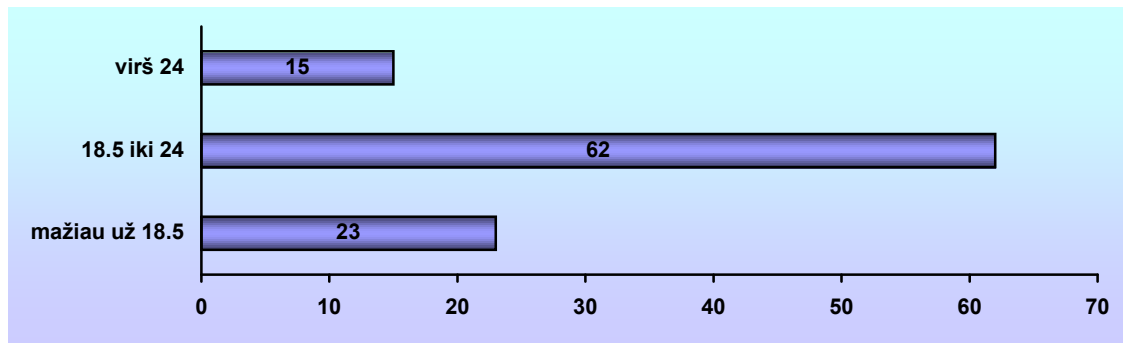
Visai nesportuoja 19 proc. tiriamųjų, vieną kartą per savaitę sportuoja 20 proc. ir 41 proc. sportuoja daugiau nei kartą per savaitę. 15 proc. tiriamųjų sportuoja kiekvieną dieną (3.8.9. pav.)

3.8.10. pav. Vidutiniška sportavimo vienu kartu trukmė (proc.)

Vidutiniška sportavimo vienu metu trukmė labai įvairi, dažniausiai sportuojama 15 – 30 minučių vienu kartu (27 proc.), taip pat 30 – 60 minučių (22 proc.). Rečiausiai sportuojama vidutiniškai iki 1,5 h bei 1,5 ir daugiau h.

Kūno masės indekso rodiklis. Pastaruoju metu vis dažniau jaunos merginos suseraga valgymo sutrikimais, nervine anoreksija, bulimija. Žiniasklaidos propaguojami itin lieso kūno idealai, dietų ir svorį mažinančių papildų reklama kelia jaunų merginų nepasitenkinimą savo kūno formomis ir norą suliesėti net toms kurios ir taip yra liesos. Todėl I klausimyną buvo Itraukti klausimai apie kūno svorį ir ūgį, kuriais siekiama nustatyti kūno masės indeksą. Šis indeksas nustatyti ar svoris atitinka ūgį, yra per mažas ar per didelis.

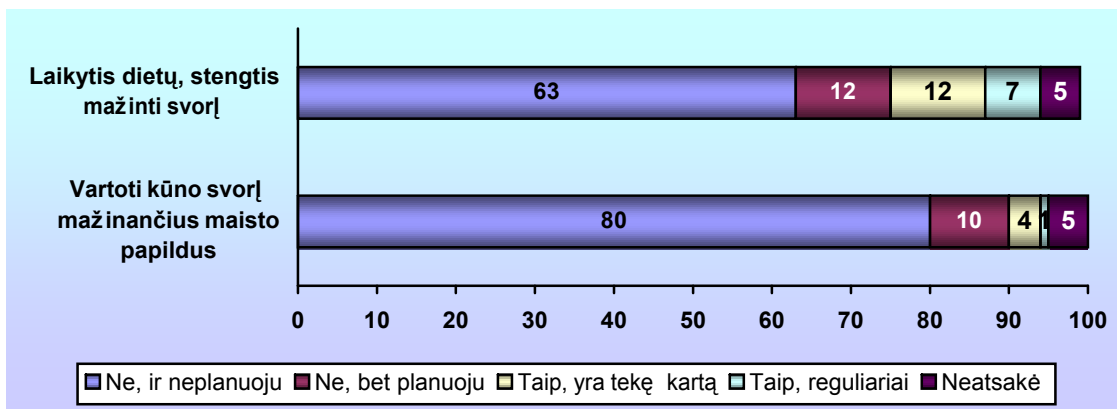
3.8.11. pav. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal kūno masės indeksą (proc.)

Kūno masės indeksas mažesnis už normalų buvo 23 proc. tyrime dalyvavusių merginų, o viršsvorį turėjo 15 proc. merginų.

Apibendrinus kokybinio tyrimo duomenis, galima teigti, kad 14-29 metų jaunuoliai mažai **fiziškai aktyvūs** todėl, kad:

- *kitoks gyvenimo būdas* („Nežinau, mano draugai yra fiziškai aktyvūs: ir sportuoja, ir stengiasi save prižiūrėti, rūpintis savimi. Tikriausiai jaunuoliai atranda kitų veiklų, kurios jiems malonesnės“, „Daug mokosi, taip pat daug laiko praleidžia prie kompiuterio, televizijos, dėl to mažai laiko skiria savo fizinei sveikatai, tiksliau ja nesirūpina“, „Nusistovėjo tokios normos visuomenėje. Dauguma darbo vietų yra sėdimos“);
- *vyrauja modernios technologijos* („Jie po paskaitų yra pavargę, gal dėl to, bei jaunuoliai dabar daugiau vakarais sėdi prie kompiuterio ar kavinėse, nei eina sportuoti“, „Dėl didelę reikšmę gyvenime užimančių techninių, informatikos, informacijos technologijų. Šios technologijos užima didžiąją dalį darbo ir laisvalaikio“, „Daug mokosi, taip pat daug laiko praleidžia prie kompiuterio, televizijos, dėl to mažai laiko skiria savo fizinei sveikatai, tiksliau ja nesirūpina“, „Nes jaunimui tai nebėra aktualu, dabar visi jauni žmonės suinteresuoti sėdėti namie prie TV ir interneto portalų“);
- *dideli mokymosi tempai* („Jie po paskaitų yra pavargę, gal dėl to, bei jaunuoliai dabar daugiau vakarais sėdi prie kompiuterio ar kavinėse, nei eina sportuoti“, „Daug mokosi, taip pat daug laiko praleidžia prie kompiuterio, televizijos, dėl to mažai laiko skiria savo fizinei sveikatai, tiksliau ja nesirūpina.“);
- *laiko stygius* („Mažai yra sudominti, trūksta laiko ir noro“);
- *motyvacijos stygius* („Todėl, kad mano amžiaus jaunuoliai tinginiai ir neturi motyvacijos ką nors kitą veikti“);

- *finansiniai sunkumai* („Todėl, kad sporto klubai nėra už prieinamą kainą, nenoras sportuoti“, „Sporto klubai ne visiems prieinami (kaina)“);
- *sveikatos problemų nebūvimas* („Nes dabartinė visuomenė susiduria su šia tiesa: kol tu nesusiduri su sveikatos problemomis, nesusimąstai, kad reikia daugiau judėti, sportuoti“).

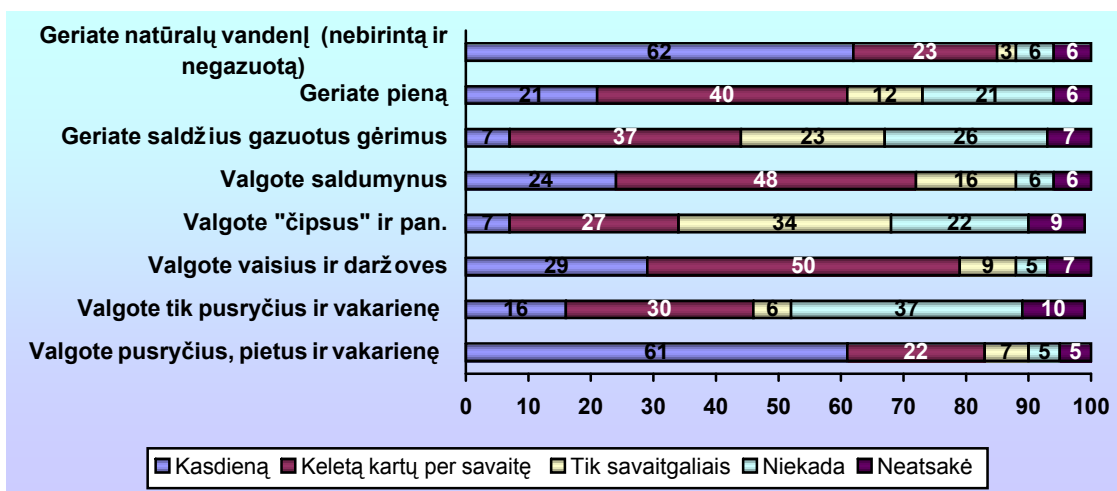

3.8.12. pav. Per pastarąjį mėnesį teko laikytis dietų ir vartoti kūno svorį mažinančius maisto papildus (proc.)

Tyrimo duomenimis 63 proc. apklaustųjų nesilaiko ir neplanuoja laikytis dietų ar stengtis mažinti svorį, 12 proc. respondentų rodo susirūpinimą savo kūno apimtimis ir planuoja laikytis dietos ir 7 proc. teigia, kad tai daro reguliariai.

Kūno svorį mažinančius papildus vartoja dar mažiau tiriamųjų: 1 proc. juos vartoja pastoviai ir 10 proc. nevartoja, bet planuoja tą daryti. Didžioji dauguma tiriamųjų (80 proc.) kūno svorį mažinančių maisto papildų nevartojo ir neplanuoja vartoti.

Gerų/ teisingų/ sveikų valgymo įpročių rodiklis. Kalbant apie sveikatingumą ir gyvenimo būdą svarbu pasižiūrėti į mitybos įpročius.

3.8.13. pav. Pastarojo mėnesio valgymo įpročiai (proc.)

Apibendrintai galima teigti, kad daugumos tiriamųjų valgymo įpročiai yra geri, nes 79 proc. kasdien arba keletą kartų per savaitę valgo vaisius ir daržoves, 83 proc. – pusryčius, pietus ir vakarienę, 85 proc. – geria natūralų vandenį. Tačiau griežtai žiūrint vandenį reikia gerti kasdien ir tokių tiriamųjų jau yra 62 proc., vaisius ir daržoves taip pat reiktų valgyti kasdien ir tokių yra tik 29 proc. Saldumynus kasdien arba keletą kartų per savaitę valgo 72 proc., geria saldžius gazuotus gėrimus – 44 proc. ir valgo traškučius – 34 proc. tiriamųjų.

Apibendrinus kokybinio tyrimo duomenis, galima teigti, kad 19-29 metų jaunuoliai **prastai maitinasi** todėl, kad:

- *reklama* („Jie valgo tai, ką siūlo rinka, taip pat nelabai suvokia, kad toks maistas galėtų būti pakeistas į adekvatų maistą, tik sveiką“, „Todėl, kad per TV vien Mc‘Donaldai‘ai ir visų kitų nesveiko maisto reklamos. Važiuojant miestu kiekvienoje gatvėje kas 10 metrų vien skelbimai apie tokį maistą. Todėl klausimas kvailas“, „Pakankamai didelė nesveiko maisto reklama“, „Todėl, kad pigus maistas yra „nesveikas“, kaloringas. Pigiau kainuoja sausainis nei didelis sultingas apelsinas. Reklama daro didelę įtaką. Juk dažniau reklamuoja įvairius šokoladukus nei vaisius“);
- *laiko stoka* („Žmonės nekreipia dėmesio į tai kokį maistą valgo, kaip reguliariai maitinasi. Galbūt žmonės neturi tam laiko, turi tam tikrų problemų“, „Nes nėra laiko ir noro pasigaminti sveiko maisto“);
- *nekokybiškas maistas* („Nes yra prasta maisto kokybė, atsirado greitas maistas“, „Kokia pasiūla, tą ir vartojame“);
- *finansinės problemos* („Todėl, kad sveikas maistas per daug brangus“, „Neišgali, neuždirba, daug pinigų atiduoda mokslams“);
- *švietimo stoka* („Todėl, kad ypač populiarius nesveikas maistas. Valgo tai, kas yra greita ir skanu. Nėra pakankamai pasakoma prasto maitinimosi žala“).

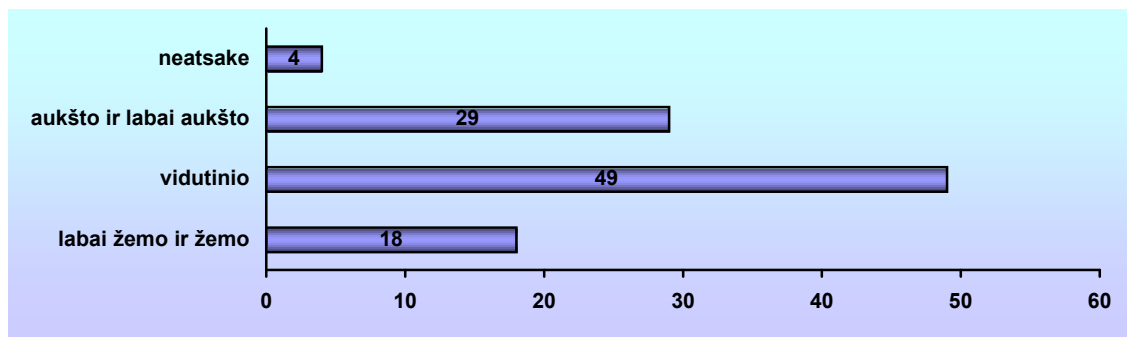
Apibendrinus kokybinio tyrimo duomenis, galima teigti, kad 14-18 metų jaunuoliai **prastai maitinasi** todėl, kad:

- nesirūpina sveikata („Į mitybą jie žvelgia pro pirštus ir užkanda tik tai, kas papuola po ranka, užsuka tik į greito maisto parduotuves“);
- laikosi dietų („Panelės laikosi visokiausių dietų arba tiesiog nepavalgo, nes nėra laiko. Visur skuba, lekia“);
- trūksta informavimo („Jie nežino greito maisto valgymo padarinių, nesidomi iš ko ir kaip jis gaminamas, ko į jį dedama. Neturi režimo bei laiko pavalgyti deramai ir sveikai pagamintą maistą“);
- finansinės problemos („Nes tėtis neuždirba, o mama nepagamina“).
- Reklama („Nes pardavinėjamas ir reklamuojamas nesveikas maistas“).

3.9. Šeima, draugai, kaimynystė

Šioje dalyje yra jaunimo socialinės aplinkos ir socialinio palaikymo rodikliai. Socialinę aplinką sudaro šeima, draugai ir kaimynystė: šeimos integruotumo ir socialinio palaikymo rodikliai; draugų skaičius, ar lengva susirasti draugų, pasitenkinimas draugais ir draugų socialinis palaikymas; kaimynystės saugumas ir sutelktumas. Pagal šiuos rodiklius galima spręsti apie socialinio tinklo plotį ir kokybę, socialinės pagalbos poreikį.

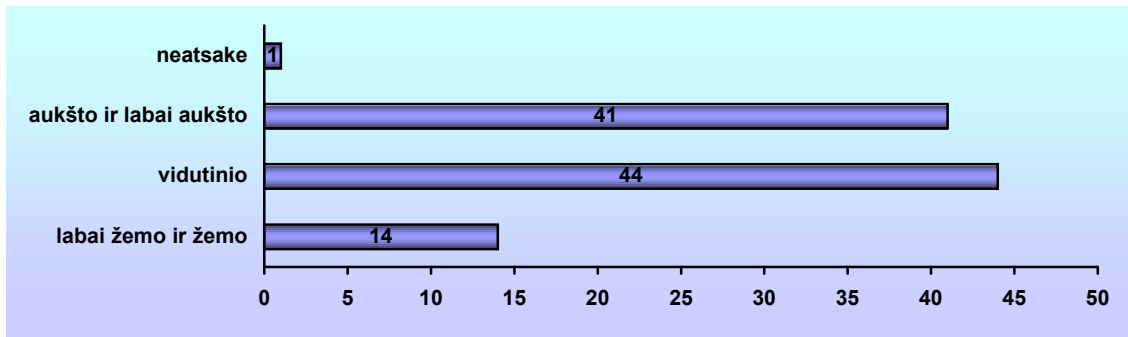
Šeimos narių socialinio palaikymo rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 7 indikatoriais apie tam tikras palaikymą išreiškiančias patirtis (pvz., pagyrimas, palaikymas, pagalba sprendžiant problemas, išklausymas ir pan.) iš šeimos narių, kurie rodo, kad tiriamasis gyvena į palaikančioje, pripažįstančioje, mylinčioje ir vertinančioje namų aplinkoje. Socialinio palaikymo šeimoje rodiklio reikšmės kinta nuo 7 iki 21, kur 7 reiškia socialinio palaikymo šeimoje trūkumą, o 21 reiškia stipriai išreikštą socialinį palaikymą šeimoje. Vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė tuo daugiau socialinio palaikymo tiriamieji sulaukia iš šeimos narių: labai žemo ir žemo (nuo 7 iki 12), vidutinio (nuo 13 iki 17), aukšto ir labai aukšto (nuo 18 iki 21) socialinio palaikymo šeimoje.

3.9.1. pav. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal šeimos narių socialinį palaikymą (proc.)

Vidutinė šeimos narių socialinio palaikymo reikšmė buvo 15. Tyrimo duomenimis 29 proc. tiriamųjų, šeimos socialinis rodiklis buvo aukštas ir labai aukštas. Dar 49 proc. – vidutinis. Ir 18 proc. tiriamųjų šeimos socialinis palaikymas buvo žemiau vidurkio, o tai reiškia, kad tiriamieji gyvena šeimose, kurios socialinio palaikymo nesuteikia arba jo suteikia labai mažai.

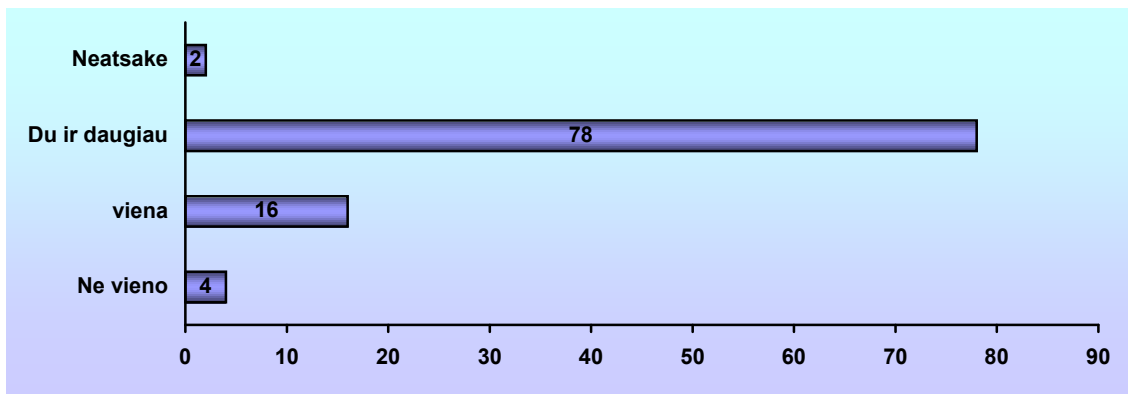
Santykių su draugais kokybės rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 5 indikatoriais apie santykių su draugais patirtis arba santykių su draugais kokybės suvokimus. Santykių su draugais kokybė išreiškiama tokiais draugystės požymiais, kaip pasitenkinimas, pasitikėjimas, pagalbos suteikimas, atvirumas. Šis rodiklis kinta skalėje nuo 5 (minimali reikšmė) iki 20 (maksimali reikšmė), kur 5 reiškia silpnus, nepalaikančius, o 20 reiškia stiprius, palaikančius santykius su draugais. Vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo kokybiškesni santykiai su draugais, tuo daugiau socialinio palaikymo tiriamieji sulaukia iš draugų.

3.9.2. pav. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal santykių su draugais kokybės rodiklį (proc.)

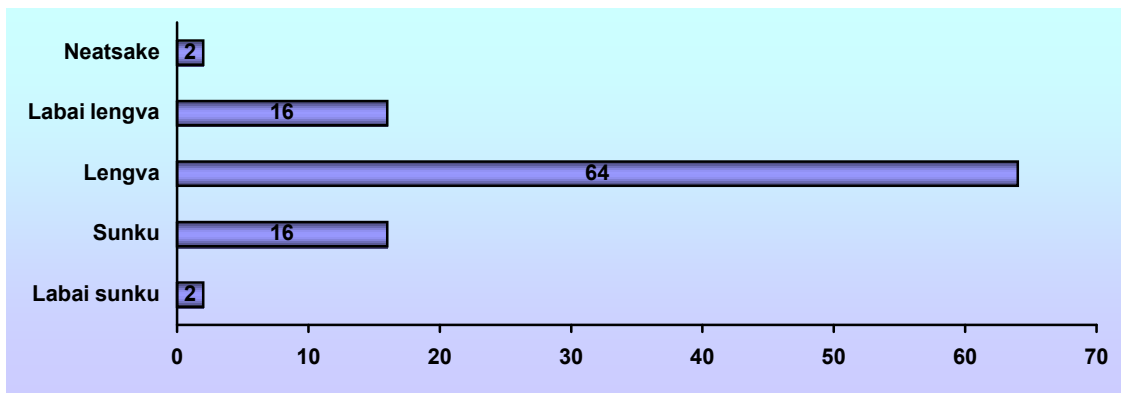
Vidutinė šio rodiklio reikšmė buvo 15. Vidutinė santykių su draugais kokybės reikšmė buvo 15. Tyrimo duomenimis 41 proc. tiriamųjų, santykių su draugais kokybės rodiklis buvo aukštas ir labai aukštas. Dar 44 proc. – vidutinis. Ir 14 proc. tiriamųjų santykių su draugais kokybė buvo žemiau vidurkio.

Tai aukštas rodiklis ir rodo, kad santykius su draugais, draugų socialinį palaikymą tiriamieji buvo linkę vertinti teigiamai.

3.9.3. pav. Artimų draugų skaičius (proc.)

Tiktai vieną draugą turėjo 16 proc. tiriamųjų, o 4 proc. nurodė, kad visai neturėjo draugų, tai rodo mažą ar siaurą socialinių ryšių tinklą, tai rizikos grupė. Nustatytas vidutinio stiprumo statistiškai reikšmingas ryšys (Pearson koeficientas = 0.216, $p = 0.000$) tarp artimų draugų skaičiaus ir santykių su draugais kokybės rodiklio, kuo mažiau turi draugų, juo žemiau vertina santykių su jais kokybę.

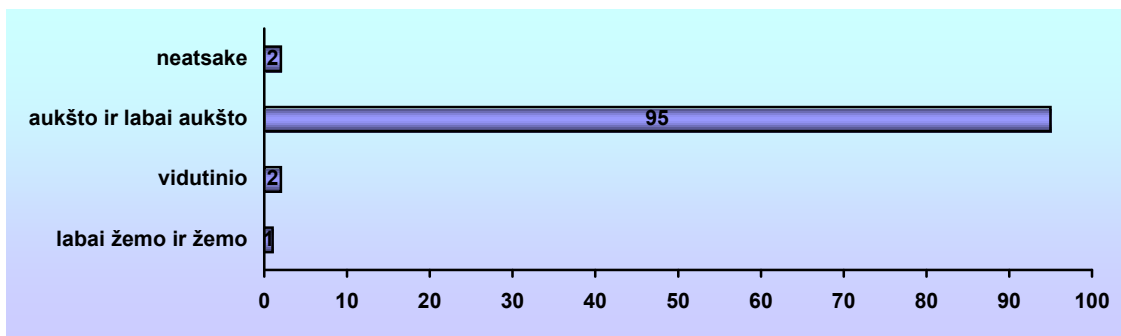

3.9.4. pav. Naujų draugų suradimo lengvumas (proc.)

Kad sunku surasti naujų draugų pripažino 16 proc. ir kad labai sunku – 2 proc. tiriamųjų.

Nustatyta koreliacija (Pearson koeficientas= -0.117, p=0.026) tarp artimų draugų skaičiaus ir naujų draugysčių užmezgimo, kuo sunkiau surasti draugų, tuo mažiau draugų ir turi.

Socialinio palaikymo rodiklis – tai suminis rodiklis rodantis ar tiriamieji bendrai sulaukia socialinės paramos ir palaikymo nesvarbu iš kokių žmonių, svarbu kad sulaukia. Rodiklis matuojamas indikatoriais įvardijančiais įvairius socialinio palaikymo būdus, tokius kaip išklausymas, priėmimas, padrąšinimas ir pan. Šis rodiklis kinta skaleje nuo 0 iki 7, kur 0 reiškia socialinio palaikymo ir paramos nebuvimą, o 7 stiprų socialinį palaikymą ir paramą.

3.9.5. pav. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal socialinio palaikymo rodiklį (proc.)

Vidutinė šio rodiklio reikšmė buvo 7 – maksimaliausia reikšmė. Tai aukštas rodiklis ir rodo, kad santykius su draugais, draugų socialinį palaikymą tiriamieji buvo linkę vertinti teigiamai.

Apibendrinus kokybinio tyrimo duomenis, galima teigti, kad 19-29 metų jaunuoliams **svarbiausia šeimoje**, kad būtų galima iš laikyti darną yra:

- bendravimas;
- tolerancija;

- išklausymas;
- atvirumas;
- pasitikėjimas;
- meilė;
- supratimas;
- nuoširdumas;
- pasiaukijimo nebūvimas;
- noras būti kartu.

Apibendrinus kokybinio tyrimo duomenis, galima teigti, kad jaunuoliams **draugai** yra būtini dėl daugelio priežasčių (žr. 3.9.1. lentelė).

3.9.1. lentelė. 19-29 metų jaunuolių nuomonė apie draugus

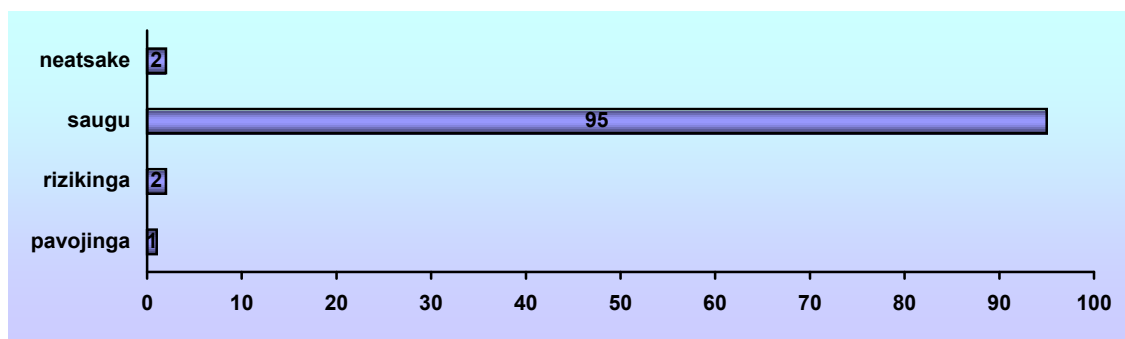
Subkategorija	Subkategorijas iliustruojantys teiginiai
Bendradarbiavimas	<Mėgstu bendrauti su žmonėmis ir man patinka jausmas, kai yra žmogus šalia, kuriuo galėčiau pasitikėti>
Socializacija	<Draugai socialiai padeda žmogui visuomenėje>, <Žmogus be draugų tikras snobas, tarsi neegzistuojantis. Neįsivaizduoju savo gyvenimo be draugų>, <bendravimas, rūpinimasis ir dėmesys. Jaunam žmogui ypač reikalingi bendraminčiai, kurie padėtų, kurie leistų kartų laisvalaikį, kuriais galėtum rūpintis, kurie galėtų išklaudyti ir patarti>
Pagalba	<Jie supranta, paguodžia, pralinksmina ir suteikia džiaugsmo bei šilumos savo draugijoje>, <Kad padėtų bėdoje, išklaudytų, paguostų...>, <Kad išklaudytų, patartų>, <Jais gali pasitikėti, sulaukti pagalbos. Jų nebūtina turėti daug, svarbiausia kad būtų tikri>
Laisvalaikis	<...jis reikalingas tam, kad turėtum su kuo leisti laisvalaikį, išvykti kur nors, pasitikėti tuo žmogumi>, <Nes su jais gali praleisti laisvalaikį>, <bendravimas, rūpinimasis ir dėmesys. Jaunam žmogui ypač reikalingi bendraminčiai, kurie padėtų, kurie leistų kartų laisvalaikį, kuriais galėtum rūpintis, kurie galėtų išklaudyti ir patarti.>
Saugumas	<Kad žmogus jaustųsi saugus, kažkam rūpimas. Su draugais smagu leisti laisvalaikį. Kiekvienas žmogus turi turėti tikrą draugą, su kuriuo puikiai sutartų ir kuriuo galėtų pasitikėti>, <Kad neliktum vienas>, <Mėgstu bendrauti su žmonėmis ir man patinka jausmas, kai yra žmogus šalia, kuriuo galėčiau pasitikėti>

14-18 metų jaunuoliai vienareikšmiškai teigia, kad draugai yra reikalingi. Priežastys, dėl ko jie reikalingi apima: *bendravimą* („Bendraudant mes daug ko išmokstame, o ir pats bendravimas gyvybiškai svarbus“), *pagalbos poreikį* („Draugai reikalingi, kad padėtų išspręsti problemas bei išklaudytų“, „Draugai visada pagelbės, kai tau atsitiks nelaimė“, „Jie padeda nesuklysti tam tikruose sprendimuose“), *laisvalaikio kokybę* („Dėl socialinių tikslų. Smagu susitikti, pabendrauti ir pasilinksminti“).

19-29 metų jaunimui draugai labiausiai reikalingi tam, kad turėtų, kas *pagelbės*, kad turėtų žmones, šalia kurių gerai jaustųsi („Jie supranta, paguodžia, pralinksmina ir suteikia džiaugsmo bei šilumos savo draugijoje“, „Jais gali pasitikėti, sulaukti pagalbos. Jų nebūtina turėti daug, svarbiausia kad būtų tikri“). Taip pat draugų reikšmė išryškėja *laisvalaikio pozicijoje* („jis reikalingas tam, kad turėtum su kuo leisti laisvalaikį, išvykti kur nors, pasitikėti tuo žmogumi“, „bendravimas, rūpinimasis ir dėmesys. Jaunam žmogui ypač reikalingi bendraminčiai, kurie padėtų, kurie leistų kartų laisvalaikį, kuriais galėtum rūpintis, kurie galėtų išklaudyti ir patarti“). Į vardijamos ir *socializacijos*

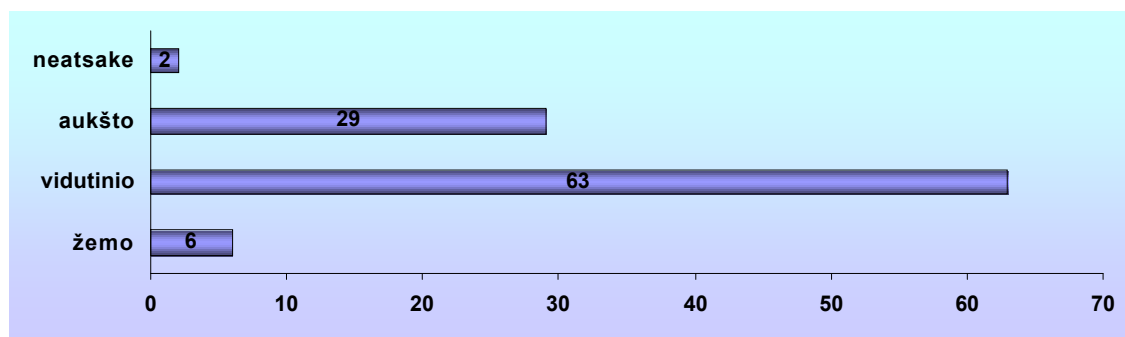
priežastys („Draugai socialiai padeda žmogui visuomenėje“) bei *bendradarbiavimas* („Mėgstu bendrauti su žmonėmis ir man patinka jausmas, kai yra žmogus šalia, kuriuo galėčiau pasitikėti“) per kurį reiškiasi žmonių emocijos, bendravimas. Jaunimui taip pat svarbu ir *saugumas* („Kad žmogus jaustųsi saugus, kažkam rūpimas. Su draugais smagu leisti laisvalaikį. Kiekvienas žmogus turi turėti tikrą draugą, su kuriuo puikiai sutartų ir kuriuo galėtų pasitikėti“, „Kad neliktum vienas“, <Mėgstu bendrauti su žmonėmis ir man patinka jausmas, kai yra žmogus šalia, kuriuo galėčiau pasitikėti“). Su draugais jie gali jaustis saugiai.

Kaimynystės saugumo rodiklis – tai suminis rodiklis, kurį sudaro 9 dichotominiai teiginiai apie tai kaip tiriamieji suvokia/žino apie kaimynystėje vykstančius nusikaltimus, nelegalias veiklas, kurios mažina kaimynystės saugumą, arba atspindi jos nesaugumą. Kaimynystės saugumo rodiklis kinta nuo 0 iki 9, kur 9 rodo saugiausią kaimynystę.

3.9.6. pav. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal kaimynystės saugumo rodiklį (proc.)

Pasitenkinimo kaimynystėje rodiklis - tai suminis rodiklis, matuojamas 7 indikatoriais apie santykių su kaimynais patirtis bei pasitenkinimo įvairiais santykių gyvenimo kaimynystėje aspektais suvokimus, atspindintis tiek kaimynystės socialinę kontrolę, tiek jos solidarumą. Pasitenkinimo kaimynystėje rodiklio reikšmės kinta nuo 7 iki 28, kur 28 reiškia silpną o 7 reiškia aukštą pasitenkinimą kaimynystėje ir santykiais joje. Vadinasi, kuo mažesnė rodiklio reikšmė tuo didesnis pasitenkinimas, solidaresni santykiai, stipresni ryšiai kaimynystėje.

3.9.7. pav. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasitenkinimo kaimynystėje rodiklį (proc.)

Vidutinė šio rodiklio reikšmė buvo 16.

6 proc. tiriamųjų buvo nepatenkinti savo kaimynyste, kas joje vyksta ir kaip žmonės bendrauja, 63 proc. buvo vidutinio pasitenkinimo ir 29 proc. aukšto pasitenkinimo sava kaimynyste.

Apibendrinus kokybinio tyrimo duomenis galima teigti, kad 14-18 metų jaunuoliai **problemas susijusias su jų miestu / rajonu /kaimu /kvartalu** įvardijas tas, kurios susijusios su:

- *saugumu* („Mažai apšviestos gatvės, tad tamsesniu paros metu gatvėse vaikščioti yra nesaugu ir neįvairu“, „Smurto, užgauliojimų“);
- *su neorganizuotu laisvalaikiu* („Nelabai yra ką veikti“, „Nėra vandens parkų“);
- infrastruktūra („Netvarkinga ir neįvairi aplinka, mažai žaidimo vietų vaikams, mažas apšvietimas atokiose vietose ar net kiemuose, mažos stovėjimo aikštelės“, „Vaikams nesudarytos sąlygos žaisti kieme, nes nėra nei smėlio dėžių, nei sūpynių. Didelė problema mažos automobilių stovėjimo aikštelės“, „Trūksta apšvietimo“);
- *netvarka* („Mano rajone pagrindiniai yra „forsai“ ir „fyfos“, kadangi aš tokių nemėgstu, tai net nemėginu susibendruoti su kaimynais. Taip pat daug girtuokliaujančių šeimų bei rūkančių „snarglių“ laiptinėse“, „Oro užterštumas. Gyvenu miesto pakraštyje, todėl pravažiuoja daug smulkiųjų transporto priemonių. Nemanau, jog galima išspręsti šią problemą, nes pramonė turi būti plėtojama“);
- *žalingi įpročiai* („Svaigiųjų gėrimų vartojimas nepilnamečių tarpe“);
- *socialiniai aspektai* („Kaimynai stebi pro langą“).

19-29 metų jaunuoliai įvardija problemas, susijusias *su neorganizuotu laisvalaikiu* („Trūksta norimų prekių pasirinkimo, nėra klubų, nėra ką veikti, vieni kitus pažįsta, todėl dažnai apkalba jei ne taip apsirengęs ir t. t.“, „Jaunimo neužimtumas“, „Jaunimas vakarais klaidžioja gatvėmis, renkasi į parkelius, ten vartoja alkoholį, pradeda rūkyti, užsiima vandalizmu. Būtų veiklos, tikiuosi pasikeistų“, „Taip pat gaila vaikų iš didelių šeimų, nes jie trina gatvėmis neturėdami užsiėmimo“), *prasta rajono infrastuktūra bei aplinkos tvarkymu* („Labai mažai apšvietimo“, „Gatvių apšvietimas vakarais ir naktimis; aplinkos priežiūra“, „Mažai tvarkoma miesto aplinka, šiukšlinos gatvės“). Taip pat jaunuoliai įvardija saugumą („Nesaugi aplinka“), *žalingų įpročių piknaudžiavimą* („Didelis alkoholizmas, jaunimui nėra kur nueiti“, „Jaunimas vakarais klaidžioja gatvėmis, renkasi į parkelius, ten vartoja alkoholį, pradeda rūkyti, užsiima vandalizmu“) bei *nedarba* („Darbo trūkumas; jaunimo laisvalaikio nemokamų (ar mažiau apmokamų) vietų“).

Šioms įvardintoms problemoms 14-29 metų jaunuoliai nurodo nemažai **priemonių**, kad **pagerintų situaciją savo rajone/kieme/kvartale** (žr. 3.9.2. lentelė).

3.9.2. lentelė. **Priemonės, skirtos situacijai rajone/kieme/kvartale gerinti (14-29 metų jaunuolių nuomonė)**

Subkategorija	Kategorijas iliustruojantys teiginiai
Įstatymų tobulinimas	<sumažinčiau dėvėtų rūbų parduotuvių skaičių ir kirpyklas>
Saugumas	<sugriežtinčiau policijos darbą vakarais miesto gatvėse>, <tikrinčiau parkus, kad vaikai (nepilnamečiai) nevirtotų alkoholio ir neužsiimtų vandalizmu>, <skirčiau lėšų rajono apsaugojimui (patruliavimas, pasitelkiant policijos ekipažą)>
Miesto/rajono infrastruktūra	<sutvarkyčiau visų gatvelių kelius, kad būtų smagu važiuoti, jokių duobių; Įrengčiau viešą sporto salę, kur galėtų kas nori eiti sportuoti.>, <pristatyčiau suoliukų, kad būtų kur susirinkti visiems ir pailsėti; pristatyčiau supynių, čiuožyklų, kad ir mažiesiems būtų ką veikti>, <pagerinčiau viešojo transporto tiekimą mūsų rajone; sutvarkyčiau kelius>, <vaikams žaidimų aikštelę (ar kažką panašaus), parką seneliams ir ne tik.>, <pastatyčiau daugiau šviestuvų gatvėse>, <patvarkyčiau kelius, nes dauguma jų – žvyrkeliai>, <suorganizuočiau savo gatvės aplinkos sutvarkymą: kelių tiesimas, gatvių apšvietimas vakarais ir naktimis>, <Įrengčiau vaikams žaidimų aikštes, kad tėveliai būtų ramūs, kad jų vaikas neišlaisto gatvėmis>, <rinkčiau pinigus aplinkos renovacijai>, <aprūpinčiau šunų aikštes>
Darbo vietos	<padaryčiau laisvas darbo vietas norintiems dirbti>
Laisvalaikis	<Įsteigčiau kavinukę, kur jaunimas galėtų būti>, <Įrengčiau viešą sporto salę, kur galėtų kas nori eiti sportuoti>, <Įrengčiau dienos centrą, kuriame užsiėmimų rastų vaikai po pamokų ar kitos savo pagrindinės veiklos>, <liepčiau daugiau daryti švenčių, kurios išjudintų kaimo žmones>, < pasiūlyčiau Įrengti klubą>, <pasistengčiau padaryti kuo Įdomesnės popamokinės veiklos jaunimui; skirčiau lėšų pramogų Įrengimui (kinui, teatrui ar kt.)>, <jaunimo klubą (kad gatvėmis nešmirinėtų)>, <parką seneliams ir ne tik>, < Įrengčiau daugiau pramogų vaikams>, <rengti daugiau koncertų ir kitų Įdomių veiklų>, <padaryčiau, kad stadionu galėtų naudotis visi>
Piliečių aktyvumas	<pasistengčiau atsižvelgti Į gyventojų skundus; bandyčiau kiek Įmanoma spręsti problemas; padaryčiau ar bent bandyčiau daryti, kad jaunimas turėtų daugiau veiklos>, <liepčiau daugiau daryti švenčių, kurios išjudintų kaimo žmones>, <organizuočiau renginius suaugusiems, skatinčiau jų užimtumą; rengčiau susitikimus, nes pirmiausia reikia sužinoti kitų interesus>, <suorganizuočiau savo gatvės aplinkos sutvarkymą: kelių tiesimas, gatvių apšvietimas vakarais ir naktimis>
Tyrimai	<suteikčiau daugiau veiklos, kad jaunimui būtų Įdomu. Apklausčiau ko jiems labiausiai reikia, ar internetinių kavinių ar sporto klubų; jaunimui suteikčiau informacijos, kad galėtų jie laiką praleisti Įdomiau>, <surengčiau žmonių susirinkimą, kad jie pasisakytų, ar jiems nepatinka, ar ko trūksta ir ieškočiau problemų sprendimo būdų>, <jaunimui Įsteigti jų organizaciją, išklausti jų nuomones>
Tvarkos griežtinimas	<Nemanau, kad meras turi kokios nors galios keičiant jaunimo stilių ir gyvenimą. Turėtų būti baudžiami ne tik tie nepilnamečiai, kurie perka tabaką, bet ir tie, kurie rūko viešose vietose>

Apibendrinus kokybinio tyrimo duomenis galima teigti, kad siūlomos priemonės apima Įstatymų tobulinimą, miesto/rajono infrastuktūros tobulinimą, saugumą, laisvalaikį, piliečių aktyvumą, darbo vietų kūrimą, bei tyrimus.

Nemažai siūlyta priemonių *piliečių aktyvinimui* („pasistengčiau atsižvelgti Į gyventojų skundus; bandyčiau kiek Įmanoma spręsti problemas; padaryčiau ar bent bandyčiau daryti, kad jaunimas turėtų daugiau veiklos“, „liepčiau daugiau daryti švenčių,

kurios išjudintų kaimo žmones“, „organizuočiau renginius suaugusiems, skatinčiau jų užimtumą; rengčiau susitikimus, nes pirmiausia reikia sužinoti kitų interesus“).

Laivalaikio problemą siūlo spręsti organizuodami renginius, steigdami kavines, sporto sales, dienos centrus, klubus, jaunimo klubą parką. Organizuotų koncertus ir kitą jaunimui skirtą veiklą.

Užtikrinant saugumą jaunuoliai siūlo bendradarbiauti su policija, aktyvindami jos darbą („sugriežtinčiau policijos darbą vakarais miesto gatvėse,,). Taip pat vykdytų prevencinį darbą („tikrinčiau parkus, kad vaikai (nepilnamečiai) nevartotų alkoholio ir neužsiimtų vandalizmu“).

Tam, kad rajono/kiemo/kvartalo *aplinka* būtų kokybiškesnė, jaunuoliai siūlo tvarkyti miestą: apšviesti gatves, taisyti kelius, sutvarkyti žaidimų aikštes: supynės, čiuožyklos ir pan. Sutvarkytų viešąjį transportą, automobilių parkavimo aikštes.

Į statymų pakeitimas, anot jaunuolių, būtų nukreiptas į parduotuvių ir kirpyklų kiekio mažinimą.

Darbo vietų kūrimas nukreiptas į tą jaunimą, kurie nori dirbti.

Didelį dėmesį jaunimas skiria *tyrimų vykdymui*, kurie padėtų įvertinti esamą padėtį („suteikčiau daugiau veiklos, kad jaunimui būtų įdomu. Apklausčiau ko jiems labiausiai reikia, ar internetinių kavinių ar sporto klubų; jaunimui suteikčiau informacijos, kad galėtų jie laiką praleisti įdomiau“).

4. IŠ VADOS IR REKOMENDACIJOS TELŠIŲ RAJONO SAVIVALDYBEI

1. Išvada. Nemaža dalis apklausoje dalyvavusio besimokančiojo jaunimo susidūrė su įvairiais įvykiais dėl kurių mokykloje jautėsi nesaugiai. Ir nors didžioji dauguma tiriamųjų jautėsi esą nedidelės rizikos aplinkoje, tačiau vertėtų atkreipti dėmesį į nesaugios mokyklos aplinkos priežastis. Kokybinio tyrimo duomenimis problemos, su kuriomis jaunimas susiduria mokykloje yra šios: patyčios, prastas bendravimas, nepagarba. Taip pat buvo išskirta ir pedagogų kompetencijos problema. Telšių rajono mokiniai mažai domisi ir būsima profesija, nelabai žino būsima profesijai keliamus reikalavimus. Tyrimas parodė, kad didelė dalis tiriamųjų (60 proc.) nežino kur kreiptis dėl profesinio informavimo, labai mažai dėl to yra konsultuojamasi su pedagogais ar kitais mokykloje dirbančiais specialistais.

Tyrimo metu nustatyta, kad Telšių rajono mokyklos sudaro galimybes jaunimui naudotis mokyklos patalpomis (klasėmis, aktų ir sporto salėmis, bibliotekomis, ir kt.) bei stadionais ne pamokų metu.

Rekomendacijos. Daugiau organizuoti įvairių švietėjiškų renginių, stiprinti profesinį informavimą. Dėmesio skirti pedagogų kompetencijų kontrolei, mokymo proceso organizavimui. Taip pat dėmesio skirti patyčių mokykloje prevencijai.

2. Išvada. Tyrime dalyvavo 34 dirbantys respondentai, iš kurių 11 dirba pagal specialybę. Įvardintos šios darbo ne pagal specialybę priežastys: tiriamieji neranda darbo pagal specialybę, darbas pagal specialybę nėra įdomus ir dirbantis jaunimas neturėjo jokios specialybės. Darbas ne pagal specialybę gali būti siejamas su tiriamųjų sąmoningu būsimos profesijos rinkimusi. Tik 6 respondentai prieš pasirinkdami profesiją stipriai ja domėjosi. Tyrimas parodė, kad aukštojoje mokykloje įgytas išsilavinimas ar profesinėje mokykloje įgyta kvalifikacija, nelabai turėjo įtakos įsidarbinimui, didesnės įtakos jaunimo įsidarbinimui turėjo darbo patirtis bei asmeninės pažintys. Dažniausiai įvardijamos nedarbo priežastys – tenkinančio darbo negavimas, arba negavimos jokio darbo. Daugiausiai tyrime dalyvavusio nedirbančio jaunimo, darbo neturi iki 6 mėnesių. Darbo vieta buvo dažniausiai nurodoma migracijos į kitą miestą priežastis.

Darbo birža ir skelbimai internete dažniausiai Telšių rajono jaunimo naudojami darbo paieškos būdai. Kokybinio tyrimo duomenys atskleidė, kad tyrime dalyvavę respondentai pasiruošę dirbti bet kokį darbą. Tyrimo dalyviai, analizuodami ir įvardindami nedarbo priežastis, paminėjo šalies ekonominę būklę, krizės laikotarpį, taip pat mano, jog „iškreiptas“ darbdavių požiūris. Jaunuolių motyvacijos stoka ir patirties problema taip pat buvo įvardintos kaip priežastys sąlygojančios jaunimo nedarbą.

Tiriant Telšių rajono jaunimo dalyvavimą versle paaikškėjo, kad tik nedidelė dalis jaunimo turi savo verslą dalyvauja šeimos versle ar yra verslo partneris. Nelabai didelis jaunimo dalyvavimas versle sietinas ir su menku jaunimo domėjimusi verslo skatinimo politika Lietuvoje bei tikėjimu galimybėmis jauniems žmonėms mūsų šalyje pradėti ir plėtoti verslą. Tik 4 respondentai mano, jog Lietuvoje yra sudarytos sąlygos jauniems žmonėms pradėti ir plėtoti verslą.

Tyrimas atskleidė, kad Telšių rajono darbdaviai sudaro sąlygas dirbančiam jaunimui mokytis ir kelti kvalifikaciją.

Rekomendacijos. Skatinti jaunimo verslumo programas, jaunimo domėjimąsi verslumo skatinimo politika mūsų šalyje. Skirti dėmesio jaunimo nedarbo mažinimo programoms, organizuoti mokymus ar kitokius renginius, susijusius su darbo paieškomis.

3. Išvada. Tyrimo duomenys parodė, kad Telšių rajono jaunimas per mažai skiria laiko savo laisvalaikiui. Net 47 proc. tyrime dalyvavusio jaunimo nurodė, kad vidutiniškai per savaitę, įskaitant ir savaitgalius, laisvalaikiui skiria tik iki 5 val. Susirūpinimą taip pat kelia, kad dažnai minimos jaunimo laisvalaikio leidimo formos yra televizijos žiūrėjimas ir žaidimai kompiuteriu. Daugiausiai laisvo laiko tyrime dalyvavęs jaunimas skiria susitikimams ir bendravimams su draugais. Labai mažai laisvo laiko tiriamieji skiria lankymuisi teatre, koncertuose ar parodose. Kokybinio tyrimo duomenys parodė, kad Telšių rajone trūksta veiklos, nukreiptos į jaunimo pramogas, įvairius būrelius, renginius. Tyrimas leido atskleisti pagrindines neefektyvaus laisvalaikio išnaudojimo priežastis: finansai, pramogų ir veiklų stygius, informacijos stoka, mokslai, saugumas, darbas.

Rekomendacijos. Skirti dėmesio jaunimo laisvalaikio programų organizavimui, skatinti vykdomų programų efektyvumą. Efektyvinti informacijos apie vykstančias veiklas sklaidą. Organizuoti įvairius edukacinius renginius.

4. Išvada. Trečdalis tiriamųjų pažymėjo, kad pajamos tenkančios vienam šeimos nariui yra iki 250 litų, beveik ketvirtadalis nurodė, jog vienam šeimos nariui tenka nuo 351 Lt. iki 500 litų. Galima daryti prielaidą, kad beveik pusė tiriamųjų gyvena ant skurdo ribos. Tyrimo duomenų analizė parodė, kad dauguma tiriamųjų buvo finansiškai remiami tėvų, kiek daugiau nei ketvirtadalis - turėjo darbinių pajamų. Kiti tyrime dalyvavusio jaunimo nurodyti finansavimo šaltiniai – pašalpos, stipendijos, parama gaunama iš giminių.

Rekomendacijos. Skatinti jaunimo verslumo programas, taip pat dėmesio skirti jaunimo nedarbo mažinimui.

5. Išvada. Tyrimas parodė, kad Telšių rajono jaunimas, dalyvavęs tyrime, yra žemo pilietinio – politinio aktyvumo. Tai gali būti siejama ir su neigiamu požiūriu į politiką aspektais. Ne daug aukštesnis yra ir jaunimo pilietinis - visuomeninis aktyvumas. Tik 11 proc. tiriamųjų dalyvauja nevyriausybinių organizacijų veiklose. Paaiškėjo, kad ketvirtadalis tiriamųjų dalyvavusio jaunimo nėra niekada dalyvavęs jokioje savanoriškoje veikloje, 38 proc. jaunimo dabar dalyvauja įvairiose savanoriškose veiklose. Tyrimas parodė, jog tiriamųjų aplinka, kaip ir patys tiriamieji pasižymi silpnu pilietiniu aktyvumu, net 47 proc. tiriamųjų aplinka buvo įvertinta žemai ir tik 13 proc. – aukštai. Pažymėtina, jog kuo daugiau pilietiškumo apraiškų yra jaunimo aplinkoje, tėvų ir draugų elgesyje, tuo daugiau jų yra ir pačio jaunimo elgesyje. Atkreiptinas dėmesys, kad mokyklinio amžiaus jaunimo dalyvavimas mokinių savivaldoje yra palyginus aukšto lygio (41 proc. aukšto, ir 57 proc. - vidutinio). Studentai mažiau aktyvūs savivaldų veiklose. Apibendrinus kokybinio tyrimo duomenis, galima teigti, jog jaunimo aktyvumą lemia gaunama informacija, patrauklios dalyvavimo formos ir būdai bei asmeninės iniciatyvos. Jaunų žmonių neaktyvumo pagrindine priežastimi įvardinta buvo visuomeninių veiklų nepopuliarumas.

Rekomendacijos. Skatinti politinį jaunimo aktyvumą, domėjimąsi politiniais įvykiais ir politika, skleisti informaciją apie NVO ir savanoriškas veiklas. Skatinti studijuojančio jaunimo įsitraukimą į įvairias veiklas, taip pat į studentų savivaldą. Populiarinti visuomenines veiklas, formuoti teigiamą požiūrį į aktyviai nevyriausybinių organizacijų ir savanoriškose veiklose dalyvaujančiuosius. Rengti seminarus ir renginius, patrauklius jaunimui, organizuoti akcijas, kt. renginius. Skatinti aktyvumo ir dalyvavimo ugdymą mokyklose.

6. Išvada. Pagal fizinės sveikatos simptomus tyrime dalyvavusių respondentų sveikatos būklę galima apibūdinti kaip vidutinę. Nerimą kelia labai mažas procentas (15 proc.) tiriamųjų, nurodžiusių jog jų sveikatos būklė gera. 38 proc. tiriamųjų nurodė turintys trumpalaikius sveikatos sutrikimus. Respondentų pasiskirstymas pagal savęs vertinimo rodiklį yra aukštas (26 proc.) ir vidutinis (63 proc.). Apibendrinus kokybinio tyrimo duomenis, galima teigti, kad 14-29 metų jaunuolių prastas požiūris į save yra dėl didelio visuomenės dėmesio išorės vertinimui, žiniasklaidos formuojamų stereotipų, patyčių vyravimo. Priemonės, kurios padėtų pakeisti požiūrį į save, jaunuoliai nurodo: didesnis rūpinimasis savimi, iniciatyvos rodymas, esamų stereotipų netoleravimas ir didesnis pasitikėjimas savimi.

Rekomendacijos. Skatinti jaunimo sveikatinimo / sveikatingumo programas, skatinti jaunimo socialinių įgūdžių ugdymą, ieškoti patrauklių būdų ir galimybių jaunimą įtraukti į įvairias veiklas.

7. Išvada. Tyrimo duomenimis tik 7 proc. tiriamųjų nurodė, kad alkoholio nevartoja visiškai, trečdalis nurodė, jog alkoholį vartoja 2–4 kartus per mėnesį. Dažniausiai minima alkoholio vartojimo priežastis - noras atsipalaiduoti.

Kad nėra bandę narkotikų ir nenorėtų jų išbandyti nurodė 66 proc. tiriamųjų. Susirūpinimą kelia linke rizikuoti, su narkotikais eksperimentuoti jaunuoliai: nebandę, bet norintys pabandyti (7 proc.). 8 proc. tiriamųjų narkotikų bandė vieną, o 7 proc. – keletą kartų. 3 proc. pripažino, kad narkotikus vartoja pastoviai.

Nustatyta, jog daugiau kaip pusė (55 proc.) tiriamųjų nurodė, kad nerūko iš viso, 8 proc. – metė rūkyti, tačiau 21 proc. tiriamųjų rūko kasdien.

Tyrime dalyvavusio jaunimo nuomone žalingus įpročius galima mažinti tvarkos griežtinimo priemonėmis, taikomais draudimais ir įvairiomis bausmėmis, kainų didinimais, taip pat mokykloje atliekamais tyrimais dėl medžiagų vartojimo.

Rekomendacijos. Vykdyti narkomanijos prevencijos programas, kurti sąlygas ir skatinti jaunimą užsiimti mėgstama veikla, efektyvinti informacijos sklaidą, dėl galimo kreipimosi pagalbos į reikiamus specialistus, mažinti įvairių psichotropinių medžiagų prieinamumą nepilnamečiams.

8. Išvada. Apibendrinus tyrimo duomenis galima teigti, kad tiriamieji yra mažai fiziškai aktyvūs. Tyrime dalyvavusio jaunimo nuomone tai yra dėl didelių mokymosi ir darbo krūvių, taip pat buvo įvardinti ir finansiniai sunkumai, trukdantys užsiimti sportu. Sveikatos problemų esamu laiku nebuvimas irgi viena iš priežasčių dėl ko jaunimas yra mažai fiziškai aktyvus.

Rekomendacijos. Populiarinti sportą ir sveiką gyvenimo būdą, organizuoti daugiau sportinių renginių. Organizuoti aktyvaus laisvalaikio leidimo programas.